

Wielewaal

TWEEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

MEI 1996 JAARGANG 62

AFGIFFTEKANTOOR ANTWERPEN X

Wielewaal

VLAAMS TIJDSCHRIFT VOOR
NATUURSTUDIE - MEI 1996

INHOUD

- Werk maken van Vlaams beekherstel 73
- De IJsvogel in relatie met beekbeheer: een
overzicht van ecologie, voorkomen en trends
in Vlaanderen 76
- Verspreiding van planten langs of via beken ... 80
- Behoud van genetische diversiteit van
inheemse boomsoorten en struiken 84
- Vossenonderzoek in Vlaanderen 86
- Van Aalscholver tot Zeis 87
- De Bossen van Everbeek 89
- Activiteitenkalender 93
- Voor u gesprokkeld 98
- Verenigingsberichten 100
- Goed om te weten 104
- Boekbesprekingen 107

Omslag: Bronbos te Schorisse
(foto: J. Vanheuerswyn)

Administratie: De Wielewaal vzw
Graatakker 11 - 2300 Turnhout
Tel. 014/41 22 52 ('s maandags gesloten)
Fax 014/43 96 51

Hoofredacteur G. Luyts

Lidmaatschap en abonnementen
België: 600 F - Nederland en Luxemburg: 900 F
KNNV-leden: 800 F - Andere landen: 1.000 F
Giro: 000-0319785-73.

Ieder lid van De Wielewaal ontvangt het tweemaandelijks tijdschrift WIELEWAAL en het trimestrieel tijdschrift ORIOLUS.
Wielewaal-leden kunnen "Natura" ontvangen tegen een gereduceerd tarief van fl. 27,50 per jaar.

Verantwoordelijke uitgever en redactieadres: G. Luyts, Zilverberkstraat 13, Turnhout

Gedrukt op chloorvrij papier

Realisatie:
VAN GOMPEL / ODYSE b.v.b.a., Turnhout
Tel. 014/41 66 39 - Fax 014/43 62 05

WERK MAKEN VAN VLAAMS BEEKHERSTEL

Joris Braquené

Tijdens de Tweede Vlaamse Natuurstudiedag van De Wielewaal, op 23 maart 1996, in samenwerking met de Vrije Universiteit Brussel, weerklonk uit de mond van heel wat sprekers een sterke oproep om werk te maken van een doorgedreven Vlaams beekherstelbeleid. Dit artikel heeft tot doel een kort overzicht te geven van een aantal probleempunten waarmee onze beken geconfronteerd worden en het beekherstelproject Riedekensbeek, van De Wielewaal, te Ename voor te stellen. Gelet op de actualiteitswaarde van het thema van de studiedag (Water voor nu en later, levend water in Vlaamse beken), acht De Wielewaal het dan ook opportuun om in dit Wielewaalnummer een aantal referaten van de studiedag, in artikelvorm, op te nemen.

I. Doelstellingen

De doelstellingen die met de organisatie van de studiedag werden nagestreefd, waren:

1) Een globaal zicht krijgen op de toestand waarin onze beken zich bevinden en dit meer bepaald aan de hand van de studie van een aantal bio-indicatoren.

2) Een oproep lanceren om werk te maken van beekherstel in Vlaanderen en hierbij een aantal studieprojecten die klaar zijn om uit te voeren (we denken hierbij vooral aan een reeks beekherstelmaatregelen, o.a. hermeandering van de Witte Nete en van enkele bovenlopen van de Kleine Nete) effectief uit te voeren en deze als pilootprojecten te laten fungeren.

Het is vooral op deze tweede doelstelling dat we dieper willen ingaan.

II. De toestand van onze beken

De natuurvereniging De Wielewaal is ten zeerste bezorgd over de manier waarop Vlaanderen omspringt met haar beken. Niet alleen schieten de huidige waterzuiveringsprojecten tekort (er is geen plaats voor kleinschalige waterzuiveringsprojecten). Eveneens is het zo dat bijna nergens werk wordt gemaakt van positieve maatregelen van natuurtechnisch beekherstel.

De 'Ruilverkavelingen-nieuwe stijl' (dit betekent dat in principe ruilverkaveling als instrument dat louter en alleen in functie van de landbouw staat, niet meer bestaat) houden een voorzichtige aanzet in om bepaalde natuurelementen, waaronder beken, te behouden. Toepassingen in het veld tonen aan dat naar de toekomst toe het instrument ruilverkaveling onvoldoende mogelijkheden biedt om op een duurzame wijze belangrijke natuurwaarden te behouden of te ontwikkelen (beekherstel).

Vanwaar het gebrek aan politieke wil en maatschappelijke ondersteuning voor een beekherstelbeleid? Een klein overzicht is hier op zijn plaats.

De afgelopen tientallen jaren zijn o.a. rechttrekking van de loop van beken (verwijderen van de meandering), betonnering van oevers, overwelfing van beken (op die manier stinken de 'open rioleringen' iets minder) met als gevolg het creëren van onvermijdelijke hinderpalen voor vismigratie, jaarlijks ruimen van de beken door de beheerende overheden (dit houdt uitdiepen van de bodem, vernietiging van het zelfreinigend vermogen van de beek, vernietiging van jonge vissen, larven, dieren en planten allerhande in) en het op de oever gooien van het geruimde wat oeverflora geen kans geeft, een hele reeks ingrepen geweest die de beken sterk hebben toegetakeld. Een aantal van deze 'onderhoudsmaatregelen' kunnen alleen maar uitgevoerd worden wanneer er geen hinder ondervonden wordt van houtige oeverbegroeiing. Veelal worden dan ook beekbegeleidende struiken en bomen

omgehakt. Dit heeft afkalving van oevers tot gevolg en... betonning van oevers.

Niet alleen met de structuur van onze beken is het erg gesteld, ook de verbetering van de waterkwaliteit van onze beken wordt slechts gedeeltelijk aan-gepakt. Megalomane en geldverslin-dende waterzuiveringsprojecten slui-ten grote delen van middenlopen en benedenlopen aan op collectoren (ter-wijl de aansluiting van heel wat huizen op die collectoren achterwege blijft omwille van een slecht uitgebouwd rio-leringsnetwerk). Bovenlopen (de meest kwetsbare en de best bewaarde ge-deelten van onze beken) ontsnappen aan deze grootschalige voorzienin-gen. Het aansluiten van vaak een be-perkt aantal huizen die langs die bo-venlopen liggen, blijkt niet tot de mogelijkheden te behoren. Financieel is dit inderdaad moeilijk haalbaar. De aanpak van de waterzuivering langs deze bovenlopen aan de hand van kleinschalige waterzuiveringsprojec-ten (bijvoorbeeld het aanleggen van rietvelden) lijkt vanuit beleidshoek niet gewenst.

Het mestdecreet en de daaruit voort-vloeiende regelingen omtrent de ver-delung van mest over Vlaanderen levert in een aantal, voorheen van varkens-mest gespaard gebleven gebieden, een extra-druk op de beken door af- en instroming van nutriënten.

Gepaard gaande met de slechte wa-terkwaliteit staat ook de biologische kwaliteit van onze Vlaamse beken sterk onder druk. Zo bijvoorbeeld trok-

ken een aantal kwetsbare vissoorten zich terug naar de kleine bovenlopen, met alle gevaren die gekoppeld zijn aan het geïsoleerd geraken van kleine relictpopulaties (o.a. inteelt). Een dras-tische verbetering van de toestand valt niet te verwachten. Het systeem van collectoren met overstorten, teneinde het probleem van de piekdebieten op te vangen, zal ons op middellange ter-mijn een duidelijke verbetering van de waterkwaliteit opleveren gedurende het grootste deel van het jaar. Het in werking treden van de overstorten, en het dus rechtstreeks lozen van huishou-delijk afvalwater in de beken, zal het

voorkomen van echt kwetsbare orga-nismen in middenlopen en benedenlo-pen onmogelijk maken. Veel van die kwetsbare organismen zijn immers ge-voelig aan de minste vervuiling ook al treedt die maar 2 of 3 dagen per jaar op.

De ruimtelijke ordening van de beek-valleien maakt een integrale beheers-aanpak (verbetering waterkwaliteit, waterbeheersing, verbetering van de structuur en van de biologische kwali-teit) van onze beken complex en moei-lijk haalbaar. Mensen werden vaak in de val gelokt door de verleiding van goedkope bouwgronden in de vocht-ge beekvalleien (een gevolg van de bewoning in de valleien is dat men alle middelen hanteert om de valleien zo goed mogelijk te ontwateren). Ook dit heeft het fenomeen van beken die en-kel dienen om water op een zo snel mogelijke manier van bron naar mon-ding af te voeren, enkel versterkt. Dit verplaatst de overstromingsproblemen of naar de gebieden gelegen rond de monding van de beek of naar de rivie-ren zelf waarin de beken uitmonden.

De roep naar integraal waterbeheer (geïntegreerde inrichting en beheer van de waterlopen waarbij men reke-ning houdt met de natuurlijke ecologi-sche functie en met de menselijke ge-bruiksfuncties) kan dus enkel gehoord en opgevolgd worden wanneer men ook de wil heeft om het herstel van on-ze beken ernstig aan te pakken, waar-bij het behoud ('stand still') van wat er nu is duidelijk te weinig is. De veilig-

heid van diegenen die door het falen van onze overheid toch de toelating kregen om te bouwen in natuurlijke overstromingsgebieden van onze beken dient echter ten allen tijde gewaarborgd te worden.

III. De Wielewaal geeft het voorbeeld: beekherstelproject de Riedekensbeek in en rond het bos te Ename, in samenwerking met de dienst Natuurbehoud.

In 1994 werd er door De Wielewaal in en rond het bos te Ename een natuurontwikkelingsproject uitgevoerd in samenwerking met de dienst Natuurbehoud (voor een recent overzicht van deze projecten in Vlaanderen: Kris Decler, Luc Janssens, Katja Claus en Martin Hermey, Natuurontwikkeling in Vlaanderen: een eerste balans, *De levende natuur*, jg. 96, p. 158-166).

Naast het herstel van een schraal grasland door het afgraven van zodes, het herstel van een holle weg door de opruiming van stortplaatsen en de herintroductie van de Ree tegen verbraming met wegeaanpassingen werd er ook werk gemaakt van een beekherstelproject voor de Riedekensbeek, nl. het herstel van natuurlijke oevers en het boven de grond halen van een zijarm van de Riedekensbeek.

1. Uitvoering van de werken

In november 1994 werd de middenloop van de Riedekensbeek over een

lengte van 250 meter (een deel stroomopwaarts van het bos en een deel stroomafwaarts van het bos) ontdaan van het betonnen kader waarin ze loopt. In het bos zelf wordt de Riedekensbeek gekenmerkt door goede structuurkenmerken en vooral door een sterke meandering.

De herstelde oevers (door het weghalen van de betonnen platen) werden langs één oeverkant ingericht als flauwe oever, dit betekent dat één talud zodanig werd afgegraven dat een tal-

lud met een geringe hellingshoek ontstond. Zodoende werd de overgangssituatie van droog naar nat vergroot. Eveneens werd een zijarm van de Riedekensbeek bovengronds gehaald. De resultaten zijn hier na één jaar tijd al goed merkbaar (zie foto's).

Doel van dit herstelproject is de structuur van de beek spontaan te laten herstellen (o.a. meandering).

2. Wat in de toekomst?

De Riedekensbeek is een beekstelsysteem van nauwelijks enkele kilometers lang. Er zal dan ook werk gemaakt worden om, aansluitend op het beekherstelproject dat door De Wielewaal werd gerealiseerd, een kleinschalig waterzuiveringsproject te realiseren in het gebied om de problemen van de lozingen van huishoudelijke afvalwater aan te pakken. De kleine omvang van het beekcomplex maakt een integrale aanpak van de Riedekensbeek een doelstelling die op middellange termijn realiseerbaar is.

De Wielewaal blijft, naar de toekomst toe, in deze zaak vragende en stuwende partij.

TE KOOP

Erg volledige database met ornitologische gegevens. Heel handig voor wie al eens artikeltjes schrijft of onderzoekjes uitvoert. Geselecteerde informatie kan in spreadsheets geïmporteerd worden. DOS én Windows. Ook alle vogelnamen in meerdere talen... Handig om even uit te printen vooraleer op reis te gaan. 450 F op rek. nr. 230-0099568-66. Meer info: Johan, tel. 016/60 09 15.

TE HUUR

Eenvoudig maar zeer gezellig chaletje in de Belgische kalkstreek, natuurpark Viroin-Hermeton. Bekend voor de orchideeënrijke kalkheuvels te Nismes, het meer van Virelles met z'n pleisterende Visarenden, de buurt van Frasnes met z'n vele soorten waterjuffers en de meren van Roly waarboven jaarlijks talloze Kraanvogels trekken. Periode naar keuze... Meer info: De Meirsman, tel. 016/60 09 15.

DE IJSVOGEL IN RELATIE MET BEEKBEHEER: EEN OVERZICHT VAN ECOLOGIE, VOORKOMEN EN TRENDS IN VLAANDEREN.

Anny Anselin

Inleiding

De Ijsvogel *Alcedo atthis*, wordt beschouwd als een indicator van gezond beken. In dit overzichtsartikel willen we een aantal aspecten van deze soort in het kader van beekherstel belichten.

Eerst bespreken we kort morfologie, verspreidingsgebied, habitat, broedbiologie, voedsel, en gedrag in de winter. In een tweede deel belichten we de situatie van de soort binnen Europa en geven details over het voorkomen en de trends in Vlaanderen. Ten slotte gaan we in op mogelijkheden en beperkingen bij een beekherstelactie ten voordele van de Ijsvogel, dit in relatie met de bestaande kennis over de beeksystemen en de verspreiding en ecologie van de soort in Vlaanderen.

Ecologie

Morfologie, systematiek en verspreidingsgebied

Onze 'Vlaamse' Ijsvogel heeft als wetenschappelijke naam *Alcedo atthis hispida*. Het is een compact vogeltje van zo'n 16-17 cm lang, met een kort staartje (2 cm) en een in verhouding lange snavel (4 cm). Zijn gewicht bedraagt zo'n 41-42 gram (wat minder in de winter). *Alcedo atthis hispida* komt in Europa voor in het westen en noordwesten (tot zuid Finland), terwijl de iets grotere nominaatvorm *Alcedo atthis atthis* in zuid-Europa, Noord Afrika en oostelijk in de Sovjet-Unie broedt. Het is een laaglandsoort bij uitstek, die slechts uitzonderlijk boven de 1000m wordt waargenomen (Cramp, 1985).

Habitat en broedbiologie

In Vlaanderen broedt de soort in opstaande oevers van sloten, beken, plassen en vijvers. Een verticale wand is noodzakelijk voor de nestholte; overhangende takken dienen als uitkijkpost en als rustplaats. Het water moet zuiver genoeg zijn om voldoende waterorganismen te bevatten (Stevens, 1994), ofwel moet de nestplaats niet al te ver gelegen zijn van een dergelijk water. Het nest wordt gegraven met de snavel door zowel het mannetje als het wijfje. Het bestaat uit een oplo-

pende tunnel van zo'n meter lang, met aan het einde een nestkamer van zo'n 10-13 cm. Het nest is kaal, maar ligt vanaf het voeren van de jongeren snel vol met uitgebrakte graten (braakballetjes). De broedtijd loopt van maart tot juli (augustus) (Harrison, 1977). De Ijsvogel is een productief vogeltje: er zijn 2-3 legfels met dikwijls 6-7 eieren. Uitzonderlijk wordt zelfs vier maal gebroed (Libois, 1993). Het voeren van de jongen duurt 3 weken tot een maand.

Tijdens het broedseizoen is de Ijsvogel zeer gevoelig voor aanhoudende neerslag in het voorjaar. Troebel en diep water bemoeilijkt het voedselzoeken en nesten spoelen weg door erosie van de oevers. Te droog weer is ook niet goed. Het ondiepe water warmt op wat leidt tot zuurstoftekort waardoor prooien afsterven.

En als de beek droogvalt kunnen predatoren gemakkelijker aan het nest (Libois, 1993).

Foeragegedrag en voedsel

De Ijsvogel bemachtigt zijn voedsel op twee manieren: ofwel ter plaatse vliegend (biddend) en duikend, ofwel duikend direct vanop een uitkijkpost. Het voedsel bestaat uit allerlei kleine visjes (karperachtigen, stekelbaarzen, Bempje, Elrits), larven van insecten (libellen, eendagsvliegen, steenvliegen), spinnetjes en kleine schaaldiertjes. Meestal worden prooien genomen tussen de 3 en de 5 cm. Voor het voeren van de jongen vangt de Ijsvogel iets grotere prooien (van 4-10 cm). Een gedetailleerd onderzoek van de inhoud van nestbraakballetjes in Wallonië (Hallet, 1982) toonde aan dat tot 90% van de prooien kunnen bestaan uit de Rivierdonderpad en karperachtigen. Dit kan ook minder zijn, met veel Driedoornige stekelbaars (36%). In Vlaanderen zijn dergelijke analyses nog niet gebeurd, maar wellicht zullen de karperachtigen een behoorlijk aandeel vormen.

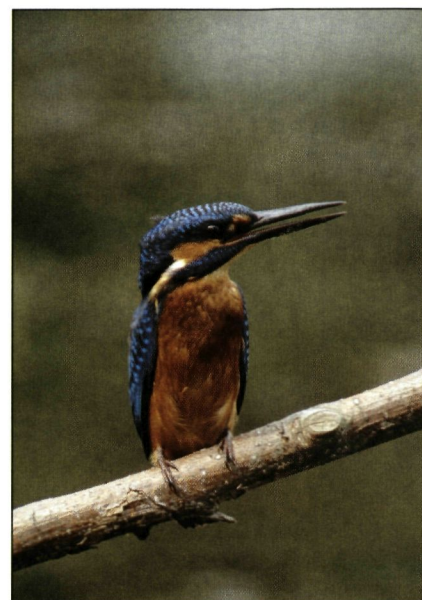
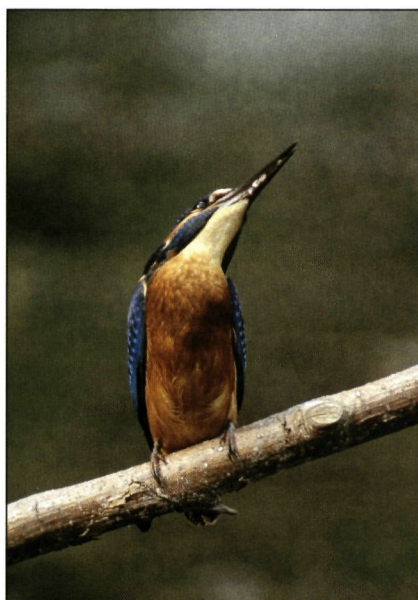
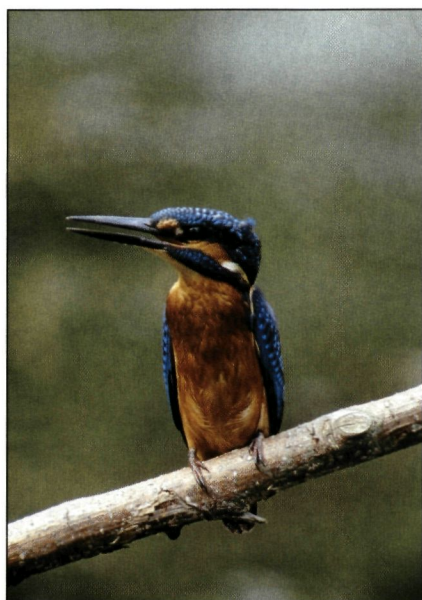
De Ijsvogel in de winter

De Ijsvogel is onze enige broedvogel die zijn aartsvijand in zijn naam draagt. Bij harde vorst vriezen traagstromende beken en stilstaande waters

dicht en wordt de duikende visser afgesloten van zijn voedselbron. Bij invallende koude trekken Ijsvogels weg op zoek naar open water. Dat vinden ze in kustzones waar door het mildere klimaat en de aanwezigheid van brak water plassen en sloten minder snel dichtvriezen. Een duidelijke illustratie van deze verschuiving zien we in de jaarrond atlas van Nederland (SO-VON, 1987). Vergelijken we de kaarten van de juni en januari verspreiding, dan zien we dat in het westen van het land het aantal waarnemingen van de Ijsvogel in de wintermaand duidelijk is toegenomen. In Vlaanderen worden tijdens koudere periodes meer Ijsvogels gezien (Feryn, 1989), waarschijnlijk noordelijke en oostelijke vogels. Om een verschuiving naar de kuststreek aan te tonen hebben we echter onvoldoende vergelijkbare gegevens. Iedere koude winter zijn er een aantal Ijsvogels die het niet halen en de sterfte kan hoog oplopen. De wintergevoeligheid van de soort heeft als gevolg dat er van jaar tot jaar grote populatieschommelingen kunnen optreden. In Groot-Brittannië telt men de soort al tientallen jaren op een gestandaardiseerde manier. De aantalsgrafiek over de jaren vertoont er een afwisseling van hoogten en laagten, die overeenkomen met normale en zeer koude winters (Marchant et al, 1990). Dit is zeker ook bij ons het geval (alhoewel misschien minder extreme verschillen optreden), maar we bezitten opnieuw onvoldoende vergelijkbare gegevens (zie verder). Lokale 'leegten' traden bij ons op o.a. na enkele koude winters in het midden van de jaren tachtig. In regio Mechelen viel het bestand terug van 40 paar in 1972 tot slechts 5 paar in 1976, na verschillende koude winters (Feryn, 1989).

Besluit

Het ziet er naar uit dat de Ijsvogel geen gemakkelijk leventje leidt. Door zijn nestplaats en zijn voedsel is hij gevoelig aan oeververstoring en watervervuiling. Het weer kan ook flink tegenzitten: aanhoudende koude winters kunnen het broedbestand sterk reduceren, terwijl een lager broedsucces kan optreden tijdens zeer natte lenten of te droge zomers. Maar dankzij

Foto's: J. Henderickx

het hoge broedsucces in normale omstandigheden, kan de Ijsvogel in een gebied redelijk snel (in enkele jaren) tot zijn oorspronkelijke populatiegrootte terugkeren. In gebieden met een minder goede waterkwaliteit gaat dit herstel echter veel trager (Meadows, 1972).

Aantallen en trends

Aantallen en trends in Europa

Een mooi overzicht van de broedvogel-populatie-trend op Europees niveau vinden we in Tucker & Heath (1994), een recent boek van de internationale vogelbeschermingsorganisatie BirdLife International. Met uitzondering van Bulgarije gaat de soort overal achteruit of is stabiel. Alhoewel we populatiegegevens van een moeilijk te inventariseren soort (zie verder) uit een aantal minder goed onderzochte landen zeker met een korreltje zout moeten nemen, is het algemeen beeld duidelijk: het gaat niet goed met de Ijsvogel in Europa (Fry, 1994). Dit had men al vermoed in 1979, toen de Ijsvogel als 'bedreigde' soort op de Bijlage I van de Europese Vogelrichtlijn werd geplaatst. Die richtlijn werd in 1979 van kracht. Iedere lidstaat moest hierdoor een aantal waardevolle vogelgebieden als speciaal te beschermen aanduiden. De habitats van de Bijlage I-soorten in een Vogelrichtlijngebied moeten zeker beschermd worden.

De Europese Vogelrichtlijn in Vlaanderen

In 1988 duidde Vlaanderen 23 speciaal te beschermen gebieden of Vogel-

richtlijngebieden aan (van Vessem en Kuijken, 1986). Voor de Ijsvogel was dus een goede bescherming van zijn habitats binnen deze gebieden gegarandeerd. Als we dit eens nagaan, dan blijkt dat in 5 (of 1/3) van de 15 Vogelrichtlijngebieden, waar de soort in 1986 als broedvogel voorkwam, toch niet al zijn habitats beschermd zijn. Dit is het geval in het Turnhouts Vennengebied, de Ronde Put, het Hageven-Stamprooierbroek, het Militair Domein Helchteren en de Dijlevallei. Meestal zijn de beekhabitats niet beschermd, dit in tegenstelling tot b.v. de moerassen, vijvers, plassen en andere 'stilstaande waters'.

Is de Ijsvogel bedreigd in Vlaanderen en hoe erg?

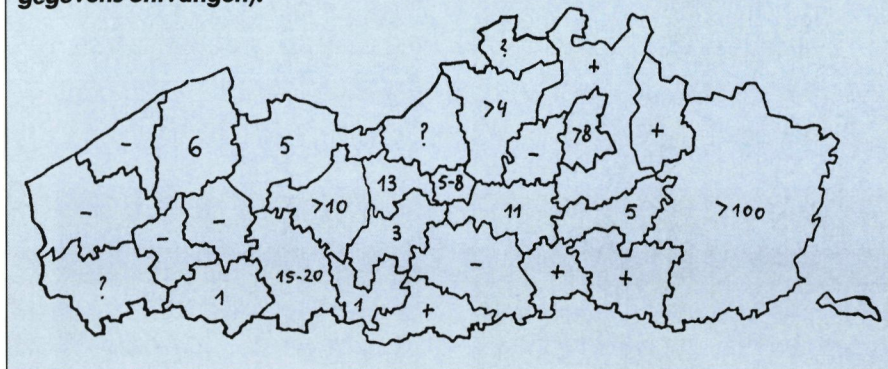
Over een bedreiging of achteruitgang van de soort in Vlaanderen is eigenlijk nog nooit veel cijfermateriaal verzameld. In Nederland staat de Ijsvogel op de nationale Rode Lijst bij de categorie bedreigde soorten (Osieck & Hustings, 1994). In 1992 kwamen in Nederland 150-180 broedparen voor (van Dijk et al, 1994). In Vlaanderen bestaat (nog) geen Rode Lijst van vogelsoorten. Wel verscheen in Schreiber et al (1989) voor België een soort Rode Lijst met vier categorieën: in gevaar, kwetsbaar, zeldzaam en uitgestorven. De Ijsvogel staat er vermeld als 'kwetsbaar', dit wil zeggen dat de soort het risico loopt over te gaan in de categorie 'in gevaar' (bv. Roerdomp, Nachtzwaluw) indien de factoren die tot hun afname leiden, hun negatieve invloed verder blijven uitoefenen. Er worden echter geen cijfers gegeven waarop die categorieën gebaseerd

zijn. Een vergelijking van bestaande populatieschattingen (Devillers et al, 1988, Lippens & Wille, 1972, Vogels in Vlaanderen, 1989, van Vessem & Meire, 1990, Anselin & Devos, 1992) is zeer moeilijk. Ze zijn niet op een gestandaardiseerde of vergelijkbare manier gebeurd, en dit is in het bijzonder voor de Ijsvogel, een soort die grote fluctuaties vertoont, een groot probleem. Vergelijken van onvolledige schattingen uit goede jaren met redelijk volledige uit slechtere jaren, wat kun je ermee? Het geeft een beeld, maar kwantitatief is het niet erg bruikbaar. Uit hetgeen er met onze beeksystemen en oppervlaktewaters de laatste decades gebeurd is, en uit meer gedetailleerde en vergelijkbare regionale tellingen (Gabriels et al, 1994), kunnen we er echter wel van uitgaan dat het niet schitterend gaat met de Ijsvogel. En een gebrek aan kwantitatieve informatie mag geen argument zijn om te wachten met beekherstel. Maar willen we de soort echt gebruiken als 'indicator' van een verandering, dan moeten we wel een werkelijke daling of stijging kunnen onderscheiden van de natuurlijke populatiefluctuaties. Daarvoor zijn harde cijfers nodig. Waar halen we die?

Het Project Bijzondere Broedvogels

In 1994 startte het Instituut voor Natuurbehoud in samenwerking met VLA-VICO een nieuw project: Bijzondere Broedvogels Vlaanderen. Doel is jaarlijks goede en gebiedsdekkende aantalschattingen te bekomen van een aantal zeldzamere (dikwijls 'bedreigde') vogelsoorten (plus kolonievogels

Figuur 1: Voorlopige resultaten van het project Bijzondere Broedvogels Vlaanderen (Devos & Anselin 1996 in voorbereiding), met het aantal broedparen per regio (- = geen bp, + = aanwezig maar nog details te ontvangen, ? = geen gegevens ontvangen).

en exoten). Het is een monitoringsproject, waarbij de tellingen gebeuren op een gestandaardiseerde wijze om vergelijkbaar te zijn. Voor een vlotte werking is Vlaanderen hiervoor opgedeeld in een aantal regio's met elk een lokale verantwoordelijke (Devos, 1994). Het inventariseren van IJsvogels is echter geen eenvoudige bezigheid (Hustings et al, 1985). Het is arbeidsintensief, want nesten zijn moeilijk te vinden. Wanneer geen nest gevonden wordt, is het lastig de waarnemingen te interpreteren. Solitaire mannetjes kunnen soms een pijp graven en met vis rondvliegen. IJsvogels kunnen tot op verschillende kilometers van het nest foerageren (soms tot meer dan 5 km). Het is slechts door het gebruik van een gestandaardiseerde methode en veel energie dat goede resultaten kunnen bekomen worden. Een voorlopig overzicht van de resultaten voor 1994 wordt gegeven in Figuur 1. Alhoewel enkele (gekende) regio's minder goed onderzocht werden, kunnen we een cijfer van 200 broedparen vooropstellen. De gegevens van 1995 moeten nog gedeeltelijk verzameld worden, zodat we geen vergelijking kunnen geven. Limburg is het bastion van de soort met meer dan de helft van de broedparen, maar ook bv. in het Waasland en de Demer-Dijle vallei lijkt de soort het niet slecht te doen. Voor meer details verwijzen we naar Devos & Anselin (1996 - in voorbereiding). Als we genoeg medewerking blijven krijgen, kunnen we met dit project een goed beeld krijgen van de ups and downs van de soort.

De IJsvogel en beekherstel

Zoals reeds aangehaald moeten we niet wachten op cijfers om het habitat van de IJsvogel te herstellen. Hoe kun-

nen we dat nu doen? Het kan, naargelang de mogelijkheden, grootschalig en kleinschalig. Een goede en zeer praktische handleiding voor gericht rivier- en beekherstel naar fauna en flora toe is deze van Ward et al (1994), een uitgave van de Britse vogelbeschermingsvereniging RSPB.

'Grootschalige' aanpak

Hiervoor gaan we even bij onze noordburen. In Nederland is men recent bij grootschalig natuurbeheer- en ontwikkeling beginnen werken met het concrete streefidee van de natuurdoeltypen en doelsoorten (Bal et al? 1995). Een natuurdoeltype is een kenmerkend samenhangend geheel van vegetatie, flora en fauna dat tot ontwikkeling komt onder specifieke milieucondities en dankzij bepaalde inrichtings- en beheersmaatregelen. Men kan zich dat voorstellen als een bepaald landschap of biotoop (habitat) waarnaar men streeft. Een doelsoort is een soort waarvoor bijzondere aandacht vanuit het beleid nodig is vanwege het huidige

(inter)nationale voorkomen en die tevens dient als toetssteen voor de realisatie van de ecologische hoofdstructuur (bij ons te vergelijken met de Groene Hoofdstructuur). Eenvoudig gezegd: als die en die milieueisen voldaan zijn, kan ik dat landschap met die (indicator-) soorten krijgen. De IJsvogel is als doelsoort vermeld in een aantal natuurdoeltypen, opgedeeld in grote landschapstypes: heuvelland, hogere zandgronden, rivierengebied enz. Een overzicht wordt gegeven in Tabel 1. Aanvullend kan men ook areaalcijfers opgeven voor het instandhouden van een soort, dus, willen we een populatie, dan is er minimum zoveel ha van het doeltype nodig. Dit lijkt natuurlijk zeer theoretisch, maar het is een goede leidraad bij het verwezenlijken van grootschalige herstel- of natuurontwikkelingsprojecten.

'Kleinschalige' aanpak

Zijn we bij ons nog niet zo grootschalig bezig, we zijn toch al goed op weg. Momenteel loopt het Plan IJsvogel, een initiatief van het Regionaal Landschap Noord-Hageland. Men wil hier een pilootproject uitbouwen langs de Winge, de Motte en de Begijnbeek. Hierbij zal niet alleen het broedhabitat van de soort plaatselijk worden hersteld (bv. door het herinrichten van oeverwanden), maar wordt gedacht aan een integrale aanpak: waterzuivering, oeverinrichtingen, herstel ecologisch waterpeil (met voldoende hoog zomerpeil en overstromingen in winter), ecologisch verantwoorde ruimingen, gezond visbeheer enz., kortom een volledige aanpak van het probleem (Vrancken, 1994). Ook op een aantal andere plaatsen in Vlaanderen lopen er kleinere acties rond beekherstel.

Tabel 1: Doeltypen voor de IJsvogel in Nederlandse landschappen, verdeeld over doeltype voor de volledige levenscyclus en enkel als voedselgebied, met mogelijke overeenkomstige landschappen in Vlaanderen

Landschap NL	Streek Vlaanderen	Doeltype levenscyclus	Doeltype voedsel
heuvelland	Voerstreek Brabant Heuvelland WVI, OVI	heuvellandbeek	Veepoelen, visvijvers
hogere zandgronden	Kempen	laaglandbeek	poelen, plassen in depressies
rivierengebied	Schelde, Maas	rivierarm, plas, wiel	
laagveengebied	verspreid	laagveenmoeras	
zeekleigebied	polders	poldersloot, Kleiput	
duinen	duinen		Duinbeek, duinmeer

Een beleidsvisie voor het herstel van waterlooptypen in Vlaanderen

Recent werd een inventarisatie verricht van ecologisch waardevolle waterlopen in Vlaanderen per bekken. Zowel de fysisch chemische waterkwaliteit, de Belgische Biotische Index (kwaliteit van aanwezige waterorganismen), gegevens van waterplanten en visfauna als structuurkenmerken zoals meandering, pool-riffle patroon en holle oevers, werden voor een groot aantal inventarisatiepunten bepaald. Aan de hand van deze gegevens werden de waterlopen opgedeeld in een aantal types en kon een ecologische evaluatie gebeuren. Aan de hand van een aantal criteria zoals ligging van de waterloop in een waardevol of kwetsbaar gebied, bestemming van deze gebieden (statuut op gewestplan) enz., werden nadien prioritaire gebieden waar rivierherstel zou moeten plaatsvinden (natuurfunctie primeert) afgelijnd en op kaart gebracht (Schneiders & Wils, 1995). Het is de bedoeling om de verspreidingsgegevens van de IJsvogel verzameld met het project Bijzondere Broedvogels aan deze kaarten te toetsen om te zien hoeveel broedparen hierbij betrokken zijn. Dit kan ook nuttig zijn om eventuele herstelacties te versterken en bij te sturen.

Besluit

De IJsvogel is, als top van de voedselpiramide, ongetwijfeld een goede indicator van de kwaliteit van beken (en andere waters). Willen we deze soort echter gebruiken om op kwalitatieve wijze veranderingen (verbeteringen na een beekherstel bv) aan te duiden, dan is een jaarlijkse monitoring noodzakelijk om de natuurlijke populatieschommelingen te onderscheiden van lange-termijn veranderingen.

Dit is een relatief moeilijke en tijdrovende opdracht, die echter mits voldoende medewerking, realiseerbaar moet zijn.

Referenties

- Anselin, A. & K. Devos, 1992. *Populatieschattingen van broedvogels in Vlaanderen, Periode 1989-1991*. Vlaamse bijdrage tot het ICBP-project Conservation of Dispersed Species in Europe. Rapport Vlavico vzw ism KBIN & IN.
- Bal, D., H. Beije, Y. Hoogveen, S. Jansen, P. Van der Reest 1995. *Handboek Natuurdoeltypen in Nederland*. Rapport IKC Natuurbeheer nr 11, Wageningen.
- Cramp, S. 1985. *Handbook of the Birds of Europe, the Middle East and North Africa. The Birds of the Western Palearctic. Volume IV. Terns to Woodpeckers*. Oxford University Press.
- Devillers P., W. Roggeman, J. Tricot, P. Del Marmol, C. Kerwijn, JP Jacob, A. Anselin 1988. *Atlas van de Belgische broedvogels*. KBIN, Brussel.
- Devos, K. 1994. *Het Bijzondere Broedvogel Projekt in Vlaanderen. Handleiding*. In & Vlavico, Hasselt.
- Devos, K. & A. Anselin. 1996. *Resultaten van het Bijzondere Broedvogel Projekt in Vlaanderen: broedseizoen 1994*. Rapport IN ism Vlavico (in voorbereiding)
- Gabriels, J., J. Stevens, P. Van Sanden 1994. *Broedvogelatlas van Limburg*, Likona, Hasselt.
- Hallet, C. 1982. La nourriture du Martin-Pêcheur, Alcedo atthis. *Rev. Ecol* 36: 211-222.
- Harrison, C. 1977. *Elseviers Broedvogelgids*. Elsevier.
- Hustings F., R. Kwak, P. Opdam, M. Reynen 1985. *Vogelinventarisatie*. Pudoc, Wageningen.
- Feryn, Y. 1989. IJsvogel, Alcedo atthis. In: *Vogels in Vlaanderen, VLAVICO, IMP*, pp257-258.
- Fry, H. 1994. Kingfisher, Alcedo atthis. In: *Birds in Europe, their conservation status: 336-337*. BirdLife Conservation Series n°3. BirdLife International, Cambridge.
- Libois, R. Réussite de quatre nichées successives chez le Martin-Pêcheur d'Europe (Alcedo atthis) au cours de la même saison. *Aves* vol 30 n°1.
- Lippens, L. & H. Wille 1972. *Atlas van de vogels van België en West-Europa*. Lannoo, Tielt.
- Marchant, J., R. Hudson, S. Carter, P. Whittington 1990. *Population trends in British breeding birds*. BTO, Tring.
- Meadows, B. 1972. Kingfisher numbers and stream pollution. *Ibis* 114:443.
- Osieck, E. & F. Hustings 1994. *Rode lijst van bedreigde soorten en blauwe lijst van belangrijke soorten in Nederland*. Techn. Rapport Vogelbescherming Nederland 12. Vogelbescherming Nederland, Zeist.
- Schneiders, A; & C. Wils, 1995. *Een beleidsvisie voor het herstel van waterlooptypen in Vlaanderen*. UIA, Dept. Biologie iov Aminal, Afdeling Water.
- Schreiber, R, A. Diamond, W. Roggeman, E. Kuijken, P. Devillers & E. Kesteloot, 1989. *Toekomst voor de Vogels*. Standaard Uitgeverij, Antwerpen.
- SOVON, 1987. *Atlas van de Nederlandse Vogels*. SOVON, Arnhem.
- Stevens, J; 1994. IJsvogel, Alcedo atthis. In: Gabriels J, J. Stevens & P. Van Sanden. *Broedvogelatlas van Limburg*, Likona, pp 166-167.
- Tucker, G. & M. Heath. 1994. *Birds in Europe, their conservation status*. BirdLife Conservation Series n°3. BirdLife International, Cambridge.
- van Dijk A., F. Hustings, T. Verstrael 1994. *SOVON Broedvogelverslag 1992*. SOVON Monitoringsrapport 1994/03. SOVON, Beek.
- van Vessem J. & E. Kuijken, 1986. *Overzicht van de voorgestelde Speciale beschermingszones in Vlaanderen voor het behoud van de vogelstand*. IN Rapport.
- van Vessem J. & P. Meire 1990. *Vlaamse bijdrage tot de Europese broedvogelatlas*. Uitgave Instituut voor Natuurbehoud en Rijksuniversiteit Gent ism Vlavico vzw.
- Vlavico, 1989. *Vogels in Vlaanderen, voorkomen en verspreiding*. Vlavico, IMP Bornem.
- Vrancken, J. 1994. *Ontwerp-rapport Plan IJsvogel. Natuurherstel van onze beken en valleien*. Regionaal Landschap Noord-Hageland.
- Ward, D., N. Holmes & P. Jos 1994. *The new Rivers & Wildlife Handbook*. RSPB, NRA & RSNC, Bedfordshire.

Anny Anselin, Instituut voor Natuurbehoud, Kliniekstraat 25, 1070 Brussel

TE KOOP

Kijker Nikon EDIIA. Schuin, diam. 60mm, APO glazen, zoomoculair 20-45, met filter + zonnekap + hoes. Als nieuw. Nieuwprijs: 35.000 F, vraagprijs: 24.000 F
Te bevr. na 19 u: 052/30 34 92

GEVRAAGD

"Geïllustreerde encyclopedie van de vogels" van dr. Christopher Perrins, Zuid-Hollandsche uitgeverij. Tel. Verhoeven 03/633 23 84

VERSPREIDING VAN PLANTEN LANGS OF VIA BEKEN

K. De Waele

De woordjes "langs" en "via" in de titel zijn daar opzettelijk naast elkaar geplaatst. In deze context betekenen ze immers niet hetzelfde. Ook het woord "verspreiding" kan men op twee manieren interpreteren. Enerzijds met de klemtoon op de toestand van verspreiding, het verspreidingspatroon van de planten langs, aan en in de beken; anderzijds met de klemtoon op de manier van verspreiden van de planten via, door middel van de beken.

Zo zie je maar hoe rijk een taal kan zijn in al haar dubbelzinnigheid. Meteen had ik ook dubbel zoveel mogelijkheden om dit artikeltje te stofferen.

Om verwarring te vermijden, zal ik de twee interpretaties van dit woord verspreiding echter zo weinig mogelijk door elkaar gebruiken, hoewel dit niet altijd zinvol is, want de verspreidings-toestand hangt soms ook af van de manier van verspreiden. Laten we beginnen met de betekenis die het eerst door mijn hoofd speelde: de verspreidings-toestand.

Het bestuderen van de planten langs waterlopen kan ons niet alleen heel

wat leren over die planten zelf, maar ook over die waterlopen en het milieu in het algemeen.

Dat is dan ook één van de studieonderwerpen van de Nationale Werkgroep Botanie van De Wielewaal. Niet dat wij ons daar op elke excursie speciaal op toeleggen, maar toch is het zo, dat wij bij het uitkammen van een vierkan-te kilometer elk aanwezig soort biotoop willen aandoen en evalueren.

Want het is immers zo dat we heel wat meer plezier beleven als we een beekje vinden met nog heel wat interessante plantensoorten zoals Rodewaterereprijs, als het over een beekje in een

weidegebied gaat, of Goudveil als het een bronbeekje is, dan dat we enkel Liesgras of erger nog Kleefkruid en Grote brandnetel vinden.

Er bestaat dus in de geografische verspreiding van beekbegeleidende planten een duidelijk verband met de aard van het waterloopje en met de kwaliteit van het water en van de directe omgeving van de beek.

In en langs snelstromende 'berg'-beekjes kan men een heel andere flora verwachten, dan langs stagnerende afwateringsgreppels in een weidegebied. Op een milieuvriendelijke manier onderhouden beken zullen heel wat meer te bieden hebben dan de rechtgetrokken en met grote machines geverimde grachten. En dat de afwateringsgreppels temidden van een intensief landbouwgebied een ander plantaardig karakter zullen hebben dan de beekjes die het voorrecht hebben om door een natuurgebied te kronkelen zal iedere Wielewaler al wel de facto hebben kunnen vaststellen.

Maar in plaats van hier een duidelijk gestructureerde theoretische uiteenzetting te geven, met verschillende hoofdstukken en paragrafen - met het gevaar dat het een leerrijke, maar saaie boel wordt - neem ik jullie liever mee op stap in de natuur -figuurlijk dan toch om al wandelend langs enkele beken hier en daar iets meer in te gaan op dit onderwerp.

We blijven bij ons Goudveil, dat inderdaad gebonden is aan helder, zuurstofrijk, vers aangevoerd bronwater. De geografische spreiding is dus direct gelieerd met de aanwezigheid van bronnen, met een voorkeur voor bronbossen, want dit plantje houdt ook van een beschutte omgeving met een gelijkmatige temperatuur en een hoge vochtigheidsgraad.

Samen met dat Goudveil vinden we in de bronbossen veelal ook Slanke sleutelbloem. Er zal dus wel een verband zijn tussen de bronbeek en deze plant - ook elders vind men deze sleutelbloem

Waterviolier

in beekbegeleidende bossen - maar toch is de aanwezigheid van een beek geen noodzakelijke voorwaarde, want de Slanke sleutelbloem is ook tot ver buiten de invloedssfeer van de beken te vinden.

Hetzelfde kan men zeggen van de Dotterbloem, hoewel de binding met water hier veel sterker is. Men vindt deze plant immers niet alleen langs bronbeekjes, maar ook langs greppeltjes in hooiweiden en zelfs langs de rivieren. Bij deze plant speelt zeker de verspreiding van de zaden via het water een grote rol, maar dit komt pas verder ter sprake.

Wél gebonden aan helder stromend beekwater in Vlaanderen, is de Bittere veldkers, wat niet belet dat ze in Nederland bvb. ook te vinden is in het zoetwatergetijdengebied, wat er dus op wijst dat de factor beweging noodzakelijk is.

Nog zo'n plant die gebonden is aan bewegend water, maar ditmaal ondergronds bewegend, is de Reuzenpaardestaart. Kwelzones aan de bronnen of langs de oevers van beken zijn dus geschikte groeiplaatsen voor deze reus onder de paardestaarten.

Nu we toch bij de sporenplanten aanbeland zijn: het beschutte, vochtige milieu van de bosbeekjes is ideaal als groeiplaats voor vele varens. Het zoeken naar een geschikt plekje op de beekoevers levert lineaire groeipatronen op, die ideaal zijn om de begrippen gradiënt en ecologische niche visueel uit te leggen op een excursie.

Dat bronbeekje verandert stroomafwaarts stilaan van karakter: het wordt een laaglandbeekje, dat van langs om meer blootgesteld wordt aan de invloed van menselijke activiteiten. Hoewel Fluitekruid een beetje overal groeit langs wegbermen en ook in bosranden of lichte bossen, hoort deze plant ook thuis in dit verhaal over de beken, want daar waar de beken bij overstroming wat meer voedsel aanbrengen, vormt het Fluitekruid een wit voorjaarslint langs de beekoevers.

Overbemesting en teveel menselijke ingreep zijn echter nefast voor de biodiversiteit, zoals vele kaarsrechtgetrokken beken met hun brandneteloevers tonen. Rechttrekkingen en kunstwerken hebben immers het natuurlijke karakter van onze beken verbroken. Dergelijke verstoorde oevers bieden dan plaats voor ruigtekruiden en stikstofminnaars zoals de Vlier. Toch moeten we toegeven dat sommige kunstwerken zoals de

Dotterbloem

Oude watermolen

Koninginnekruid

oude watermolens met hun waterrad ook een verrijking kunnen betekenen voor de flora (en fauna) in het beekbiotoop. Mossen, levermossen en allerlei natte-muurplantjes zoals Blauw glidkruid vinden hier hun stekje.

Maar ook hier voeren meestal de ruigtekruiden het hoge woord.

Op oevers die weliswaar voedselrijk zijn, zonder echt eutroof te worden zodat de brandnetel te dominant zou worden, groeit het Harig wilgeroosje, vaak in aanwezigheid van de Gewone kattestaart. De eerste verspreidt zijn zaden met de wind, de kattestaart ook via watervogels en het water zelf, maar beide hebben voor de ontkieming natte, vegetatievrije stukjes bodem nodig, die o.a. te vinden zijn langs beken met wisselende waters tand.

Extreme voorbeelden van moerasplanten die zelfs het liefst groeien in slootjes die nu en dan eens volledig droog vallen zijn Watertorkruid, Grote waterweegbree en het Moeraswalstro. Wel mag voor deze laatste de grond niet echt uitdrogen. Ook opmerkelijk is dat hij liever groeit tussen eenzaadlobbigen als gras, zoals Riet, en zegges, dan tussen tweezaadlobbigen.

Een andere mooie vertegenwoordiger van deze hooggroeiende ruigtekruiden van oevers, daar waar verterend aangespoeld organisch materiaal voor een hogere voedselrijkdom zorgt, is het Koninginnekruid. Verruigende rietkragen met veel rottend plantaar-

dig materiaal, en plaatsen waar beek- of rivierslib gedeponeerd wordt, worden door de massaal geproduceerde, van pluis voorziene zaadjes gekoloniseerd.

Nog zo'n oeverplant van strooiselrijke plekken is de Poelruit. Overdreven kuiswoede en kalibrering van onze landbouwslootjes heeft deze plant teruggedrongen in de categorie waarvan we al eens blij zijn ze nog eens tegen te komen langs de vloedmerken van de rivieren, of in een vergeten slootje langs een hooiweide.

Ook zo'n voedselminnaar - maar dan nog meer met mate - is de Moeraspirea, die zeker een te veel aan fosfaat mijdt, terwijl de Grote brandnetel daar juist gedijt, en Harig wilgeroosje er nog enigszins tegen kan. Alledrie zijn ze zoutmijdend.

Een waterplant die wel enigszins zoutverdragend is en graag in iets brakke voedselrijke slootjes in de polders groeit is de Lidsteng. Essentieel is evenwel de aanwezigheid van een dikke laag modder waarin de wortelstokken kunnen overwinteren en de plant zelfs bij periodiek verdwijnen van het bovenstaande water kan stand houden, net als en samen met het reeds vermelde Watertorkruid.

Elke natuurliefhebber zal blij zijn als hij op een excursie de zeldzamer wordende Waterviolier vindt. En zoals bij veel zeldzamere planten trachten sentimentele en naïeve natuurliefhebbers hun steentje bij te dragen tot het na-

tuurbehoud door de plant asiel te bieden in hun tuinvijvertje, waar de plant in negen van de tien gevallen toch geen stand houdt.

Dat hij zeldzamer wordt verraadt al dat deze plant veel eisen stelt aan haar milieu. Intuïtief voelt de natuurliefhebber wel aan dat zijn tuinvijvertje zoet, neutraal en matig voedselbeladen water moet bevatten, want inderdaad de overbesteding in het natuurlijk milieu doet deze plant de das om. Maar toch lukt het niet om ze in het vijvertje te behouden.

Net als ook in de natuur vroeger niet elk zogezegd geschikt water naar de zin van de Waterviolier was. Wat blijkt? Voor zijn koolzuurassimilatie kan Waterviolier geen goed gebruik maken van bicarbonaat, zodat hij aangewezen is op water met een hoog gehalte aan kooldioxide. Dit is wel aanwezig in kwelzones, zodat Waterviolier dus een goeie indicator kan zijn van kwelzones in zogezegd stilstaande waters.

Een soortgelijk verhaal past bij het Pijlkruid, dat nogal gevoelig is voor fosfaten, zoutmijdend is en liefst groeit op minerale bodems, arm aan organisch materiaal. Vandaar dat men deze plant in bredere sloten vooral ziet groeien in het goed uitgebaggerde midden. Haar fobie voor fosfaten maakt dat ze liever groeit in beken gevoed met grondwater, en dat ze in het landbouwgebied en daar waar fosfaatrijk water van rivieren binnensluipt stilaan verdwenen is. Dit zou te wijten zijn aan de vorming van giftig zwavelwaterstof als sulfaatrijk water in contact komt met carbonaatrijk water. Het eventueel aanwezige ijzer in het kwelwater kan dat zwavelwaterstof onschadelijk maken. Vandaar dat ze toch kan blijven groeien in kwelplaatsen in overigens voor haar ongunstig geworden water.

Dit in tegenstelling met haar vroegere compagnon, de Zwanebloem, die tegen deze beperkende factoren blijkbaar meer bestand is, en dus niet zo zeldzaam geworden is. Ook de bestrijding van andere oever- en waterplanten kan ze blijkbaar overleven. Dat hebben we zeer goed kunnen zien langs de oude Leiemeander in Astene, waar een twintigtal jaar geleden de visserijcommissie met de grove middelen alle water- en oeverplanten inclusief een populatie Watergentiaan doodgespoten heeft, om de lijnvisserij te plezieren. Het lijkt alsof de Zwane-

Lidsteng

Zwanebloem

bloem op sommige plaatsen de leeggekomen plaatsen heeft ingenomen, hoewel we dat jarenlang niet in de gaten hadden omdat de koeien systematisch de planten afgraasden zodat we de opvallende bloeiwijze nooit zagen.

Ook het Blauw glidkruid is niet zo happig op met voedsel overladen water en mijdt concurrentie met andere planten. Vandaar dat ze ook nogal wat te vinden is op muurtjes langs het water, tussen oeververstevingen van steenbrokken of houten paaltjes. Als een flinke waterdruppel op de rijpe vrucht valt wordt het behaarde zaad ver weg geslingerd. Watervogels zullen dus ook de ruimtelijke verspreiding nog groter maken.

Zo belanden we eindelijk bij de tweede betekenis van het woord "verspreiding", met het eerder onsympatieke voorbeeld van de uit de Himalaya ingevoerde Reuzenbalsemien, die net

als het Blauw glidkruid zijn zaden - maar dan wel veel verder - wegslingert. Het feit dat de plant het best gedijt langs stromend water, doet vermoeden dat ook watertransport een rol speelt bij de verspreiding.

Transport van de zaden via het water gebeurt zeker bij de Dotterbloem en de Gele lis, wiens zaden goed verpakt zitten in een stevig en waterdicht enigszins vettig omhulsel, zodat ze lange tijd kunnen blijven meedrijven op het water. Wat niet uitsluit dat deze planten zich ook kunnen verspreiden via afgebroken stukjes plant of wortelstok.

Bij Kalmoes zal dit zelfs waarschijnlijk de enige manier zijn van verspreiding over grotere afstanden. Deze uit China ingevoerde plant komt hier soms wel tot bloei, maar nooit tot vruchtzetting. Haar resistentie tegen verontreinigd water speelt ook in haar voordeel.

Schiñ kan bedriegen: op enkele plaat-

sen in Vlaanderen kennen we mooie beekvalleities waarvan de oevers begroeid zijn met een tapijt van Sneeuw-klokjes. Men zou kunnen denken dat de bolletjes en eventueel de zaden verspreid worden door het water, maar dit wordt nergens in de literatuur vermeld. Waarschijnlijk zijn daar gewoon de bodem- en milieumomstandigheden zeer geschikt voor de groei van dit plantje.

Bij de Grote lisdodde is er geen twijfel: de bepluisde zaadjes komen terecht in het water en de pluïjes zorgen ervoor dat de zaden enerzijds blijven drijven, maar ook door de wind voortgedreven worden. Grote lisdodde kan beter tegen eutrofiëring dan Riet, vandaar dat men hier een indicator heeft van vervuiling: als men lisdodde ziet opduiken daar waar een beekje uitmondt in de rietkraag van een vijver, weet men direct hoe laat het is.

Tot slot kent iedereen de Eendekroossoorten. De naam van deze minuscule plantjes verradt het al: watervogels - en waarschijnlijk ook andere waterdieren - spelen een grote rol bij de verspreiding van het ene stilstaande water naar het andere.

De verspreiding van de planten via en langs het water, in beide betekenissen van het woord, biedt dus genoeg stof tot studie, en zoals vaders Cats zou gezegd hebben: "en verschaft ons veel vermaak". Want naast 'natuurstudie' staat ook het woord 'natuurbeleving' in het motto van De Wielewaal. Maar indachtig het derde luik van dat motto, 'natuurbehoud', zou ik als milieubewuste natuurbeschermer, die al studierend en belevend ziet hoe fel het waterige milieu in kwaliteit achteruit gaat, daar ook nog aan willen toevoegen "en verschaft ons ook veel kommer en kwel".

Karel De Waele, voorzitter van de Nationale Werkgroep Botanie van de Wielewaal

Literatuur: WEEDA, Nederlandse oecologische Flora

Foto's: Jacques Vanheeuverswyn

BEHOUD VAN GENETISCHE DIVERSITEIT VAN INHEEMSE BOOMSOORTEN EN STRUIKEN

E. Coart en A. Vanden Broeck

In het kader van behoud van genetische diversiteit, wordt aan het Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer een onderzoeksprogramma opgestart naar het voorkomen van zeldzame en/of waardevolle inheemse bomen en struiken in Vlaanderen. Een groot aantal inheemse plantesoorten staan in ons land sterk in de verdrukking.

Van de 80 inheemse houtige soorten in Vlaanderen, blijken er 34 zeldzaam tot vrij zeldzaam te zijn. Er zijn verschillende oorzaken van de achteruitgang van de oorspronkelijke inheemse boomsoorten en struiken, zoals bijvoorbeeld het gebrek aan economisch nut van de soorten, het door de mens bevoordelen van bepaalde soorten, veranderingen in het landschap, milieuproblemen. Steeds meer wordt de genetische verarming erkend als een wezenlijk probleem. Deze genetische verarming moet een halt worden toegevoegd. Inheemse soorten horen thuis in onze natuur. Ze dragen bij tot verscheidenheid en verrijken het landschap.

Omdat het niet mogelijk is alle inheemse soorten tegelijkertijd aan te pakken, moeten er prioriteiten gesteld worden. In eerste instantie gaat onze aandacht vooral uit naar volgende soorten: Wilde appel, Mispel, olmen, Trilpopulier, Winterlinde en Grauwe abeel. Door het aanleggen van een basiscollectie inheems materiaal wil men de genetische variabiliteit van deze soorten na gaan en zeldzame soorten behoeden voor uitsterven.

Via deze weg willen we iedereen oproepen om de aanwezigheid van deze soorten te melden en op deze manier bij te dragen tot het behoud van inheems materiaal en diversiteit in onze bossen.

Wilde appel (*Malus sylvestris*)

Uiterst zeldzaam. Verwilderd materiaal van weggegooid klokhuisen is meestal goed te onderscheiden van wilde appels door de behaarde, grotere en meer langwerpige bladeren. Vermoedelijk treden spontaan kruisingen tussen Wilde appel en verwilderde appels op.

Mispel (*Mespilus germanicus*)

Zeer zeldzame soort. Waarschijnlijk

Mispel

Foto: K. Van den Berghe

geen echt inheemse soort, vermoedelijk in de vroege middeleeuwen of in de Romeinse tijd al ingevoerd vanuit meer zuidelijke landen (Griekenland, Italië). In Engeland en Duitsland zijn vondsten van Mispel uit de Romeinse tijd bekend. Over het algemeen betreffen het kleine aantallen of één enkel individu. Variaties in de vruchten en bladvormen komen voor. De Mispel

stelt geen hoge eisen aan de bodem en komt vooral voor op armere standplaatsen van het eikenhaagbeukenbos, op de overgang van vochtige naar natte, slecht afgewaterde gronden met een hoge pH. Hij verdraagt halfschaduw en komt voor in heggen, langs bosranden en in lichte bossen. In dicht gesloten bos komt hij niet tot bloei.

Olmensoorten of iepen: Ruwe iep (*Ulmus glabra*), Steeliep (*U. laevis*), Veldiep of Gladde iep (*U. minor*)

Onze interesse gaat voornamelijk uit naar inheemse soorten (geen cultuurvariëteiten) die voorkomen in bosverband of in houtwallen en al een redelijke dimensie hebben aangenomen. Boomvormende olmen zijn zeldzaam (*U. glabra*, *U. minor*) tot zeer zeldzaam (*U. laevis*) en inheems in België. Deze boomsoorten zijn van betekenis voor de struktuurrijkdom van het bos. Olmen produceren snel afbreekbaar strooisel en worden soms als bodemverbeteraar gebruikt. Als gevolg van de olmenziekte is een groot aantal beplantingen en individuele bomen afgestorven. De meeste olmensoorten zijn soorten van het gemengde loofbos op rijke, vochtige standplaatsen. Kenmerkend voor olmen is het "visgraatmotief" dat gevormd wordt door de typische inplanting van de twijgen op de takken.

Grauwe abeel (*Populus x canescens*)

Vermoedelijk zeldzaam. De Grauwe abeel wordt beschouwd als een kruisingsprodukt van de Ratelpopulier en de Witte abeel. Over het autochtone karakter van de Grauwe abeel bestaat de nodige discussie. Volgens sommige auteurs (Van der Werf, 1991) gaat het om een inheemse soort. Volgens Weeda (1985) komt de Grauwe abeel voor op plaatsen waar de Ratelpopulier van nature voorkomt en de Witte abeel is aangeplant.

De Grauwe abeel is soms moeilijk te onderscheiden van de Witte abeel. Het blad van krachtig gegroeide langloten is meestal wat minder diep gelobd en minder wit aan de onderzijde en de knoppen zijn minder behaard. Stelt weinig eisen van de bodem, verdraagt kalk.

Trilpopulier of Esp, Ratelpopulier (*Populus tremula*)

Algemene boomsoort. Volgens Van Rompay en Delvosalle inheems in België. Ondanks dat de Ratelpopulier voor de houtteelt vrijwel geen waarde heeft, vanwege het slecht bruikbare hout, wordt hij geregeld aangeplant. Hij kan zich vegetatief gemakkelijk uitbreiden. Deze soort is zeer klimaat- en bodemvaag. Zowel aan de noordelij-

ke boomgrens voorkomend als in Zuid-Europa en zowel op hoge, droge gronden als in moerassen. De beste groei vertoont hij echter op vochtige, goed ontwaterde leemhoudende gronden. Belangrijke botanische kenmerken zijn de klevende schubben, breed eirond tot rond blad, rand grof golvend getand, aanvankelijk viltig behaard maar spoedig geheel kaal. Bladsteel sterk afgeplat.

Kleinbladige of Winterlinde (*Tilia cordata*)

Zeer zeldzaam. Zeer waarschijnlijk inheems in ons land. Het veilig stellen en uitbreiden van deze economisch, ecologisch en cultuurhistorisch waardevolle boomsoort is van groot belang. Het blad is bovenaan donkergroen en kaal, onderaan blauwgroen. De ner-

ven zijn soms behaard en er komen roestbruine okselbaarden voor.

De Winterlinde stelt weinig eisen aan de temperatuur (grote noord-zuid verspreiding) en aan de luchtvochtigheid (verdraagt tijdelijke droogte). Voor houtproductie heeft hij wel een voedselrijke vochthoudende, niet zure grond nodig. Stelt minder eisen aan de bodem dan de Zomerlinde.

Els Coart en An Vanden Broeck,
Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer,
Gaverstraat 4, 9500 Geraardsbergen,
tel. 054/43 71 25,
fax 054/41 08 96.

TE KOOP

De laatste versies van "Roberts' Birds of S. Africa", 6th edition, Struik.

"Field Guide Birds of S. Africa", Ian Sinclair, meer dan 900 foto's, Struik

Tel. 011/27 15 36

GEZOCHT

Ornitholoog voor reis doorheen Scandinavië, liefst in het bezit van een rijbewijs, van 22 juni t/m 20 juli '96. Kris, 03/455 38 51 of Jan 015/31 99 12.

TE KOOP

Tentoonstelling "Lieve hemel beestjes" over nuttige en minder nuttige diertjes (mollen, zilversvisjes, mieren, pissebedden, vliegen, muggen, muizen, enz.) in en om het huis. De tentoonstelling kende een groot succes en is de 10de semi-professionele creatie van de natuurwerkgroep De Vlasbek vzw te Kuurne. Ze bestaat uit 20 panelen van 90 x 210 cm (staanders inbegrepen) met geplastificeerde teksten en foto's. Ideaal voor educatieve activiteiten in uw gemeente. Prijs overeen te komen. Tel. 051/30 89 29, Paul Tavernier.

GEZOCHT

Ik organiseer in augustus '96 een 3-weken durende jeep-safari doorheen het natuurparadijs Zimbabwe. Het is de bedoeling zoveel mogelijk te kamperen in de wildernis en ons te verplaatsen via toeristisch onbetreden paden (authentieke dorpjes, etc.) De klemtoon ligt dus duidelijk op natuurbeleving: het observeren van groot en klein wild...Zo'n 640 soorten vogels komen voor in Zimbabwe. Geïnteresseerden kunnen contact opnemen met Wilfried Sterk, Runkstersteenweg 363, 3500 Hasselt, tel. 011/27 15 36.

VOSSENONDERZOEK IN VLAANDEREN

Muriel Vervaeke

Het is een opvallend verschijnsel dat de verspreiding van de Vos in Vlaanderen gedurende het laatste decennium sterk is toegenomen, zowel in areaal als in densiteit. Tot op heden zijn er echter geen accurate gegevens voorhanden omtrent de omvang van de vossenpopulatie in Vlaanderen en de evolutie ervan, en omtrent de bestrijdingsintensiteit en resultaten daarvan. Om op deze vragen een antwoord te krijgen startte op 1 november 1995 aan de Universiteit Antwerpen, in samenwerking met Koen Van Den Berge van het Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer te Geraardsbergen, een project aangaande de positie van de Vos in het Vlaamse Gewest.

Het onderzoek, dat gefinancierd wordt door het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap en een periode van 4 jaar beslaat, heeft als doel een beter inzicht te krijgen in de verspreiding en densiteit van de Vos in Vlaanderen, en in de populatie-dynamische factoren die hiermee samenhangen. De resultaten van het onderzoek zullen ondermeer gebruikt worden om advies te verlenen in verband met de vastlegging van de nieuwe openings- en sluitingsdata van de jacht, die van kracht worden vanaf 1 juli 1998.

In het project zijn 3 luiken te onderscheiden.

- Een eerste luik van het onderzoek heeft als doel inzicht te krijgen in de huidige verspreiding van de Vos in Vlaanderen, de variatie in densiteit daarbinnen, en in de actuele tendenzen daarbij. Daarnaast zal de huidige verspreiding vergeleken worden met de situatie vroeger. In het kader van dit verspreidingsonderzoek worden enquêtes verdeeld naar boswachters, natuurwachters en gemeenten, en wordt de medewerking gevraagd van natuurverenigingen en jagerij.
- In het tweede onderzoeksluik zullen de oorzaken en gevolgen van de areaalsuitbreiding van de Vos geanalyseerd worden door inzicht te verwerven in de populatiedynamiek van de soort. Onderzocht zullen worden: dieet, terreingebruik, dispersie, voortplanting, sociale organisatie en sterfte.

Daarnaast zal de frequentie en ernst van eventuele economische schade aangericht door Vossen bij particulieren nagegaan worden. Aan de hand van de resultaten hiervan zullen voorstellen geformuleerd worden

om dergelijke schade te minimaliseren en/of te voorkomen.

- Een laatste onderzoeksluik behelst parasitologisch en genetisch onderzoek op een representatieve steekproef Vossen verspreid over Vlaanderen.

In 1996 zal het veldwerk zich toespitsen op Limburg en Oost-Vlaanderen. Nadat de bestaande burchten in kaart zijn gebracht, zullen zoveel mogelijk jonge Vossen gemerkt worden. Per provincie zullen tevens een aantal exemplaren met zenders uitgerust worden om hun verplaatsingen na te gaan. In het kader van dit praktisch onderzoek wil ik een oproep doen naar al diegenen die één of meerdere vossenburchten weten liggen, om deze locaties door te geven. Hierbij wil ik benadrukken dat grote voorzichtigheid geboden is: nader de burchten niet dichter dan 30 meter, want bij verstoring worden de jongen zeer snel naar een andere burcht verhuisd.

Hoewel dit jaar bij het veldonderzoek de nadruk ligt op Limburg en Oost-Vlaanderen, is informatie over vossenburchten uit de rest van Vlaanderen eveneens welkom.

Alle informatie omtrent eventuele burchten kan je sturen naar:
RUCA t.a.v. Muriel Vervaeke
Dept. Biologie - Evolutionaire Biologie
Groenenborgerlaan 171, 2020 Antwerpen - fax: 03/218 04 74 - email: muver@ruca.ua.ac.be

TIERRA V.Z.W. NATUURREIZEN 1996

! TIERRA !

vzw

COSTA RICA

23 november tot 15 december:
rondreis met trekking
richtprijs: 90.000 F
(Ignace Ledegen)

FLORIDA

20 december tot 10 januari '97:
avontuurlijke fietsvakantie
prijs: 61.900 F
(Carl Grillet)

SPAANSE PYRENEËN

- 4 tot 14 juli:
busreis met daguitstappen
prijs: 24.000 F
(Hendrik D'Hertefelt)
- 13 tot 22 juni: kampeervakantie
prijs: 17.450 F (René Matthijs)

WADDENZEE

25 tot 30 augustus: zeiltocht
prijs: 14.450 F (René Matthijs)

CEVENNEN

30 juni tot 6 juli: wandelvakantie
prijs: 17.850 F (Tom Embo)

GRAN PARADISO

14 tot 20 juli: wandelvakantie
prijs: 17.850 F (Ignace Ledegen)

NAJAAR

Hoge Veluwe, Kopenhagen: hertenbrons
Falsterbo, Lac du Der: vogeltrek

Voor 1996 sloten we een samenwerkingsovereenkomst met De Wielewaal vzw. Met de opbrengst ondersteunen we het Enamebos.

Programma verkrijgbaar bij:

Tierra v.z.w.,
Heidebergstraat 227,
3010 Leuven,
Tel. 016/25 56 16

I.s.m. Clemens' Reiswinkel, Hasselt,
Lic. A 1699

VAN AALSCHOLVER TOT ZEIS

AANKOPEN NATUURRESERVATEN IN 1995

Het voorbije jaar werden er door onze vereniging doorheen heel Vlaanderen, van Brugge tot Bree, opnieuw ruim 100 ha natuurreservaat aangekocht: loofbos, moerasbos, heide, vijvers en moeras, hooiland, weidevogelterrain. Hieronder een overzicht.

Reservaat

Achterweert, Bornem (*)
Kraaienbroek, Bornem
Laenenbemd, Puurs
Spierbroek, Bornem
Vallei v.d. Klaverbeek, Sint-Amands (*)
Vallei v.d. Lippelosebeek, Sint Amands (*)
De Graef, Arendonk/Retie
Hoge Mierdse Hei, Oud-Turnhout
Korhaan, Arendonk
Winkelsbroek, Turnhout
Vallei v.d. Grote Nete, Nijlen/Ranst (*)
Peulisbossen, Putte (*)
Griesbroek, Balen
Neerhelst, Geel
Olens Gebroekt, Herentals
Zammelsbroek, Geel
Zegge, Geel
Vallei v.d. Grote Nete, Heist o.d. Berg
Berchembos, Roosdaal
Sint Maartensheide, Bree
Wijvenheide, Zonhoven
Dommelvallei, Hechtel-Eksel
Veewei, Hechtel-Eksel
Rietbeemd, Geraardsbergen

Oppervl.

ha	a	ca
	36	55
1	86	90
	46	00
4	23	21
	67	84
	64	60
1	00	00
3	08	21
5	15	69
	23	35
1	12	78
5	60	75
3	32	95
	23	95
	60	55
	29	95
	78	78
4	05	70
	35	80
18	68	19
3	47	13
6	22	90
1	64	20
2	34	80

Reservaat

Astgemete, Sint-Niklaas (*)
Schouselbroek, Temse
Turfmeersen, Moerbeke-Waas
't Riet, Ninove (*)
Vlassenbroek, Dendermonde
Boterhoek, Brakel (*)
Broeckhaem, Brakel
Enamebos, Oudenaarde
Hayesbos, Brakel
Heurnedal, Oudenaarde
Jansveld, Brakel
Kalkoven, Kluisbergen (*)
Keelenberg, Brakel (*)
Steenberg, Brakel
Trimpont, Brakel
Weymeersch, Zulte (*)
Keelman, Haaltert (*)
Uilenbroek, Zottegem-Lierde
Romboutswerve, Damme (*)

Oppervl.

ha	a	ca
	42	10
	73	80
	19	54
1	11	87
1	88	72
	30	00
	46	80
3	80	50
1	10	01
6	58	71
	83	26
1	27	80
	39	00
	93	20
2	40	85
	81	30
	66	30
1	04	74
9	30	20

Totaal:

100 78 90
of ruim 1 km²

De met een * gemerkte reservaten betreffen in 1995 nieuw opgestarte projecten

De A-beek in de Sint-Maartensheide

Foto: P. Hermans

Een ongerepte natuur heeft vleugels.

Observatietelescoop

AT 80 HD

(AT 80 • ST 80 • ST 80 HD)

Deze HIGH DEFINITION telescoop met een robuuste lichtmetalen behuizing beschikt over een speciaal objectief uit bijzonder hoogwaardig glas, dat resterende minieme chromatische fouten voorkomt.

De SWAROTOP®

multilagen-coating garandeert een optimale kleurweergave en een scherp en helder beeld, zelfs bij slechte lichtomstandigheden. De bajonet-aansluiting voor verschillende oculairen en twee foto-adapters maakt een gebruik naar ieders behoeften mogelijk.

Kwartelkoning

Vogels zijn een goede indikator voor een zuiver milieu. Door onze steun bij de aankoop van het Poolse eiland Karsiborska Kepa dragen wij bij tot de bescherming van zeldzame inheemse vogelsoorten. Bijkomende produktinformatie verkrijgt U bij Uw handelaar of bij

NV TYROLIT BELGIUM

Afd. SWAROVSKI OPTIK

Bollinckxstraat 43 • 1070 Brussel

☎ 02 / 556 08 20 • Fax 02 / 521 62 04

SWAROVSKI

OPTIK

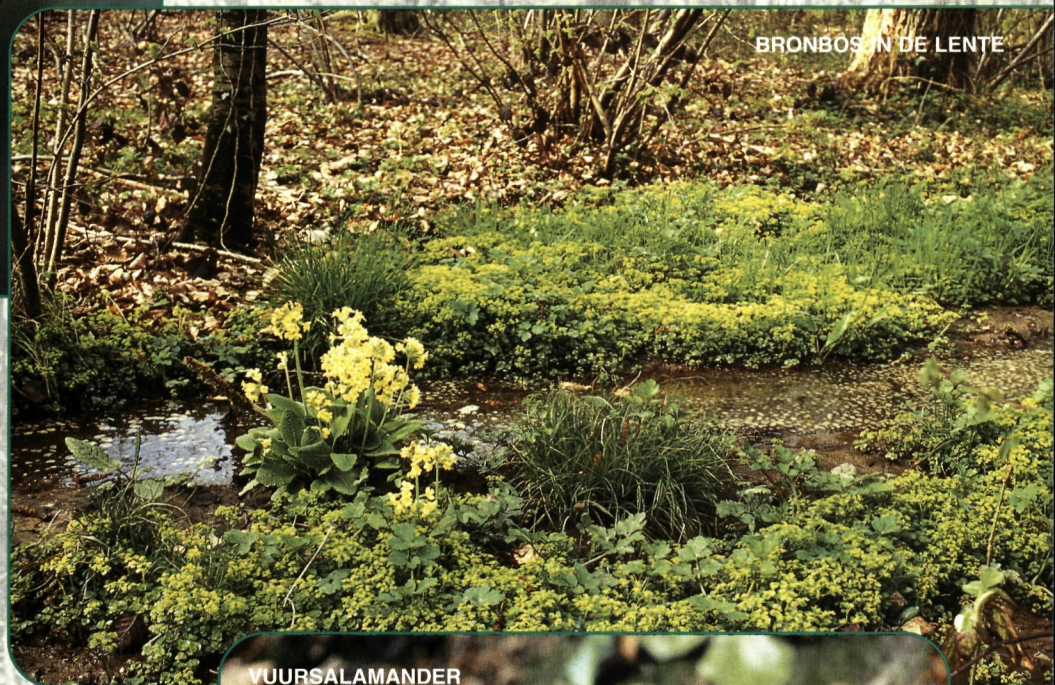
MET DE OGEN VAN EEN HAVIK

GROTE BONTE SPECHT

DE BOSSEN VAN EVERBEEK

BRONBOS IN DE LENTE

VUURSALAMANDER

WINTERKONINKJE

DE WIELEWAAL VZW
BESCHERMT ER
REEDS 27 HA BOS

BOSHYACINT TE EVERBEEK

VOORJAARSASPECT

Zowel het Hayesbos, het Trimpontbos als het Steenbergbos tooien zich elke lente met een weelderige voorjaarsflora. Vooraleer het beukenbos het licht afsluit voor de bodemgroeiers bloeien achtereen volgens de Sneeuwklorkjes, de Wrangwortel, de Slanke sleutelbloem, de Bosanemoon, de Boshyacint of de Kleine maagdepalm. Ook Gele dovenetel is er zeer algemeen. In het Trimpontbos groeit plaatselijk tevens de Daslook massaal.

DASLOOK IN HET TRIMPONTBOS

ZELDZAME VOGELS

De Nachtegaal, Wielewaal, Kleine bonte specht, Buizerd en Sperwer horen tot de zeldzamere broedvogels uit de Everbeekse bossen. De Houtsnip is er in herfst en winter erg talrijk. Roodborstje en Winterkoninkje hebben er de grootste dichtheden uit de Vlaamse Ardennen.

BRONBOSSEN VOL LEVEN

In elk van de drie bosreservaten zijn ook prachtige bron- en kwelzones waar het Paar- en Verspreidbladig goudveil soms massaal groeien naast de Reuzenpaardestaart en de Hangende zegge. In deze bronzones plant zich ook de Vuursalamander jaarlijks voort. De larven verkiezen uitgeschoorde stilstaande plaatsen in de beekbodem.

EEN BOSSENDRIELUIK IN EEN

Everbeek is pas in 1963 overgeheveld van Henegouwen naar Vlaanderen. Het is nog steeds een landbouwgemeente die nu deel uit maakt van de gemeente Brakel, een van de mooiste gemeenten uit de Vlaamse Ardennen met tal van mooie bossen en natuurgebieden. De huidige bossen vormden eens een geheel met het 'Bois de la Louvière'. Het 45ha grote Hayesbos sluit nu nog aan op dit Henegouwse staatsbos, enkel gescheiden door de Verrebeek op de taalgrens.

BOSANEMOON TE EVERBEEK

RIJKE VISFAUNA

Door de aftakelende waterkwaliteit van de beken in Vlaanderen is het belang van de bovenlopen van de beken uit het Zwalm- en Denderbekken nog toegenomen. De Verrebeek die tot het Zwalmbekken behoort, evenals de Molenbeek en de Terkleppebeek uit het Denderbekken herbergen nog een plaatselijke en op Vlaams niveau belangrijke visfauna met Beekforel, Rivierdonderpad,

U KUNT DE WIELEWAAL STEUNEN MET NETWERK VLAANDEREN

BEWEGING ROND ANDERS OMGAAN MET GELD

Netwerk wil het bewustzijn en de praktijk rond Anders Omgaan met Geld bevorderen. Netwerk stelt de anonimiteit van de huidige geldstromen en het interest-mechanisme in vraag. Geld is geen doel op zich maar dient opnieuw een instrument te worden voor het uitbouwen van sociale relaties, het bevorderen van solidariteit en duurzame ontwikkeling.

Netwerk wil bijdragen aan de totstandkoming van een ethische, sociaal-ecologische samenleving. Netwerk doet dit via het Anders Omgaan met Geld.

Netwerk zorgt voor financiële ondersteuning van en advies aan vernieuwende initiatieven.

Netwerk biedt alle belangstellenden informatie en producten i.v.m. Anders Omgaan met Geld.

ALTERNATIEVE, PLURALISTISCHE FINANCIERINGSORGANISATIE

Netwerk steunt ongebonden initiatieven die zich engageren voor een wereld waarin mens en milieu, rechtvaardigheid en engagement centraal staan. Als financier en/of adviseur staat Netwerk achter talloze projecten op het gebied van milieuzorg, biologische landbouw, gehandicaptenzorg, alternatieve energiebronnen, welzijnswerk, integratie en emancipatie, alfabetisering.

In dit kader ontwikkelde Netwerk een eigen politiek van giften, leenbemiddeling en goedkope leningen ten voordele van maatschappelijk zinvolle en vernieuwende initiatieven.

KREKELSPAREN

Netwerk zette, in samenwerking met de ASLK, het Krekelsparen op. Zo biedt Netwerk de bewuste spaarder concrete alternatieven voor de bestemming van zijn spaargelden. De spaarder kan via (gedeeltelijke) interestafstand projecten steunen die beantwoorden aan de doelstellingen en de criteria van Netwerk.

Ook de financiële partner doet een duit in het zakje. De ASLK herbelegt de volledige Krekelspaarinlage volgens een aantal overeengekomen sociale, ethische en ecologische criteria. Daarnaast betaalt de ASLK jaarlijks een commissie die minstens 1 procent van de ingezamelde Krekelspaargelden bedraagt.

KREKELSPAREN VOOR DE WIELEWAAL ...

De Wielewaal is erkend als Netwerkpartner. Indien u de Wielewaal financieel wil steunen, kan dat via het systeem van Krekelsparen.

HOE HET WERKT

Voor elke Krekelspaarder krijgt Netwerk een commissie van de ASLK. Dat geld gebruikt Netwerk om haar projecten te steunen. Individuele spaarders kunnen een vereniging - bijvoorbeeld de Wielewaal - als voorkeurproject aanduiden, 60 % van de commissie gaat dan naar de Wielewaal. Dit kost de spaarder niets. Voor de Wielewaal gaat het om een jaarlijks terugkerende bron van inkomsten.

Uiteraard kunnen de Krekelspaarders ook (een gedeelte van) hun interest afstaan.

In het midden van het novembernummer kon je kennismaken met de start van de actie "Krekelsparen voor de Wielewaal". Deze actie loopt nog verder tot 1 juli. En we verwachten er veel van. Logisch, als je weet dat je op die manier de Wielewaal kunt steunen zonder dat het je iets kost. Daarenboven kun je zelf het reservatenfonds van jouw keuze aanduiden.

Per aangebrachte Krekelspaarder wordt jaarlijks zo'n 500 F. in het reservatenfonds van de afdeling gestort, dit bedrag geldt bij een gemiddelde spaarinlage van 100.000 F. per Krekelspaarder. Een afdeling met b.v. 50 Krekelspaarders ontvangt zo jaarlijks 25.000 F., zonder verdere inspanning.

Het volstaat de antwoordbon in te vullen en te bezorgen aan een plaatselijk bestuurslid of op te sturen naar de Wielewaal, Graatakker 11, 2300 Turnhout.

**Netwerk Vlaanderen vzw -
Vooruitgangstraat 333 bus 9 - 1030
Brussel**

**Tel. 02/ 201 07 70 (Netwerk
Vlaanderen vzw)
02/ 203 16 36 (ASLK-agentschap
Netwerk)
Fax 02/ 201 06 02**

J A

IK KREKEL MEE VOOR DE WIELEWAAL

Naam:

Voornaam:

Adres:

Postnummer & Gemeente:

Telefoon:

Geboortedatum:

- ☐ Ik open een Krekelspaarrekening ten gunste van de Wielewaal in een ASLK-agentschap van mijn keuze
- ☐ Ik wens aan Krekelsparen te doen ten gunste van de Wielewaal op ES-rekening nr. (nummer bestaande ASLK-rekening)
- ☐ Ik wens mijn volledige interest te behouden
- ☐ Ik wil een extra steuntje geven en sta een deel van mijn interest af
 - ☐ 1/10
 - ☐ 1/4
 - ☐ 1/2
 - ☐ 3/4
 - ☐ Volledige interest
- ☐ Het reservatenfonds van mijn keuze is

Datum

Handtekening

IK WENS EERST MEER INFORMATIE

- ☐ Bezorg mij méér details over Krekelsparen
- ☐ Zijn er andere Krekelprodukten?

Om een rekening te openen kunt u met dit strookje terecht bij ieder ASLK-kantoor.
U kunt het strookje terugsturen naar de Wielewaal, Graatakker 11, 2300 Turnhout, tel. 014/41 22 52, fax 014/43 96 51, of naar :
Netwerk Vlaanderen vzw
Vooruitgangstraat 333/9, 1030 Brussel
of naar Netwerk faxen op het nummer : 02/ 201 06 02

EEN TAALGRENSDORP

Everbeek zelf kenmerkt zich als een klein dorp met twee parochies: Everbeek-Boven en Everbeek-Beneden. Door het lintvormig karakter van Everbeek-Boven is het wellicht onmogelijk de drie bossen, rond deze dorpskern gelegen, ooit met elkaar te verbinden. Bovendien maakt elk van onze reservaten deel uit van een ander bekencomplex zodat we meteen voor 3 reservaten opteerden met elk hun eigen conservator en niet voor één groot Everbeeks bosreservaat.

HERFST TE EVERBEEK

EEN HOGE JACHTDRUK

In het verleden was er in elk van deze drie bosgebieden een vrij grote jachtdruk. Het inkomen van de Ree vanuit Henegouwen is daardoor wellicht nog niet voor morgen. Ook de vervolging van de Vos is er groot.

Wanneer de lopende jachtcontracten beïndigd zullen zijn, wordt jacht op elk der reservaatsspercelen verboden. Omdat meerdere jagersgroepen er frans-talig zijn, is het krijgen van contact met hen niet steeds gemakkelijk. Waar mogelijk wordt ondertussen de dialoog aange-gaan om weidelijk te jagen, en dit slechts enkele keren per jaar.

EEN RIJKE BOSOMGEVING

Het heuvelende akkerland, afwisselend met weiland, houtwallen en kleinere bosjes vormt een erg kleinschalig en vogelrijk gebied. Hierin is de Geelgors nog echt thuis, naast Veldleeuwerik, Graspieper en Grauwe gors in de grotere koutercomplexen.

Beekprik en BERPJE naast de Stekelbaarsjes. Met de bovenlopen van die beken moet dan ook uiterst omzichtig omgesprongen worden om het behoud van deze zeldzame vissoorten te bestendigen. Lozingspunten van huishoudelijk afvalwater moeten wegge-werkt worden en het niet langer bemesten langsheen de beken, zoals opgelegd in het MAP, moet absoluut gecontroleerd worden. Ook uitspoeling van leem van de akkers moet ten allen prijze voorkomen worden.

GEELGORS

HET TRIMPONTBOS EN BOSJES IN DE VALLEI VAN DE TERKLEPPEBEEK

Ligging: Ten zuiden van Everbeek-Boven te Brakel (O.-VI.)

Eigenaar: De Wielewaal VZW

Conservator: Koen Van Den Berge, Breedstraat 4, 9660 Everbeek tel.055/42 83 90

Opp.: 7ha 91a 36ca

Gewestplan: Natuurgebied en landschappelijk waardevol agrarisch gebied.

HET STEENBERGBOS, BRONGEBIED VAN DE MOLENBEEK

Ligging: Ten noorden van Everbeek-Boven te Brakel (O.-VI.)

Eigenaar: De Wielewaal VZW

Conservator: Roger D'Homme, Kouterstraat 7, 9660 Brakel tel. 055/42 37 73

Opp.: 10ha 35a 42ca

Gewestplan: Natuurgebied en gedeeltelijk agrarisch gebied

HET HAYESBOS, IN HET BRONGEBIED VAN DE VERREBEEK

Ligging: Ten westen van Everbeek-Boven te Brakel (O.-VI.)

Eigenaar: De Wielewaal VZW

Conservator: Willem Boonen, Acaciastraat 2, 9500 Geraardsbergen tel.054/41 75 85

Opp.: 9ha 22a 61ca

Gewestplan:Reservataatsgebied en Agrarisch gebied.

Foto's: G. Mornie, J. Vanheeuverswyn

De Wielewaal vzw heeft 3000 ha natuurgebied in beheer, waarvan bijna 600 ha in eigendom.

In de Vlaamse Ardennen bezit de Wielewaal 120ha in eigendom, waarvan 27,5 ha te Everbeek-Brakel. Voor het beheer van deze eigendommen zijn we nog steeds op zoek naar personen die enkele keren per jaar bereid zijn hun handen uit te mouwen te steken in deze reservaten.

Wie uit de buurt is en uitgenodigd wil worden tot de beheerswerken (o.a aanplanten van bomen) neemt contact op met de bovenvermelde conservators.

Omdat beukenbossen erg duur zijn in aankoop, als we de bomen integraal willen behouden, zijn uw giften van harte welkom. Vanaf 1 000 F ontvangt u een fiscaal attest.

Stort uw bijdrage op rekening 891-2540218-89 van het Natuurfonds Vlaamse Ardennen, B.P. Ceuterickstraat 18, 9890 Asper met vermelding van het bos van uw keuze.

DE NATUUR BEHOUDEN VOOR NOG GEEN 2 FRANK PER DAG?

Lid worden van De Wielewaal vzw kan door storten van 600fr. op rekening 000-0319785-73 van De Wielewaal, Graatakker 11, 2300 Turnhout met vermelding 'lidgeld'.
Voor wat hoort wat!

U ontvangt als lid:
- het tweemaandelijks tijdschrift 'Wielewaal'
- het driemaandelijks tijdschrift 'Oriolus'
- het regionaal tijdschrift

U kan gratis deelnemen aan tal van natuurwandelingen

ACTIVITEITENKALENDER

-b- = begin
-l- = leiding
-m- = mee te brengen
-e- = einde

MEI

1

Antwerpen-Centrum. Ochtendwandeling in de Oude Landen te Ekeren. -b- 5 u. Kasteel van Veluweyck, Ekeren -l- A. Vervoort -e- 8.30 u. -m- laarzen.

Brechtse Heide. Plantenwandeling langs het Willeboordenpad te Zandhoven -b- 18.30 u. Dienstencentrum, Schoolstraat 44, Schilde -l- H. Lembrechts -e- 21 u. -m- laarzen, loop, flora.

Denderland. Nachtegalenwandeling. -b- 8 u. Kerk Berlare -l- W. D'Haeseleer -e- 12 u. -m- laarzen, kijker, vogelgids.

Gent. De Voerstreek: Lente -b- 7 u. St-Pietersplein, Gent -l- K. Van Beirs -e- 20 u. -m- picknick, verrekijker, loop, laarzen.

Lier. Promotiewandeling in de Netevallei te Emblem. -b- 14 u. Bushalte aan Herberg 't Badhuis, Steenweg van Emblem, Kessel -l- M. Vermynen -e- 17 u. -m- kijker, stevig schoeisel.

Midden-Kempen. Daguitstap naar landgoed Den Hamert : prachtig heidegebied vol afwisseling ... Info : 014/31 08 23 (F. Vreysen) -b- 7 u.30, kerk Mol-Wezel -l- F. Vreysen -e- 16 u., Mol-Wezel -m- laarzen, picknick.

Noord-Limburg. Natuurwandeling -b- 14.15 u. Wateringhuis, Lommelkolonie -l- H. Vaesen -e- 16.15 u.

Oostende. Studie van de vroege vogelzang in 't Bosje -b- 6 u. Parking Visserij-school, Mercatorlaan, Oostende -l- J. Casselman -e- 9 u. -m- verrekijker.

Schelde-Leie. Geleid bezoek aan de 5^e Internationale Tentoonstelling "Orchidee '96" in de Plantentuin universiteit Gent. -b- 9 u. Plantentuin RUG, ingang Citadelpark, Gent -l- K. De Waele -e- 12 u. -m- 200 F (volw), 150 F (groep > 15

Turnhout. Met eigen wagens naar Campinase Heide Info : 014/55 72 25 (J. Appels) -b- 6 u., Boomgaardplein, Turnhout -l- M. Smets -e- 18 u. -m- eigen wagen.

Westkust. Vroegmorgenwandeling in de Oosthoekduinen Info : 058/ 41 27 35 (R. Billiau) -b- 5u.30, Armorial (weg De Panne-Adinkerke) -l- R. Billiau -e- 8 u., Oosthoekduinen

Westland. Vroegmorgenwandeling aan de Palingbeek: morgenzang -b- 5 u. parking Palingbeek, Palingbeekstraat, Zillebeke -l- L. Derutter -e- 9 u.

Zuid-West-Vlaanderen. Landschapswandeling in de Leiemersen van Laag-Vlaanderen te Wervik. Info: 056/77 88 88 -b- 14 u. R. Klingstraat, Wervik -l- Ph. De Baene -e- 17 u.

3

Noorderkempen. Avondwandeling op het Groot Schietveld. Info: 03/666 90 33 -b- 19.30 u. kerk Wuustwezel -l- M. Schuurmans -e- 22.30 u. -m- laarzen.

4

Brussel. Vogels beluisteren in plantentuin te Meise -b- 9 u. kerk van Meise -l- F. Van den Houte -e- 11.30 u. -m- verrekijker, vogelgids.

Geraardsbergen. Vogelzangcursus les 4: de vogels van de ruigte -b- 7 u. de Rietbeemd -l- J. Bracquené -e- 10 u.

Lier. Vogelzang in de vroege morgen in de kleine Netevallei, Kesselhei en Vogelzang. -b- 5u. Herberg 't Badhuis, Steenweg van Emblem naar Kessel -l- W. Goyvaerts -e- 10 u. -m- optisch materiaal, stevig schoeisel.

Lier. Planteninventarisatie van KM-hok D5-27-32. -b- 8 u. fietsenstalling Station Lier -l- N. Van Aerschot -e- 17 u. -m- loop, flora, picknick, drank.

Mechelen. 4 - 5 mei: Gezinnen in de Natuur. -b- 14 u. Vaartbrug, Kruising Gentsesteenweg-Leuvense Vaart. -l- S. Vansteenkiste -e- 17 u. -m- laarzen, verrekijker.

Netevallei. Waarnemen zangvogels in de Netevallei, vooral de Nachtegaal. -b- 20 u. Wielewaalokaal, Leopoldlei, Oude Jongensschool, Hallaar -l- W. Wouters -e- 22.15 u. -m- verrekijker.

Ninove. Vogelzangcursus: deel 2: Herkennen van vogelgeluiden en belang van biotoop. -b- 9 u. Cultuurzolder (gemeenteschool, Pamel) te Roosdaal -l- S. Kestens -e- 12 u. -m- balpen en notitieblok.

Rupelstreek. Nachtegalenwandeling in de Oude Nete-arm. -b- 20 u. St-Pieterskerk, parking Schoolstraat, Rumst -l- E. De Keersmaeker -e- 22.30 u. -m- verrekijker, vogelgids, laarzen.

Schelde-Leie. Plantenstudie cursus: Voorjaarsflora van de Vlaamse Ardennenbossen -b- 14 u. kerk Opbrakel -l- K. De Waele -e- 17 u. -m- laarzen, flora, loop.

Westland. Vogelinventarisatie aan de Verdrongen Weiden te Ieper. -b- 9 u. Vijverhuis, Vijverdreef 2, Zillebeke -l- P. Snick -e- 11 u.

Zuid-West-Brabant. Vogelzangcursus: De Grote Zenne -b- 9 u. Sas van Lembeek -l- J. Bracquené -e- 12 u.

Zuid-West-Vlaanderen. Vogeltelling in de regio: vogelsponsordag waarbij de deelnemers zich laten sponsoren per waargenomen soort. 056/70 53 85 -l- Y. Feryn

5

Antwerpen-Zuid. Natuurexploratie in het Provinciaal Domein 'Het Vinne' en de Getevallei. 50 F pp, 100F per gezin. -b- 8.30 u. eigen wagen, station Oude God, Mortsel -l- L. Van Schoor -e- 18u. -m- kijker, telescoop, flora, vogelgids, picknick, laarzen

Brechtse Heide. Morgenzang op de Kooldries -b- 6.55 u. Cuveehoeve, Vaartdijk, Brecht -l- R. Vergaelen -e- 9 u. -m- laarzen, kijker, vogelgids.

Brussel. Schulens Broek: broedvogels en zomergasten. Info: 016/73 40 69 -b- 8 u. kerk Linkhout -l- P. Herroelen -e- 13 u. -m- stevig schoeisel, vogel- en planten-gids, kijker, telescoop.

Demervallei. Reservatendag : bezoek Groot-Asdonk, De Schans Info : 013/77 68 14 (G. Nijs) -b- 9 u., Kievitshoeve, Engsbergen - 9 u.15, ingang reservaat -l- F. Mangelschots -e- 12 u., De Schans

Denderland. Cursus Plantendeterminatie -b- 8.30 u. -l- L. Annaert -e- 12 u., 29 mei: 22 u. -m- laarzen, kijker, flora, loop, schrijfgerei en papier.

Denderland. Vogelwaarnemingen -b- 10 u. Infobord Osbroekpark, Burg. Blanckaertdreef, Aalst -l- W. Roggeman -e- 12 u. -m- laarzen, kijker, vogelgids.

Denderland. Voorjaarsflora en -fauna in Bos 't Enname. -b- 13 u. station Aalst, 14 u. kerk Enname -l- G. Tack -e- 18 u. -m- laarzen, kijker, vogelgids, loop.

Gent. Inleiding in natuurverschijnselen voor beginners in de Assels te Drongen -b- 14 u. kerk Drongen, Drongenplein, Drongen-Gent -l- W. Sierens -e- 17 u. -m- laarzen, veldgidsen, kijker.

Gent. Inleiding in natuurverschijnselen voor beginners in de Damvallei te Destelbergen -b- 14 u. kerk Destelbergen -l- H. Evrard -e- 17 u. -m- laarzen, gidsen, verrekijker.

Geraardsbergen. Parkwandeling -b- 13.30 u. Vesten -l- Vandepierre -e- 18 u. -m- park Edingen toegang 80 F.

Krekel-Anzegem. Vroege lente in berm en bos -b- 14 u. kerk Ingoogem -l- E. Cooman -e- 16.30u.

Land van Waas-Zuid. Nachtegaletocht in de broekbossen aan de Schelde (gids : Peter Van de Putte) Info : 03/776 87 30 -b- 8 u., kerk Kastel -l- G. Keerman -e- 12 u., Schelde

Lier. Mezen: verplaatsingen en migraties. -b- 8 u. bossen tussen Lier-Lint en Boechout. -l- F. Adriaensen -e- 16 u. -m- optisch materiaal, notitieboek.

Maasland. Dauwwandeling : vroege vogelgeluiden Info : 089/75 56 52 -b- 7 u. Woutershof, Molenbeersel - 7 u.15, Woutershof Stamproyerbroek -l- M. Stevens -e- 10 u. -m- vogelgids, verrekijker, laarzen.

Meetjesland. Kennismaking met de natuur uit eigen gemeente: flora en fauna -b- 14 u. parking Heihoek, Tragelweg, Lembeke -l- C. Bruggeman -e- 17 u

Meetjesland. Vroegmorgenwandeling naar het Zwin te Retranchement (NL): zang zomergasten -b- 5 u. Markt Eeklo -l- E. Colpaert -e- 8.30 u. -m- laarzen, verrekijker, vogelgids.

Midden-Limburg. Vogelobservatie aan het Schulens meer. -b- 8 u. Kerk van Linkhout -l- E. Schorpion -e- 12 u.

Moervaart-Zuidele. Vroegochtendwandeling omgeving Etbos met aansluitend ontbijt. (180 F) -b- 5 u. Etboshoeve, Moerbeke-Waas -l- A. Van Peteghem

Ninove. Vogelzangcursus deel 3: ochtendexcursie in Berchembos. -b- 5 u. Grot van Poelk, kruispunt Kwedenhoekstraat/Omloopstraat te Roosdaal -l- H. De Kegel -e- 8.30 u. -m- verrekijker.

Noord-Limburg. Wandeling en vogelobservatie -b- 10 u. Bredase Dijk, Lommelkolonie -l- H. Vaesen -e- 12.30 u.

Noord-Limburg. Wandeling en vogelobservatie -b- 14 u. einde Koloniestraat -l- H. Vaesen -e- 16.30 u.

Noorderkempen. Natuurexploratie Kasteelbeemd. Info: 03/667 57 97 -b- 8 u. parking Spijkerbroekje -l- W. Debock -e- 12 u. -m- laarzen.

Rupelstreek. Voorjaarszangers en voorjaarsbloei in de Oude Nete-arm te Rumst -b- 14 u. Parking St-Pieterskerk, Schoolstraat, Rumst -l- E. De Keersmaeker -e- 16.30 u. -m- verrekijker, plantengids, vogelgids, laarzen.

Scheldeland. Natuur- en landschapswandeling. -b- 14 u. Dorp Massemen -l- A. Blondeel -e- 17u.

Schelde-Leie. Natuurwandeling met aandacht voor fauna en flora van het Raspallebos. -b- 14u. Stationsplein Moerbeke (overweg op baan naar Edingen) -l- K. Steenhoudt -e- 17 u. -m- laarzen, veldgidsen, verrekijker.

Schelde-Leie. Voorstelling van het wegberminventarisatieproject in Nazareth. -b- 9 u. kerk Nazareth -l- K. De Waele -e- 12 u. -m- goed schoeisel.

Turnhout. Wandeltocht Frans Segersreservaat Info : 014/55 72 25 (J. Appels) -b- 14 u., brug achter Restaurant 4 Jaargetijden, Turnhout -l- P. Prinsen -e- 17 u., Turnhout

Wulp. Parkwandeling prov. domein Prinsenspark en omgeving Info: 014/45 06 46 (L. Huibrechts) -b- 8 u., hoofdparking prov. domein Prinsenspark, Geelse Baan, Retie - 8 u.15, ontvangstpaviljoen -l- P. Van Gils -e- 12 u., Prinsenspark, Retie

Zemst. Natuur in je buurt : Salamanders in Dorentgebied -b- 14 u. Caf, 'tJa-

gershof, Grimbergsesteenweg, Eppegem -l R. Willockx -e 17 u.

Zuid-Limburg. Wandeling de Kevie -b 14 u. Blaarmolen -l R. Nijssen -m laarzen.

Zuid-West-Vlaanderen. Landschapswandeling in de Reytmeersen te Avelgem. Info: 056/77 88 88 -b 14 u. kerk Avelgem -l Ph. Debaene -e 17 u.

7

Gent. Bijzondere studie van de bomen en struiken -b 18.30 u. kerk Evergem-centrum -l G. Delaruelle -e 22 u. -m laarzen, flora, loop.

Zuid-West-Brabant. Vogelzangcursus -b 20 u. O.L.Vrouwcentrum -l J. Bracquené, -e 22 u.

8

Mechelen. Vogelgeluiden -b 20 u. -l S. Vansteenkiste -e 22.30 u. -m vogelgids, laarzen.

Noord-Limburg. Natuurwandeling -b 14.15 u. Wateringhuis, Lommel-kolonie -l H. Vaesen -e 16.15 u.

Noorderkempen. Avondwandeling De Maatjes -b 19.30 u. Kerk Nieuwmoer -l J. Pinseel -e 22.30 u.

9

Rupelstreek. Vogelzangcursus deel 1: Inleiding -b 19.30 u. Het Laarhof, Laardijk 1,

Schelle -l J. Bracquené, -e 22 u. -m vogelgids, schrijfgierief, notitieblok.

10

Antwerpen-Zuid. Vogelzangcursus deel 1. Inschr. vóór 20/4: 200F per gezin of afzonderlijk lid. -b 20 u. Lokaal De IJsvogel in Fort 7, Legerstraat 40, Wilrijk -l T. Wuyts -e 23 u.

Lier. Vogelzangcursus deel 2: Biotopen en hun vogelgeluiden. -b 20 u. Rolwagengstraat 10, Lier -l J. Bracquené, -e 23 u.

11

Brussel. Vogels observeren in het Gravenbos te Humbeek. -b 9 u. kerk van Humbeek (Grimbergen) -l F. Van Den Houte -e 11.30 u. -m verrekijker, laarzen.

Geraardsbergen. Vogelzangcursus les 5: vogels van het bos -b 6 u. parking beneden Bosberg -l J. Bracquené, -e 9.30 u.

Kievit. Wandeltocht Oosteneinde (Nachtgalenuitstap) Info: 014/61 66 79 (E. Dockx) -b 19u., Brug 4, Beerse -l L. Berckvens -e 22 u.30, Beerse

Klein-Brabant. Diareeks: Vlinders -b 20 u. C.C. St. Amandsesteenweg 41, Bornem -l F. Haegemans -e 22 u.

Klein-Brabant. Nachtegalenwandeling in het Graafschap in Bornem. -b 23 u. Cultureel Centrum, St. Amandse Steenweg 41, Bornem -l P. Ceunen -e 0.30 u.

Mandelstreke. Vogelzang in de vroege morgen te Harchies. -b 3.45 u. Mei-boomlaan, parking Roularta, Roeselare -l P. Desmet -e 12 u. -m laarzen, verrekijker, ontbijt.

Mechelen. Vogelgeluiden -b 6u. -l S. Vansteenkiste -e 9.30 u. -m vogelgids, laarzen.

Merelbeke-Melle. Studie van de typische planten van de Famenne en de vogels. -b 8.30 u. kerk Merelbeke-Centrum -l G. De Meulemeester -e -m laarzen, verrekijker, loop, veldgidsen.

Merelbeke-Melle. Studie van de typische planten van de Famenne en de vogels. -b 14 u. Heure-en-Famenne, domein Jalna -l G. Demeulemeester -e 17.30 u. -m laarzen, verrekijker, loop, veldgidsen.

Voorkempen. Uilentocht te Halle -b 21 u. caf. De Wandeling, Peggerstraat, Halle -l E. D'Huyvetter -e 23 u.

Westland. Vogelinventarisatie aan de Verdrongen Weiden te Ieper. -b 9 u. Vijverhuis, Vijverdreef, Zillebeke -l J. Carpentier -e 11 u.

Westland. Planteninventarisatie aan de Verdrongen Weiden te Ieper. -b 14 u. Vijverhuis, Vijverdreef 2, Zillebeke -l R. Claeys -e 17u.

Zuid-West-Brabant. Vogelzangcursus: Zevenborre -b 7 u. restaurant Zevenborre -l J. Bracquené, -e 10 u.

12

Antwerpen-Centrum. Dagtocht naar Klein-Brabant: Scheldeschorren en zeekanaal te Wintham -b 8.30 u. firma Staels-Borco, Rijksweg Bornem (nabij Nutricia op de weg Breendonk naar Temse) -l H. d'Hertefelt -e 17 u. -m picknick.

Antwerpen-Zuid. Schulensbroek en Asdonk -b 7.30 u. station Oude God, Lode Dostellei, P achter technische dienst -l W. Van Spaendonck -e 17 u. -m kijker, telescoop, laarzen, picknick.

Brussel. Luistertocht vogelzang. -b 9 u. St. Martinuskerk, Meise -l F. Van Den Houte -e 12 u. -m stevig schoeisel, vogelgids, kijker.

Denderland. Open natuurdag: Wellemseers. Info over beheerswerken en lenteflora- en fauna -b 14 u. infobord Rodestraat, Denderleeuw -l B. De Bruyn -e 18 u. -m laarzen, kijker, flora, loop.

Geraardsbergen. Open Natuurdag Natuurreservaten: De Moenebroek -l C. D'Haeseleer -e Land Van Waas-Zuid. Halve dagtocht Harchies, observatie + determinatie fauna en flora (gids: G. Heyrman) Info: 03/776 87 30 (G. Keereman) -b 7 u., stadhuys Sint-Niklaas - 8 u.30, Harchies -l G. Keereman -e 12 u.30, Harchies

Lier. Promotiewandeling te Berlaar. -b 14 u. Sporthal De Stap, Berlaar -l H.

Van Den Bosch -e 17 u. -m stevig schoeisel, kijker.

Mandelstreke. Busreis naar Bornem: biotoopstudie van de Scheldemeersen in volle lente. -b 7.30 u. Polenplein, Roeselare -l H. d'Hertefelt -e 18.30 u. -m verrekijker, laarzen, picknick.

Mechelen. Studie van de vogels en de flora van een bos. -b 12.45 u. station NMBS, Stationsstraat, Mechelen -l N. Mues -e 18 u. -m laarzen, verrekijker, determinatiegidsen.

Meetjesland. Dijkentocht in het Krekengebied (fietstocht): determinatie van planten -b 14u. BLOSO-centrum, Dorp, St-Jans-in-Eremo -l J. Van Woutergem -e 17 u. -m fiets, flora.

Merelbeke-Melle. Studie van de typische planten van de Famenne en de vogels. -b 9 u. Heure-en-Famenne, Domein Jalna -l G. Demeulemeester -e 17 u. -m laarzen, verrekijker, loop, veldgidsen.

Midden-Limburg. Wandelen tussen bomkraters 1945 (Tommelen): luisteren en kijken naar vogels, padden en plantengroei -b 9 u. kerk St. Christoffel te Hasselt-Runkst -l R. Jacobs -e 12 u.

Moervaart-Zuidlede. Dagexcursie: natuur in Klein-Brabant -b 7.45 u. kerk Zaffelare, 8.15 u. Grote Baan, Belsele, 9 u. kerk Branst, 14 u. kerk Hingene -l H. Mees -e 17 u. -m picknick.

Ninove. Plantenwerkgroep: inventarisatie vegetatie -b 9 u. Huwelijkslijsten "De Pelsmaeker", Expressweg Ninove-Aalst -l G. De Munter -e 12 u.

Ninove. Vogelzangcursus deel 4: Neigembos -b 14.30 u. kapel van Bevingen, Neigembos, Neigem -l W. Mertens -e 17 u. -m vogelgids, verrekijker, laarzen.

Schelde-Leie. De natuur in Ronse in al zijn aspecten. -b 5 u. Mgr Beylstraat, Ronse, 14 u. parking kerkhof Hogerluchtstraat, Ronse -l P. Moreaux -e 8 u. en 17 u. -m laarzen, verrekijker, vogelgidsen.

's Heerenbosch. Vogelobservatie in een natuurvriendelijke tuin. -b 14 u. Kalkestraat 149, Buggenhout -l M. Bruggeman -e 17 u. -m laarzen, 50 F inschrijving.

Vaartland. Autouitstap naar 'tMolsbroek en Blokkersdijk: watervogels en rietzangers -b 7.30u. 't Pleintje, Willebroek -l D. Tierens -e 17 u.

Wulp. Nachtgeaol- en Wielewaaltocht: ochtendzang langs kanaaldijk en in de laks Info: 014/45 06 46 (L. Huibrechts) -b 7 u., parking aan de voet van brug (kant Oud-Turnhout), Stw. op Ravels, Oud-Turnhout -l W. Dings -e 11 u., Oud-Turnhout

Zuid-West-Brabant. Groebegrachtwandeling -b 14.30 u. parking Warenhuis Aldi, Halle, Demaeghtlaan -l T. Blichau -e 17 u. -m laarzen.

Zuid-West-Vlaanderen. Zomerklodjeswandeling te Obigies. -b 8.30 u. kerk te Herinnes -l D. Dubois -e 12.30 u.

Zwalmvallei. Vroegochtendtocht + aandacht vogelzang - mogelijkheid tot ontbijt: verplicht inschrijven voor 1 mei Info: 09/360 44 77 -b 5 u., kerk St.-Goriks, Oudenhove -l G. Eeckhout -e 8 u.

13

Scheldeland. Plantendeterminatie te Serskamp. Info: 09/369 33 42 -b 19 u. Dorp Serskamp -l A. Blondeel -e bij duisternis

14

Noorderkempen. Avondwandeling Domein Hemelrijk -b 19.30 u. parking Kiekenhoeve, Moerkantsebaan -l F. Broos -e 22.30 u. -m laarzen.

Oostende. Vogelzang in de Rietkraag -b 19.30 u. College, Lijsterbeslaan, Oostende -l J. Bracquené, -e 22 u.

15

Noord-Limburg. Natuurwandeling -b 14.15 u. Wateringhuis, Lommel-kolonie -l H. Vaesen -e 16.15 u.

16

Gent. 16-18 mei: driedaagse naar de Lorraine. Info en inschr.: 09/230 82 68 -l E. Van Renterghem

Lier. 16-19 mei: studieweekend te Vierves sur Viroin. Info: 03/455 35 30. Inschr. zie pag.57 Karekiet n° 2 -b 7.30 u. station Lier -l N. Van Aerschoot -e 19 mei: 16 u. -m kijker, loop, vogelgids, flora, slaapzak, picknick 1ste dag.

Mandelstreke. 16-19 mei: Busreis naar Kent: natuurreservaten in Kent. Info: 051/70 00 73 -l L. Amery -m verrekijker, telescoop, picknick, Britse potten.

Scheldeland. 16-19 mei: Vierdaagse natuurreis naar de Lorraine en de Vogezen (Frankrijk). Info: 09/369 33 42 -l A. Blondeel

Schelde-Leie. 16 - 19 mei: Natuurkamp in Drenthe. Info: 09/384 43 82 of 09/386 45 60 -b 14 u. Recreatiedomein "De Noordster", Dwingelo, Nederland -l K. De Waele -e 19 mei om 17 u. -m regengerief, slaapgerief, laarzen, kijker, veldgidsen

Voorkempen. 16-19 mei: 4-daagse naar de Gaume. Info: 03/383 19 40 -l F. Kerstens

Westland. 16 - 19 mei: vierdaagse in de Vlaamse Ardennen. Info: 055/49 68 07 -b 12 u. station Ieper, 14 u. Maelderghem Molen, Molenberg 12, Zwalm -l E. Vanhee -e 19 mei om 11 u.

17

Antwerpen-Zuid. Insectendeterminatie-avond sessie 2 -b 20 u. Lokaal De IJsvogel, Fort 7, Legerstraat 40, Wilrijk -l H. Waeterschoot -e 23 u. -m loop, pin-cet, potjes, evt. binoculaire.

19

Antwerpen-Zuid. Vogelzangcursus deel 2: Vroegochtendwandeling in de Hobokense Polder. -b- 6.30 u. station Oude God, Mortsel -l- T. Wuyts -e- 12 u. -m- kijker, laarzen.

Geraardsbergen. Bezoek biologisch fruitteeltbedrijf in Pajottenland: kweken, proeven -b- 8u. Vesten -l- J. Bracquen, -e- 12.45 u.

Land van Waas-Zuid. Bustocht naar Torgny, het land van Gaume. Info: 052/46 00 58 Christel Strybos. -b- 10 u. -l- S. Versweyfelt -e- 16 u.

Lier. Familiale tocht naar de Hooi donkse Beemden -b- 13.30 u. station Lier, fietssnelling -l- Y. Peeters -e- 17.30 u. -m- laarzen, kijker.

Midden-Limburg. Wandeling in het vijvergebied Platwijers: observatie vogels en planten -b- 9u. Paalsteen, einde Paalsteenstraat, Hasselt -l- E. Schorpion -e- 12 u. -m- laarzen en kijker.

Ninove. Vogelzangcursus deel 5: Harchies: vogels van moerassen -b- 8 u. parking Schoenen Muys, Brakelsesteenweg, Ninove -l- S. Kestens -e- 14 u. -m- laarzen, verrekijker, vogelgids, picknick.

Westkust. Fauna en flora van Vloetenveld -b- 14 u. parking Sunparks (kant Watertoren), Zedelgem -l- L. Dewulf -e- 17.30 u.

21

Gent. Bijzondere studie van de water- en moerasplanten -b- 18.30 u. parking Liedermers, Verlorenbroodstraat, Merelbeke -l- G. Delaruelle -e- 22 u. -m- laarzen, flora, loop.

22

Mechelen. Water, bron van leven. -b- 20 u. Dijlehof, Ontvoeringsplein 2, Mechelen -l- S. Van Steenkiste -e- 22.30 u.

Noorderkempen. Avondwandeling op de Kalmthoutse Heide -b- 19.30 u. parking Zuid, Verbindingsweg -l- R. Nelen -e- 22.30 u. -m- laarzen.

Noord-Limburg. Natuurwandeling -b- 14.15 u. Wateringhuis, Lommelkolonie -l- H. Vaesen -e- 16.15 u.

23

Ninove. Plantenwerkgroep: inventarisatie Groot Neigemveld. -b- 19 u. kerk van Neigem -l- G. De Munter -e- 22 u. -m- loop, plantengids.

Rupelstreek. Vogelzangcursus deel 2 -b- 19.30 u. Het Laarhof, Laardreef 1, Schelle -l- J. Bracquen, -e- 22 u.

24

Mandelstreek. Avondwandeling in Ploegsteert: broedvogels in oude kleiputen. -b- 19 u. Polenplein, Roeselare -l- J. Tahon -e- 23 u. -m- laarzen, verrekijker.

Nat. Werkgr. Botanie. 24 - 27 mei: Plantenstudiekamp in de Voerstreek. Inscr. voor 1/4 op 015/22 25 73, 2000 F op rek.789-576775 -b- 19 u. jeugderberg De Veurs, Comberg 29 B, St-Pieters-Voeren. -l- K. De Waele -e- -m- laarzen, slaapprijs, flora's, loop

25

Brussel. Kennismaking met vogels van veld- en ruigtebiotopen. -b- 15 u. Cultureel Centrum "De Zandloper" te Wemmel -l- J. Bracquen, -e- 17.15 u.

Klein-Brabant. Fietstocht in het kader van het Palingfestival in Mariekerke. -b- 15 u. kerk Mariekerke -l- A. Peeters -e- 18 u.

Lier. Vogelzangcursus deel 3: vogelzang in praktijk. -b- 8.30 u. Herberg Het Badhuis, Steenweg van Emblem naar Kessel -l- M. Vermeylen -e- 12 u. -m- kijker, laarzen.

Mechelen. Water, bron van leven -b- 8 u. tegenover stationsstraat 50, Mechelen -l- S. Vansteenkiste -e- 11.30 u. -m- laarzen.

Rupelstreek. Vogelzangcursus deel 3 -b- 9.30 u. Het Laarhof, Laardreef 1, Schelle -l- H. d'Hertefelt -e- 12 u. -m- verrekijker, vogelgids, laarzen.

'sHeerenbosch. 25-27 mei: Natuurweekend in de Eifel voor het gezin. Inscr. tot eind april 052/33 39 75 -l- D. Mertens

26

Aalter. Vroegmorgenwandeling: De zang der vogels in het Drongengoedbos. -b- 6 u. Hotel Eikenhof (VVV), Knokseweg 108, Knesselare -l- J. Pauwels -e- 9 u. -m- verrekijker, laarzen.

Denderland. Kennismaking met de flora en fauna van het Honegemreservaat. -b- 14 u. parking Restaurant Ter Vaerent, Keiberg, Lede -l- H. Dender -e- 17 u. -m- laarzen, kijker, flora, loop.

Geraardsbergen. Reservaatwandeling de Rietbeemd -b- 14 u. Denderoord, Hoge Buizemont 247 -l- G. Merlevede -e- 17.30 u.

Klein-Brabant. Twee wandelingen in de omgeving van de Schelde in het kader van het Palingfestival in Mariekerke. -b- 14 u. en 15 u. kerk Mariekerke -l- A. Peeters -e- 16 u. en 17 u.

Meerijse. Wandeling naar de Noorddijk: zang van de rietvogels -b- 5 u. Markt Eeklo -l- E. Colpaert -e- 8.30 u. -m- laarzen, verrekijker, vogelgids.

Midden-Limburg. Vogelwaarneming in de Flevopolder. (met eigen wagen of meerrijden) -b- 7 u. parking bij de Fraters, Kleine Hemmenweg, Zonhoven -l- M. Lodewijckx -e- 18.30 u. -m- picknick, laarzen, kijker, vogelgids.

Ninove. Ronde van Ninove: Dag van het Park: natuur in en rond het park van Ninove -b- 14.30u. ingang park, langs het zwembad -l- M. Gabriëls -e- 17 u.

Noorderkempen. Bezoek Molsbroek en Kalkse Meerschen. Info en inschr. voor 29/4: 03/667 69 51 -b- 8 u. kerk Essen O.L.Vrouw, 8.15 u. kruis Kalmthout -l- H. Jacobs -e- 18.30 u. -m- picknick, laarzen, telescoop.

Noord-Limburg. Imkerdag -b- 14 u. Wateringhuis Lommelkolonie -l- H. Vaesen -e- 17 u.

Vaartland. Voorjaarsfauna en -flora in het Broek Denaeyer -b- 14 u. Sasplein, Klein-Willebroek -l- Willemsen -e- 16.30 u.

27

Antwerpen-Zuid. Hof van Boutersem: natuurwandeling met vogel- en plantendeterminatie -b- 8.30 u. station Oude God, Lode Dostellei, P achter technische dienst -l- T. Wuyts -e- 12 u. -m- kijker, vogel- en plantengids.

Brechtse Heide. Met eigen wagens naar het Molsbroek te Lokeren: vogels en planten -b- 13 u. Dienstencentrum, Schoolstraat, Schilde -l- M. Bartels -e- 18 u. -m- kijker, loop.

Brussel. Harchies: observatie watervogels -b- 9 u. kerk van Pommeroeul (Hene-gouwen) -l- F. Van Den Houte -e- 12.30 u. -m- laarzen, vogelgids, kijker, telescoop.

Klein-Brabant. Twee wandelingen in de omgeving van de Schelde in het kader van het Palingfestival in Mariekerke. -b- 14 u. en 15 u. kerk Mariekerke -l- A. Peeters -e- 16 u. en 17 u.

Noorderkempen. Gezinswandeling Domein Cogels -b- 13 u. kerk Essen-Hoek, Moerkantsebaan -l- R. Nelen -e- 17 u. -m- laarzen, telescoop.

Oostende. Vogelzang in de Rietkraag -b- 6.30 u. College, Lijsterbeslaan, Oostende -l- J. Bracquen, -e- 11 u.

Schelde-Leie. Natuurwandeling in de Latemse Meersen. -b- 14 u. kerk St-Martens-Latem -l- J. Van Hecke -e- 17 u. -m- laarzen, verrekijker, veldgidsen.

29

Denderland. Cursus Plantendeterminatie -b- 18.30 u. -l- L. Annaert -e- 22 u., -m- laarzen, kijker, flora, loop, schrijfgier en papier.

Mechelen. Vogelgeluiden -b- 20 u. -l- S. Vansteenkiste -e- 22.30 u. -m- vogelgids, laarzen.

Noord-Limburg. Natuurwandeling -b- 14.15 u. Wateringhuis, Lommelkolonie -l- H. Vaesen -e- 16.15 u.

30

Gent. Vergelijkende studie van de Kapbossen -b- 18.30 u. kerk Rieme, Kanaalstraat, Ertvelde-Rieme -l- G. Delaruelle -e- 22 u. -m- laarzen, flora, loop.

31

Maasland. Avondwandeling in Maaswinkel-Maasmechelen. -b- 19.30 u. Steenbakkerij Eyben, Maaswinkel-Maasmechelen -l- M. Stevens -e- 22 u. -m- vogelgids, verrekijker.

Mandelstreek. Avondwandeling in Menen: Natuurwaarden van kleine landschapselementen. -b- 19 u. Polenplein, Roeselare -l- P. Huvenne -e- 22 u. -m- verrekijker, loop, aangepast schoeisel.

Moervaart-Zuidlede. Natuurweekend te Heure-en-Famenne van 31 mei-2 juni. Info en inschr. 09/346 94 34 -l- L. Van Hooste

JUNI

1

Brussel. Wandelen in Torfbroek te Berg. -b- 9 u. Caf, Riant te Berg (Kampenhout) -l- L. De Meirman -e- 11.30 u. -m- laarzen, kijker, vogelgids.

Geraardsbergen. Vogelzangcursus les 6: akkervogels -b- 7 u. kerk Everbeek-Boven -l- J. Bracquen, -e- 10 u.

Lier. Nachtegalentocht. -b- 20 u. voor kerk Sint Jozef en Sint Bernardus, Lispersteenweg 273, Lier -l- G. Verstockt -e- 22.30 u. -m- optisch materiaal, stevig schoeisel.

Lier. Planteninventarisatie KM hok -b- 8 u. fietssnelling, station Lier -l- N. Van Aerschot -e- 17 u. -m- flora, loop, laarzen, picknick, drank.

Mechelen. Vogelgeluiden -b- 6 u. -l- S. Vansteenkiste -e- 9.30 u. -m- vogelgids, laarzen.

Merelbeke-Melle. Dauwtrip met studie van de verschillende vogelzangen. -b- 5 u. parking station Kwatrecht (Wetteren) -l- J. Vander Auwermeule -e- 8.30 u. -m- laarzen, verrekijker, veldgids.

Scheldeland. Neskastactie voor zwaluwen in Schellebelle. Info: 368 14 52 -b- 14 u. Dorp Schellebelle -l- A. Blondeel -e- 18 u.

Schelde-Leie. Cursus Plantenstudie: de flora in de Scheldevallei -b- 14 u. kerk Leupegem, -l- K. De Waele -e- 17 u. -m- laarzen, flora, loop.

Westland. 1-2 juni: weekend naar Couvin: orchideeën. Info: 056/50 17 84 -b- 6 u. station Ieper -l- E. Vanhee -e- 20 u. (2 juni)

2

Antwerpen-Centrum. Met eigen wagens naar Lommel-Kolonie en de Wateringen -b- 8 u. Poelux, Borgerhout (hoek Engelselei en Stenenbrug), 9.15 u. grensovergang Lommel-Kolonie -l- A. Mertens

-e- 17 u. -m- picknick, laarzen.

Antwerpen-Zuid. Zwaluwen in onze afdeling sessie 1 -b- 14 u. station Oude God, Mortsel -l- T. Wuyts -e- 17 u. -m- kijker.

Brussel. Nationale Zwaluwdag -b- 14 u. Gemeentehuis Woltertem (Meise-Brabant) -l- M. Segers -e- 17 u. -m- wandelschoeisel, kijker.

Demervallei. Zwaluwenwandeling. Info: 013/77 68 14 -b- 8 u. station Testelt -l- M. Janssen -e- 12 u.

Denderland. Studie orchideeën en reptielen in de Vallei van Viroin en Nismes -b- 8 u. station Aalst -l- D. Steng, e -e- 20 u. -m- laarzen, kijker, flora, loop, gidsen.

Denderland. Bosontwikkeling -b- 10 u. infobord Osbroekpark, Burg. Blanckaertdreef, Aalst -l- B. Backaert -e- 12 u. -m- laarzen, kijker, flora, loop.

Gent. Zwaluwdag: De zwaluwen en hun nesten nabij de grootstad -b- 14 u. kerk Oostakker, Bredestraat, Gent-Oostakker -l- D. Danhieux -e- 17 u. -m- kijker, veldgidsen.

Geraardsbergen. Florawandeling Steengroeven Lessen -b- 14 u. Resto Le Grec, Baan Geraardsbergen-Lessen -l- W. Boonen -e- 17.30 u

Kievit. Fietstocht Zwaluwendag. Info: 014/61 66 79 -b- 9 u. kerk Vlimmeren (Beerse) -l- D. Josten -e- 12 u.

Kievit. Wandeltocht Zwaluwendag. Info: 014/61 66 79 -b- 14 u. kerk Gierle -l- E. Dockx -e- 17 u. Klein-Brabant. Kijken naar Zwaluwen. -b- 14 u. Houtzagerij Peleman, Rijksweg, Puurs -l- C. Coeckelbergh -e- 17 u.

Mechelen. Zwaluwtelling in het Mechelse -b- 8 u. station NMBS, Stationsstraat, Mechelen -l- S. Vansteenkiste -e- 12.30 u. -m- kijker, notaboek, wegenkaart 1:200.000.

Merelbeke-Melle. Fietstocht met observatie en studie van 3 soorten zwaluwen. -b- 18 u. Merelbeke, kerk Centrum -l- G. Demeulemeester -e- 21 u. -m- verrekijker, veldgids.

Midden-Limburg. Educatieve lentewandeling op Kolberg. -b- 9 u. Massinweg aan Kanaalbrug te Stokrooie-Hasselt -l- R. Jacobs -e- 12 u. -m- laarzen, kijker.

Netevallei. Zwaluwdag fietstocht -b- 14 u. Heist Station -l- C. Goyvaerts -e- 17 u.

Ninove. Plantenwerkgroep: Ledebergdries -b- 9 u. kruispunt Belle-Alliance te Roosdaal -l- G. De Munter -e- 12 u.

Noorderkempen. Zwaluwdag: Gezinsfietstocht doorheen Kalmthout. -b- 13.30 u. Kruispunt Kalmthout -l- H. Lieckens -e- 17 u.

Noord-Limburg. Natuurwandeling -b- 10 u. Bredase Dijk, Lommel-kolonie, 14 u. einde Koloniestraat, Lommel-kolonie -l- H. Vaesen -e- 12.30 u. en 16.30 u.

Rupelstreek. Fietstocht: Zie een zwaluw: op zoek naar broedplaatsen -b- 13.30 u. Markt Boom -l- G. Buyst -e- 16.30 u. -m- fiets, verrekijker, vogelgids.

Scheldeland. Ornithologische daguitstap naar de Oostkust. Info: 09/369 33 42 -b- 8 u. Markt Wetteren -l- A. Blondeel -e- 19 u.

'sHeerenbosch. Fietstocht Zwaluwdag. Inventarisatiedag broedende zwaluwen. -b- 14 u. Buggenhout-station, Centrum Buggenhout -l- F. Moens -e- 17 u. -m- fiets

Turnhout. Wandeltocht Weelde-Statie. Info: 014/55 72 25 -b- 14 u. Oud Station, Weelde-Statie -l- G. Loos -e- 17 u.

Vaartland. Zwaluwtocht met fiets: opsporen van bewoonde nesten -b- 10 u. Caf, Bara (lokaal) -l- D. Tierens -e- 16 u. -m- picknick.

Voorkempen. Bezoek aan het Krabbelschot te Pulderbos: vogels en planten -b- 9 u. kerk Pulderbos -l- Kerstens -e- 12 u. -m- laarzen, kijker, loop.

Westkust. Vogels rond de decantatiebakkens van de suikerfabriek van Veurne -b- 6 u. Stationsplein, Veurne -l- D. D'Hert -e- 8.30 u.

Zuid-Limburg. Wandeling de Kevie. -b- 14 u. Blaarmolen -l- R. Nijssen -m- laarzen.

Zuid-West-Brabant. Vogelzangcursus: Vallei van de Elbeek -b- 14 u. parking Druci, Halle -l- J. Boone -e- 17 u.

Zuid-West-Vlaanderen. Zwaluwdag: opzoeken Huiszwaluwbroedgevallen in de regio. Info: 056/23 95 63 kantooruren -b- 9 u. kerk Anzegem, Deerlijk, Lendeledede, Marke en Moen -l- L. Vandeghinste -e- 12 u.

5

Noord-Limburg. Natuurwandeling -b- 14.15 u. Wateringhuis -l- H. Vaesen -e- 16.15 u.

7

Mandelstreek. Avondwandeling langs de Vaarttaluds Kortrijk-Bossuyt. -b- 19 u. Polenplein, Roeselare -l- P. Desmet -e- 22.30 u. -m- verrekijker, loop, wandelschoenen.

Meetjesland. Avondwandeling in de Zwinstreek te Retranchement: vleermuisen en Boomkikker -b- 19 u. Markt, Eeklo -l- W. Slabbaert -e- 23 u. -m- laarzen.

Noorderkempen. Avondwandeling op het Groot Schietveld. Info: 03/666 90 33 -b- 19.30 u. kerk Wuustwezel -l- M. Schuurmans -e- 22.30 u. -m- laarzen.

Westland. Avondwandeling in Koekelare: bezoek aan arboretum en aandacht voor vogelzang -b- 19 u. station Ieper -l- C. Beel -e- 22 u.

8

Antwerpen-Zuid. Amfibieën-, reptielen- en orchideeëntocht te Nismes. -b- 7.30 u. eigen wagen, station Oude God, Mortsel -l- H. Waeterschoot -e- 22 u. -m- determinatiegidsen, twee maal picknick.

Brussel. Diverse biotopen in Woluwe-park. -b- 9.30 u. parking hoek Woluwe-laan en Tervurenlaan -l- S. Beke -e- 12 u. -m- verrekijker, laarzen, vogelgids.

Lier. Familiale tocht naar natuurgebied Den Diel en geitenboerderij 't Sluise. -b- 14.15 u. Herberg, Den Diel 44, Mol-Postel -l- H. Van den Bosch -e- 17.30 u. -m- stevig schoeisel, 50 F inkom geitenboerderij.

Nat. Werkgr. Botanie. Plantenstudiedag in het reservaat Neerhelst-de Bot-

ten. -b- 9 u. kerk St-Jozef-Olen -l- P. Geysels -e- 17 u. -m- laarzen, picknick, flora, loop.

Ninove. Plantenwerkgroep: inventarisatie in en rond de kerk van Voorde -b- 9 u. kerk van Voorde -l- G. De Munter -e- 12 u.

9

Brechtse Heide. Daguitstap met eigen wagens naar Lommel: de Watering en de Dommervallei -b- 8.30 u. Gemeentepark, Westmalle, 9.30 u. einde Koloniestraat, Lommel -l- M. Wens -e- 18 u. -m- laarzen, kijker, loop, picknick.

Brussel. Bezoek reservaat Doodse Bemde, Neerijse -b- 8.30 u. ingang Kasteel Neerijse (Brabant) -l- P. Vanbellinghen -e- 12 u. -m- stevig schoeisel, laarzen, gidsen, kijker.

Geraardsbergen. Lentewandeling Harchies: Rietvogels -b- 7 u. Vesten -l- L. Vandertrappen -e- 12 u.

Land van Waas-Zuid. Tocht naar de Kalmthoutse Heide: fauna en flora. Info: 03/776 87 30 -b- 13.30 u. Stadhuis Sint-Niklaas -l- F. Broos -e- 17 u.

Mandelstreek. Fietstocht in Walcheren: naar Rammekensfort. -b- 6.45 u. Polenplein, Roeselare -l- P. Deprez -e- 19.30 u. -m- verrekijker, picknick.

Mechelen. Bijzondere broedvogels langs de Schelde. -b- 8.30 u. station NMBS, Stationsstraat (tegenover nr.50), Mechelen -l- J. Kiebooms -e- 12.30 u. -m- laarzen, vogelgids, kijker of telescoop.

Midden-Limburg. Educatieve bos- en parkwandeling -b- 14 u. ingang Limburg-Golf aan de weg Houthalen-Zwartberg -l- S. Bloemen -e- 17 u.

Moervaart-Zuidlede. Excursie naar de Moerassen van Harchies. -b- 7 u. kerk Beervelde, 8 u. kerk Overboelare -l- G. Merlevede

Netevallei. Busreis: Vallei van de Bocq: kalkflora, amfibieën en reptielen -b- 7.30 u. Leopoldlei, Oude Jongensschool, Hallaar -l- F. Valvekens -e- 17 u. -m- verrekijker, picknick.

Ninove. Neigembos: thema Water -b- 14.30 u. kapel van Bevingen, Neigembos, Neigem -l- G. De Munter -e- 17 u.

Noord-Limburg. Vogel- en plantenobservatie op eigen percelen. -b- 8 u. parking autokeuring, baan Hasselt-Eindhoven -l- H. Vaesen -e- 12.30 u.

Rupelstreek. Vogelzangcursus: deel 4 -b- 9.30 u. De Paardestal, Boomsestraat 221, Niel -l- H. d'Hertefelt -e- 12 u. -m- kijker, vogelgids, laarzen.

Scheldeland. Busuitstap naar Geel: Achilles Cools en De Zegge. Info: 09/369 33 42 -b- 7 u. Dorp Serskamp, 7.15 u. Markt Wetteren, 9 u. Houterveld 5, Geel -l- A. Blondeel -e-

Schelde-Leie. Natuurwandeling in de Scheldevallei te Zingem -b- 14 u. Scheldebrug, Nederzwalmssesteenweg, kant Zingem -l- J. Vanheuverwijn -e- 17 u. -m- laarzen, kijker, veldgidsen.

Schelde-Leie. Natuurwandeling naar de Ganzenberg -b- 14 u. kerk Schorisse -l- E. Saveyn -e- 17 u. -m- laarzen, kijker, veldgidsen.

Turnhout. Bustocht Ankeveense Plassen. Info: 014/55 72 25 -b- 7 u. parking Warande, Warandestraat 42, Turnhout -l- L. Berckvens -e- 18 u.

Zuid-West-Vlaanderen. Bustrip naar Amel en het Hesseplateau. Info: 056/35 57 75 -b- 6 u. Conservatoriumplein, Kortrijk -l- D. Dubois -e- 22 u.

11

Gent. Bijzondere studie van de bomen en struiken. -b- 18.30 u. kerk Wippelgem -l- G. Delaruelle -e- 22 u. -m- laarzen, flora, loop.

12

Denderland. Cursus Plantendeterminatie deel 2 -b- 18.30 u. parking stedelijk kerkhof, L. De Bethunelaan, Aalst -l- L. Annaert -e- 22 u. -m- laarzen, kijker, flora, loop.

Noord-Limburg. Natuurwandeling -b- 14.15 u. Wateringhuis -l- H. Vaesen -e- 16.15 u.

Noorderkempen. Avondwandeling De Maatjes. -b- 19.30 u. kerk Nieuwmoer -l- J. Pinseel -e- 22.30 u. -m- laarzen.

Voorkempen. Plantenstudie op Schildehof -b- 19 u. Orangerie, De Pont 45, Schilde -l- H. Lembrechts -e- 22 u. -m- loop, flora, laarzen.

14

Mandelstreek. Avondwandeling in natuurreservaat Stadswallen te Damme. -b- 19 u. Polenplein, Roeselare -l- R. Pillen -e- 23 u. -m- verrekijker.

15

Gent. 15-16 juni: 2-daagse Gaume. Inschr. 09/230 82 68 -l- E. Van Renterghem

Geraardsbergen. Avondwandeling Rietbeemd: uilen en Nachtegale -b- 19 u. Denderoord, Hoge Buizemont 247 -l- G. Merlevede -e- 22.30 u.

Lier. Planteninventarisatie van KM hok C5-58-43 -b- 8.15 u. fietsenstalling, Station Lier -l- N. Van Aerschot -e- 17 u. -m- flora, loop, laarzen, picknick, drank.

Schelde-Leie. Cursus Plantenstudie: de flora in de Scheldevallei -b- 14 u. kerk Zingem, -l- K. De Waele -e- 17 u. -m- laarzen, flora, loop.

16

Antwerpen-Centrum. Busuitstap naar Nederlands Limburg: bezoek aan Gerendal en orchideeëntuin. Inschr. 450 F 000-0087473-76, Wiel.Merksem voor 1 juni -b- 7.30 u. Atheneum, hoek Van Straelenstraat en Rooseveltplein, Antwerpen -l- R. Huysmans -e- 17 u. -m- picknick en laarzen

Antwerpen-Zuid. De Waal. Ooypolder: vogel- en plantendeterminatie -b- 7.30 u. eigen wagen, station Oude God, Mortsel -l- H. Van den Reek -e- 17 u. -m- guldens, laarzen, kijker, telescoop, picknick.

Brussel. Han-sur-Lesse: orchissen en plaatselijke fauna. -b- 9 u. kerk Han-sur-Lesse -J. Van Bochaute -e- 18 u. -m- stevig schoeisel, vogelen plantengids, kijker.

Klein-Brabant. Bustocht: De Zegge, Geel en natuurtuin en kauwenkolonie van A. Cools -b- 8 u. Stael Borco, Bornem, 8.15 u. Peleman, Puurs, 8.30 u. H. Hartkerk, Boom -I- H. Mees -e- 19 u.

Midden-Limburg. Educatieve wandeling in natuurreservaat Platwijers. -b- 9 u. Paalsteen, einde Paalsteenstraat, Hasselt -I- M. Lodewijckx -e- 12 u.

Netevallei. Kalvennen en Veldonkbroek Tremelo: onstaansgeschiedenis van het kleinschalige landschap. -b- 14 u. kerk Tremelo -I- D. Schoovaerts -e- 17 u. -m- kijker, loop.

Ninove. Duinentocht Ter Yde -b- 7.45 u. caf, De Doorn, kruispunt nieuwe expressweg Ninove-Aalst en oude steenweg Ninove-Aalst -I- E. Cosijns -e- 20 u. -m- laarzen, loop, plantengids, picknick, kostendelend vervoer.

Noorderkempen. Daguitstap naar het Naardermeer en Flevo-polders. Inschr. voor 3/6; 03/667 43 52 max 40 pers. -b- 7.30 u. kerk Essen O.L.Vrouw -I- F. Broos -e- 18.30 u. -m- picknick, laarzen, telescoop.

Scheldeland. Natuurwandeling door de Kalkense Meersen. Info: 09/369 33 42 -b- 14 u. Dorp Schellebelle -I- A. Blondeel

Schelde-Leie. Natuurwaarden in de vallei van de Rooigem en Kasteelbeek te Wannegem-Lede en Huise -b- 14 u. kerk van Lede -I- A. De Kimpe -e- 17 u. -m- laarzen, verrekijker, veldgidsen.

Turnhout. Fietstocht Zuiden van Turnhout. Info: 014/55 72 25 -b- 14 u. Sport-hal Stadspark, Steenweg op Zevendonk, Turnhout -I- G. Luyts -e- 17 u.

Westland. Fietstocht door de Uzervallei: steltlopers. -b- 9 u. Kaai West leper -I- R. Claeys -e- 18 u.

Zuid-West-Brabant. Natuurwandeling in het kader van de ledenwervingsactie -b- 14.30 u. kerk Kester -I- J. Boone -e- 17 u. -m- laarzen.

19

Noord-Limburg. Natuurwandeling -b- 14.15 u. Wateringhuis -I- H. Vaesen -e- 16.15 u.

20

Gent. Bijzondere studie van de adventieven -b- 18.30 u. kerk Destelbergen -I- G. Delaruelle -e- 22 u. -m- laarzen, flora, loop.

Ninove. Plantenwerkgroep : Drogentap-kleiputten -b- 19 u. kerk Lieferinge -I- G. De Munter -e- 22 u. -m- loop, plantengids.

21

Westland. Avondwandeling in de kleiputten van Ploegsteert: vogelzang. -b- 19 u. station Ieper -I- J. Tahon -e- 22 u.

22

Antwerpen-Zuid. De Zwarte Beek: vogel- en plantendeterminatie. Inschr. 03/455 22 12, 100 f pp, max 300 F per gezin -b- 13 u. eigen wagen, station Oude God, Mortsel -I- T. Wuyts -e- 24 u. -m- stevig schoeisel, picknick.

Brussel. Uilentocht in de Wolfspuutten. -b- 20 u. Cultureel Centrum, Westrand, Dilbeek -I- P. Vanbellinghen -e- 22.30 u. -m- gidsen, kijker.

Moervaart-Zuidlede. Beheerswerken in de Turfmeersen. -b- 9 u. ingang reservaat -I- D. De Waele -e- 17 u.

Nat. Werkgr. Botanie. Plantenstudiedag in Moerkerke. Info: 050/54 49 24 -b- 9 u. kerk van Moerkerke -I- H. Lecomte -e- 17 u. -m- laarzen, picknick, flora, loop.

Ninove. Beheerswerken Lieferinge Meersen: afvoer van voedingsstoffen in deze moerasige vegetatie -b- 9 u. kerk van Neigem -I- K. De Wit -e- 12.30 u. -m- laarzen.

Zemst. Plantendeterminatie: wandeling in het gebied van de Leibeek -b- 14 u. hoek Konijnenstraat, Bist (naast het kasteel van Relegem) -I- J. Peeters -e- 17 u. -m- flora, loop.

23

Brechtse Heide. Bezoek aan de heemtuin van A. Cools: kauwenkolonie -b- 13.15 u. Dienstencentrum, Schoolstraat 44, Schilde, 13.50 u. kerk St.-Jozef-Olen -I- H. Lembrechts -e- 18 u.

Brussel. Hoge Venen: fauna en flora. -b- 10 u. Baraque Michel -I- A. Oelbrandt -m- stevig schoeisel, vogel- en plantengidsen, kijker.

Fruitstreek. Midzomernachtwandeling. -b- 21.45 u. Provinciaal Domein, Nieuwenhoven -I- Y. Princen -e- 00.30 u.

Krekel-Anzegem. Plantenrijkdom in de Gavers -b- 14 u. parking West, Provinciaal Domein -I- G. Glabeke -e- 16.30 u.

Lier. Familiale tocht per bus naar Grupont.550 F/volwas., 270 F/kind. Inschr. voor 8/6, 000-0606834-02 van Y. Peeters -b- 7 u. station Lier -I- F. Ceusters -e- 20 u. -m- stevig schoeisel.

Meetjesland. Plantentocht in het Krekegebied: determinatie van planten -b- 13.30 u. Markt Eeklo -I- J. Van Wontergem -e- 17 u. -m- flora, loop.

Moervaart-Zuidlede. Beheerswerken in de Turfmeersen. -b- 9 u. ingang reservaat -I- D. De Waele -e- 17 u.

Ninove. Ronde van Ninove: Aspelare; Landschapswandeling en zomerse weidevegetatie. -b- 14.30 u. kerk van Aspelare -I- P. D'Hondt -e- 17 u.

Schelde-Leie. Natuurwandeling in De Rietbeemd. -b- 14 u. kerk Overboelare -I- G. Merlevede -e- 17 u. -m- laarzen, verrekijker, veldgidsen.

Turnhout. Insektentocht Cartierheide. Info: 014/55 72 25 -b- 13 u. hoofdingang Abdij Postel -I- G. Loos -e- 17 u.

Vaartland. Fietstocht naar Sas van Wintam en Schorre: watervogels en zangvogels. -b- 9 u. 't Pleintje, Willebroek -I- Fierens -e- 16 u.

26

Mechelen. Water, bron van leven -b- 20 u. Dijlehof, Ontvoeringsplein 2, Mechelen -I- S. Vansteenkiste -e- 22.30 u.

Noord-Limburg. Natuurwandeling -b- 14.15 u. Wateringhuis -I- H. Vaesen -e- 16.15 u.

28

Westland. Avondwandeling in de bossen van Nieppe: vogelzang en Bosuil -b- 19 u. station Ieper -I- E. Vanhee -e- 22 u.

29

Antwerpen-Zuid. Zie een Zwaluw in de Voorkempen sessie 2 -b- 13.30 u. eigen wagen, station Oude God, Mortsel -I- T. Wuyts -e- 18 u. -m- kijker, wandelschoenen.

Geraardsbergen. Landschapswandeling Kwabroeken: Wegbermflora en windmolenbezoek -b- 18.30 u. Denderbrug Zandbergen -I- D. De Cooman -e- 21 u.

Land van Waas Zuid. Uilentocht langs de broekbossen van de Schelde. Info: 03/776 87 30 -b- 20 u. Stadhuis Sint-Niklaas, 20.30 u. Gespoelde put Moerzeke -I- G. Keereman -e- 23 u.

Lier. Planteninventarisatie KM hok E8-52-32 -b- 7.30 u. station Lier, fietsenstalling -I- N. Van Aerschot -e- 17 u. -m- loop, flora, picknick, drank, laarzen.

Mechelen. Water, bron van leven -b- 8 u. tegenover stationsstraat 50, Mechelen -I- S. Vansteenkiste -e- 11.30 u. -m- laarzen.

Ninove. Plantenwerkgroep: de Venebroeken -b- 9 u. veldweg tegenover kruispunt Elisabethlaan en Albertlaan -I- G. De Munter -e- 17 u. -m- loop, plantengids, laarzen.

Ninove. Beheerswerken in de Venebroeken. -b- 9 u. veldweg tegenover kruispunt Albertlaan en Elisabethlaan -I- G. Rohaert -e- 17 u.

Schelde-Leie. 29/6 Plantenstudie cursus : de composietenfamilie. -b- 14 u. kerk Dentergem -I- K. De Waele -e- 17 u. -m- laarzen, loop, flora.

Schelde-Leie. Avondstemmingstocht -b- 19 u. kerk Nokere -I- L. Kinds -e- 22 u. -m- laarzen, veldgidsen, zaklamp.

Westland. Zwaluwentocht in Roesbrugge -b- 13.30 u. station Ieper -I- L. Deruter -e- 19 u.

30

Gent. De Kalevallei te Merendree: grassen en vlinders in de zomer. -b- 14 u. kerk van Merendree -I- H. Notebaert -e- 17 u.

Kievit. Wandeltocht Duivelskuil. Info: 014/61 66 79 -b- 14 u. kerk Beerse Centrum -I- D. Josten -e- 17 u.

Ninove. Kruidenwandeling Roosdaal -b- 14.30 u. Grot van Poelk, kruispunt Kwedenhoekstraat/Omloopstraat, Roosdaal -I- S. De Wever -e- 17 u. -m- laarzen.

Noord-Limburg. Koffietafel en gezellig samenzijn voor alle medewerkers-hoofiers en beheerswerkers plus echtgenotes. -b- 14 u. Wateringhuis Lommelkolonie -I- H. Vaesen

Rupelstreek. GNOP wandeling in der Boerenhoek en de Maaienhoek (Schelle) -b- 13.30 u. Kerkplein H. Familie, Tolhuisstraat, Schelle -I- E. De Keersmaeker -e- 16.30 u. -m- stevige wandelschoenen.

Schelde-Leie. Natuurwandeling naar en in het wielewaalreservaat Uilenbroek. -b- 14 u. kerk Sint Maria-Linde -I- P. Rouckhout -e- 17 u. -m- laarzen, verrekijker.

Voorkempen. Daguitstap met eigen wagens naar Biesbos NL: vogels en planten -b- 8 u. parking Toverfluit, Halle -I- M. Berkvens -e- 18 u. -m- laarzen, kijker, loop, picknick.

Westkust. Amfibieën van de Boulonnais. -b- 8 u. station Adinkerke -I- K. Verschoore -e- 17 u.

voor u gesprokkeld

Samenstelling: R. De Fraine

Bronnen: *Ardea* 83/1, *Birdwatch* 37, *British Birds* 88/12, *Der Falke* 95/8 & 9, *De Takkelintg* 3/3, *IWC-news* 85, *Journal für Ornithologie* 136/4, *Nieuws van het Zwin*: 29/2/96; *Nos Oiseaux* 43/3, *Ornis Hungarica* 3/2, *Vogels* 1995/5.

- Twee Engelse wintervoederplaatsen voor mezen verschilden in het gemak waarmee Sperwers er ongezien konden komen. Op de veiligste voederplaats domineerden adulte Kool- en Pimpelmezen. Zij duldden geen jonge mezen, die dus noodgedwongen moesten uitwijken naar de gevaarlijke voederplaats. Dit is een mooi voorbeeld hoe een predator het gedrag van zijn prooi kan bepalen.
- In de winter 1994-1995 was de Roodborst in 98% van de Ierse tuinen aanwezig, gevolgd door Pimpelmees 96% en Vink 93%. Zwartkoppen werden in 59% van de stedelijke tuinen opgemerkt, vooral in januari-februari. In de tuinen van het platteland overwinterden minder Zwartkoppen dan in de steden, verhouding 1:3. De meeste overwinterende Zwartkoppen in Ierland zijn afkomstig uit centraal Europa.
- De verspreiding gedurende de winter van de Noordwesteuropese Aalscholvers is een duidelijk voorbeeld van gedeeltelijke trek. Dat wil zeggen dat sommige individuen dichtbij de broedkolonies blijven, terwijl andere wel 2500 km zuidwaarts trekken naar het Middellandse Zee-gebied. De adulte mannetjes blijven het dichtst bij huis (omdat ze blijkbaar tijdig in de kolonie terug willen zijn), terwijl de eerste winter vrouwtjes het zuidelijkst overwinteren. In strenge winters trekken meer vogels naar het zuiden dan in zachte winters. Er bestaat een overschot aan mannetjes, vooral bij oude vogels (1: 0.66 voor adulten en 1: 0.87 voor juvenielen). Deze ongelijkheid kan in verband worden gebracht met de zwaardere kosten van trek die bij vrouwtjes hoger ligt dan bij de mannetjes.
- In het parlement van de Duitse deelstaat Nordrhein-Westfalen werd aan de regering gevraagd welke beschermingsmaatregelen zij zullen nemen om de grote achteruitgang van Huis- en Ringmus tegen te gaan. De excellenties wezen erop dat deze achteruitgang zich niet enkel in Duitsland maar over het hele verspreidingsgebied manifesteert zodat soortspecifieke maatregelen niet konden genomen worden.
- Zeven Schreeuwarenden, vier adulten en drie eerstejaars, werden met een satellietzender uitgerust. Met succes! Voor het eerst werd een trekvogel succesvol gevolgd van zijn Europees broedgebied naar het overwinteringsgebied in zuidelijk Afrika en terug. De heen- en terugtrek duurde zeven en een halve week. Beide routes waren bijna identiek en deze vogel overbrugde 19.400 km, zijn verplaatsingen in het overwinteringsgebied begrepen. Gemiddeld werd er 166 km per trekdag afgelegd. Het wintergebied, waar de vogel van oktober tot februari verbleef, had een oppervlakte van 25.000 km². De herfsttrek van alle arenden verloopt over een smalle trekroute van Suez tot aan het Tanganyika-meer waarna de vogels zich verspreiden. De grootste treksnelheid werd afgelegd door een jonge vogel die tussen Turkije en Soedan vloog, 289 km per dag. Twee van de drie eerstejaars werden boven Libanon afgeschoten.
- In Le Portel, Pas-de-Calais (Noord-Frankrijk) werd reeds een kleine 100 gekleurde Zwartkopmeuwen waargenomen uit Nederland en België. In september 1993 werden drie ringen afgelezen van eerstejaars uit Hongaarse kolonies; één van de vogels was nog aanwezig in november 1993.
- Ook deze zomer heeft de RSPB, de Britse vereniging voor vogelbescherming, de grootste kolonie Dwergsternen voor het publiek afgesloten. Door deze ingreep reeds tien jaar vol te houden, ging het aantal koppels van 55 in 1986

Dwergstern.

Foto: A.C. Zwaga

naar 230 in 1994. Om alles te doen lukken werd zelfs een koppel Torenvalken dat in de buurt broedde, van "extra voedsel" voorzien zodat de 203 kuikens Dwergstern met succes konden opgroeien...

- Gedurende het broedseizoen zoeken Houtsnippen overdag voedsel in het bos, terwijl ze 's nachts slapen. In de herfst, echter, verandert hun gedrag en in de winter en het vroege voorjaar worden Houtsnippen nachtvogels die bij schemer hun slaapplek verlaten om te gaan foerageren in nabijgelegen velden. Een half uur voor 's zonsopgang keren ze terug naar hun slaapplek en slapen overdag. Deze verandering in levenswijze is niet geheel verklaard. Toch vermoeden specialisten dat hun nachtelijk voedselgedrag meer bescherming biedt tegen predators omdat ze dan minder opvallen. Leuk weetje is verder dat Houtsnippen, door de positie van hun ogen, de top van hun snavel niet kunnen zien. Daardoor kunnen zij niet op zicht foerageren maar zijn ze uitsluitend aangewezen op hun uiterst gevoelige snavelpunt om ongewervelden uit de bodem te halen.
- In 1993 en 1994 heeft aan het Zwitserse meer van Neuchâtel een Middelste zaagbek gebroed. Deze vogel is daar een zeldzame wintergast. Toch zijn deze broedgevallen enigszins 'verwacht' omdat deze zaagbekken ook broeden aan meren in Polen, 150 kilometer van de kust.
- Tegenwoordig vissen de meeste Aalscholvers op het IJsselmeer (Nederland) in reusachtige groepen (4000 à 6000 ex.) waarbij iedere kolonie één visplaats heeft waarmee de vogels een pendeldienst onderhouden. Vroeger vis-

Torenvalk met prooi

Foto: A.C. Zwaga

ten Aalscholvers overwegend alleen of in kleine groepjes. Voor deze gedragsverandering zijn een aantal factoren verantwoordelijk. Door de aanleg van de Houtribdijk tussen Enkhuizen en Lelystad veranderde het stromingspatroon waardoor de troebeling toenam. Voor solitair vissende vogels werd de situatie dus ongunstiger, voor sociaal vissen juist gunstiger. Vóór 1970 maakte de beroepsvisserij intensief gebruik van sleepnetten, na 1970 schakelde zij over op de fuikenvisserij 's zomers en staande netten 's winters. Deze vangtuigen werken veel selectiever op grote vis. Hierdoor kon aanvankelijk de stand van kleine vis toenemen. Samen met de, door beschermende maatregelen, toegenomen populatie Aalscholvers heeft dit geleid tot de plotselinge gedragsverandering.

- Woelmuizen markeren hun territorium met sporen van urine en uitwerpselen. In deze restmaterialen zit een chemische stof die ultraviolet licht absorbeert. Het effect is een soort lichtspoor. Vier Finse onderzoekers isoleerden die stof uit urine en voorzagen een grasland van namaaksporen. Binnen de kortste keren waren er Torenvalken in de buurt. De roofvogels kunnen het ultraviolet-licht waarnemen en weten dus

waar de smakelijke woelmuizen zitten. Hoe meer lichtgevende lijnen in het gras, hoe meer prooien.

- Nu dat de meeste vrouwen, en niet de minste, nertsmantels hebben afgezworen, zijn de pluimen terug in de zomermode verschenen. Couturiers als Dorothée Bis, Chantal Thomass, Chanel en Hervé Léger gebruiken terug vogelpluimen in hun creaties. Yves Saint-Laurent creëerde zelfs oorhangers met veren van de IJsvogel! Het is nog niet zo lang geleden dat het gebruik van pluimen leidde tot het plaatselijk uitsterven van bepaalde soorten. Het is aan de dames om te bewijzen dat het nu niet meer zo ver komt.
- Een pater-ornitholoog heeft de bijbel nageplozen om te weten te komen welke vogels erin vermeld staan; In het oude testament vond hij 40 verschillende vogelsoorten, van Ooievaar tot Pauw tot Hop en gier, terwijl in het nieuwe testament geen enkele vogel op naam werd gebracht.
- De Patrijs mag vanaf het jachtseizoen 1995-1996 niet meer in Ierland worden geschoten omdat de achteruitgang van deze akkervogel op een kritiek punt was beland. Specialisten denken dat het echter reeds te laat is en dat de Patrijs niet meer kan gered worden.

- In 1995 ringden de medewerkers van het Biologisch Station van het Zwin 3.780 vogels van 82 verschillende soorten. Interessant, hetzij door hun aantal, hetzij door het feit dat het vrij zeldzame vogels betreft zijn de volgende soorten: 14 Zwarte ruiters, 8 Witgatjes, 7 Waterpiepers, 48 Oeverpiepers, 27 Vuurgoudhaantjes, 578 Zwartkopgrasmussen, 275 Roodborstjes, 109 Fraters, 5 IJsgorzen, 12 Strandleeuweriken, 6 Boomleeuweriken, 13 Sperwers en één Bruine boszanger.

Enkele interessante terugmeldingen van door ons geringde vogels:

- een Tuinfluiter in Marokko;
- een Zwartkopgrasmus in Algerië;
- een Sijsje in Rusland (bij Leningrad);
- een Roodborstje, eveneens in Rusland. Alhoewel dit vogeltje bij ons vrij algemeen broedt in bossen komen 's winters heel wat soortgenoten uit het hoge noorden om hier te overwinteren.

VERENIGINGSBERICHTEN

Nieuwe samenstelling Raad van Beheer van De Wielewaal, Natuurvereniging vzw.

MEUL, Luc, Voorzitter
De Blokken 7, 2360 Oud-Turnhout, tel. 014/43 35 42

VAN GOMPEL Luc, Ondervoorzitter & Provinciaal afgevaardigde Antwerpen
Hoveniersstraat 35 B2, 2300 Turnhout, tel. 014/43 95 45

MERTENS Wouter, Secretaris
Pamelstraat 119, 9400 Ninove, tel. 054/32 51 71

DEBAENE Philippe, Penningmeester & Provinciaal afgevaardigde West-Vlaanderen
Deerlijkstraat 2, 8570 Vichte, tel. 056/77 88 88

VANHEUVERSWYN Jacques, Provinciaal afgevaardigde Oost-Vlaanderen
Burg. P. Ceuterickstraat 18, 9890 Asper, tel. 09/384 43 82

VANGRONSVELD Jaco, Provinciaal afgevaardigde Limburg
Nieuwe Heidestraat 2, 3740 Munsterbilzen, tel. 089/41 37 34

BOONE Jacques, Provinciaal afgevaardigde Vlaams-Brabant
Kerkstraat 176, 1653 Dworp, tel. 02/380 25 53

WILLOCKX Rudy, Sparrenstraat 23, 2811 Hombeek, tel. 015/41 41 17

ONKELINX Chris, Vurtense Schans 61, 3582 Koersel, tel. 011/42 47 41

Verslag van de Algemene Vergadering van 18 februari 1996

* Maar liefst 51 aanwezige afdelingen werden door voorzitter Luc Meul verwelkomd. Commissarissen Henri Franckx en Marc Vermeylen stelden hun resultaatrekening en een balans op en lichtten deze toe. Ze wezen op het belang van de giften en legaten om de werking van onze vereniging in al zijn facetten te kunnen blijven garanderen. Ze kwamen tevens tot de conclusie dat 1995 een zeer

druk, maar geslaagd jaar mag genoemd worden. Het ledenaantal steeg bv naar 8606 leden.

- * De boekhoudkundige cijfers werden voor de eerste maal op een andere wijze voorgesteld, waardoor ze duidelijker werden. Een begrotingswijziging voor 1996 was nodig, onder andere gezien de overheveling van personeelsleden naar de nieuwe vzw "Natuureducatie De Wielewaal" en gezien het nieuwe boekhoudkundige stelsel. De begroting '97 en de werkingsprogramma's voor 1996 en 1997 werden goedgekeurd. We hopen ook dit jaar weer 100 ha aankopen te realiseren, maar dit zal in sterke mate afhangen van de prijs waaraan afdelingen terreinen aankopen.
- * Er dient een oplossing gezocht te worden om volgend jaar de tijdschriften zelfbedruipend te houden. Er kwamen hierover uit diverse hoeken waardevolle, maar desalniettemin tegengestelde opmerkingen. De Raad van Beheer engageerde zich om -rekening houdend met al deze opmerkingen- zich over dit punt te buigen.
- * Het sensibiliseringsproject loopt vlot: projectmedewerker Francky Bonne globaliseerde op de vergadering reeds tegen de 100.000 folders!
- * Er werd met de aanwezige afdelingen een regeling getroffen voor de afsluiting van het Vijfde Decreet.
- * Het Beheerdersmandaat van Myriam Desmet, Paul Herroelen en Luc Meul liep ten einde. De eerste twee stelden zich niet herkiesbaar. De voorzitter dankte hen voor hun inzet voor de vereniging en de vergadering beaamde dit met een warm applaus. Onze voorzitter, Luc Meul, werd herkozen en Chris Onckelinx, bezieler van het Wielewaalaankoopproject in het vijvergebied van Midden-Limburg, werd verkozen tot nieuwe beheerder. Het mandaat van Marc Vermeylen als commissaris liep ten einde. Na een woord van dank voor zijn inzet, werd Kristine Wuyts verkozen als nieuwe Commissaris.
- * De afdelingen werden door beheerder Rudy Willockx nog eens stevig aangepord om in 1996 werk te maken van het zwaluwproject. Met de

steun van ALLE afdelingen, moet het een succes worden.

- * Philippe Debaene lanceerde nog eens een warme oproep voor het werven van krekelspaarders. Het kost de krekelspaarder immers geen frank om De Wielewaal blijvend een financieel steuntje te geven! Zie inlegblad midden in dit nummer.

Wouter Mertens

Stichting Henri Franckx

Het Fonds Henri Franckx werd opgericht om jaarlijks een geldprijs toe te kennen aan de afdeling van De Wielewaal, die in het afgelopen jaar het meest verdienstelijk project heeft uitgewerkt voor het promoten van de vereniging.

De prijs bedraagt 25.000 F. Hij werd voor de eerste maal uitgereikt op de natuurstudiedag van 19 maart 1995.

Het ingediende project moet verband houden met de doelstellingen van De Wielewaal: natuurbeleving, natuurstudie en natuurbehoud. De inzendingen worden beoordeeld op basis van originaliteit, voorbeeldfunctie en promotie voor de vereniging.

In 1995 ging de prijs naar afdeling Ninove, die een project inzond over ledenwerving. Hun ledenactieplan werd overgenomen door de nationale Wielewaal.

In 1996 werden 11 dossiers ingediend. Ze waren alle zeer waardevol. Het is best mogelijk dat andere afdelingen even verdienstelijke acties hebben gevoerd. Zij hebben echter nagelaten een dossier in te zenden.

Wielewaalafdeling Land Van Waas Noord kocht in 1995 een oude hoeve in het krekengebied van Saleghem. Doel is er een bezoekerscentrum op te richten. Men verwacht naambekendheid, leden- en fondsenwerving.

In het oude NMBS-station van Olen heeft Wielewaalafdeling Nete en Aa samen met de VVV van Olen en de huurder van het station een permanente tentoonstelling over de natuurwaarden van de regio opgericht. Op de eerste verdieping is er een leslokaal. Het doel is naambekendheid en ledenwerving.

Het project, ingediend door Wielewaalafdeling Regio Lier, situeert zich vooral op het vlak van naambekendheid en ledenwerving. Acties werden gevoerd met Wielewaalglazen, Wielewaal T-shirts, speculaas, info-stands, natuurquiz, boekenverkoop en reservatenaankopen. Rond al deze activiteiten werd een intense pers- en radiopromotie gevoerd.

Het project van Wielewaalafdeling Rupelstreek staat in het kader van het natuurbehoud. Volgens de doelstelling van het Europees Jaar voor het Natuurbehoud 1995 "Natuur buiten de reservaten" werd een actie gevoerd voor de aanplant van streekeigen hagen en houtkanten. Er werd intensief samengewerkt met al de plaatselijke gemeentebesturen. Dankzij de promotie via de regionale pers werden in het totaal 39.493 planten verkocht.

Wielewaalafdeling Meetjesland nam als project de lokale uitwerking van de nationale Wielewaalactie over zwaluwen. Brieven werden verzonden naar de landbouwers, promotie werd gevoerd via de pers en de lokale radio; een speciaal nummer van het afdelingsblad werd uitgegeven en verspreid.

Wielewaalafdeling Zwalmvallei richtte op zaterdag 12 augustus, een natuurmarathon in. Hoofddoelstelling was het aantonen van de diverse activiteiten van De Wielewaal. Een breed publiek kon kiezen tussen een ochtendwandeling, ringactiviteiten, planteninventarisatie, insektenwandeling, avondwandeling en determinatie van nachtvlinders en kleine zoogdieren. Om het geheel een gezellig tintje te geven werd een barbecue ingelast.

Het project kostte niets en vroeg alleen een inspanning aan de gidsen en bestuursleden. Volgens uit de documentatie duidelijk blijkt werd de activiteit aangekondigd in de regionale bladen.

Het natuurproject van Wielewaalafdeling 's Heerenbosch omvat 3 deelprojecten:

1. Een natuurzoektocht in de Vlassenbroekse Polder. Hiervoor werd een prachtig boekje met 15 uitvoerig omklede vragen opgesteld. Aan de zoektocht namen 800 personen deel.
2. Een kunsttentoonstelling in de galerie Salix te Vlassenbroek. Vele uitvoerige aankondigingen hiervan werden in de documentatiemap gecopieerd.
3. Wekelijkse zomerwandelingen in de Vlassenbroekse Polder.

Het project van Wielewaalafdeling Ninove omvat een protestactie tegen de geplande aanleg te Ninove van 5 bunkers voor radioactief afval. De samenwerking gebeurde met 14 andere verenigingen. De Wielewaal liet zich hier van een andere zijde kennen. De documentatie omvat de briefwisseling, persartikels, affiches en afdelingsbladen.

Wielewaalafdeling Netevallei diende een project in over het natuurbehoud. Het Boekenbosproject omvat de aanplant van een streekeigen eikenbos met struiklaag ter vervanging van een gekapt populierenbos (70 a) en de bosuitbreiding op een verlaten maïsacker (68 a). De beplanting (4.500 bomen en struiken) grenst aan een waardevol hoogstammig bos van 40 a. Talrijke artikels hierover verschenen in de nationale en regionale weekbladen. Een knappe reportage kwam op de RTV. Alles werd verzameld in de documentatiemap.

Wielewaalafdeling Merelbeke: in 1995 werden door de inwoners van Merelbeke 400 nestkasten gebouwd en in de Scheldevallei opgehangen. Dit plan kent nu reeds navolging in

Oosterzele en Melle. Doel is de bescherming van holenbroeders en de sensibilisering van de bevolking. Inschrijvingsformulieren werden bezorgd aan de inwoners. Uitvoerige propaganda werd gevierd via pers en radio.

Wielewaalafdeling De Wulp liet ter gelegenheid van de 5de Kempendag door Marcel Verbruggen een videofilm van een half uur maken over het natuurreservaat De Liereman. Het gebied wordt sinds 1959 beheerd door De Wielewaal.

De jury bestond uit Luc Meul, voorzitter, Ferdinand Van den Broeck, ex-secretaris, Eugène Wellens, ex-penningmeester, Paul Herroelen, ex-beheerder en ondergetekende, erevoorzitter van De Wielewaal.

De juryleden gaven individueel en zelfstandig punten voor de ingezonden projecten, zich baserend op eigenheid, originaliteit, voorbeeldfunctie, promotie-effect en presentatie. Na grondige deliberatie werd de winnende afdeling Rupelstreek. We wensen ze hiervoor oprecht geluk.

H. Franckx

AQUARELSCHILDEREN OP ZONDAG 9 JUNI EN ZATERDAG 15 JUNI

De volgende dagvullende educatieve activiteiten van Natuur- en milieu-educatie De Wielewaal met als thema aquarelschilderen, in combinatie met natuurbeleving en natuurstudie, vallen op zondag 9 juni en zaterdag 15 juni.

Op zondag 9 juni behandelen we als thema veldbloemen en bloemen van bermen en op zaterdag 15 juni staat het thema rivierlandschap, en de plaats die het Riet inneemt, centraal.

Op zondag 9 juni gaat de educatieve wandeling in de voormiddag door in en rond het Wielewaalreservaat de Steenbeemden te Nijlen. We spreken af om 9 uur aan het café Badhuis aan de Emblemsesteenweg 73 te Kessel (deelgemeente van Nijlen). Het Badhuis ligt aan de Netebrug langs de steenweg die Kessel en Emblem met elkaar verbindt. Zowel de conservator van de Steenbeemden (Marc Vermeylen), als iemand van de plaatselijke plantenwerkgroep zullen in staan voor de begeleiding.

In de namiddag verplaatsen we ons naar Boechout, Mastenweg 17, waar we aquarelschilderen onder begeleiding van Bernadette Melens.

Op zaterdag 15 juni zal de educatieve wandeling met als thema Riet en het rivierlandschap doorgaan aan de Schelde te Bornem. We spreken af om 9.30 uur langs de rijksweg N16, nr. 60, aan de firma Staels-Borco (weg tussen Willebroek en Temse). Het aquarelschilderen, in de namiddag zal doorgaan in het paviljoen De Notelaer (met een prachtig uitzicht op de Schelde!), Notelaersdreef 2 te 2880 Bornem, onder begeleiding van Bernadette Melens. U hoeft geen schildermateriaal mee te brengen. Vergeet wel uw picknick niet. De beide programma's eindigen omstreeks 17 uur.

Inschrijven voor één van deze programma's kan door storting van 450 F op rek. nr. 000-0319785-73 van De Wielewaal te Turnhout met vermelding van 'aquarel 9/6' of 'aquarel 15/6'.

WIELEWAAL ZUID-LIMBURG VIERT

- Wat?** Het 30-jarig bestaan van de afdeling.
Waarmee? Met geleide wandelingen en een grote barbecue.
Waar? In het grootste, aaneengesloten, in eigendom zijnde Wielewaalreservaat van Vlaanderen.
Welk? De "Kevie - Groot-Meers" te Tongeren.
Wanneer? Zondag 30 juni 1996
- 14.00 uur: geleide wandeling
- 17.00 uur: grote barbecue
- Wie?** IEDEREEN is van har te WELKOM!

Praktische regeling:

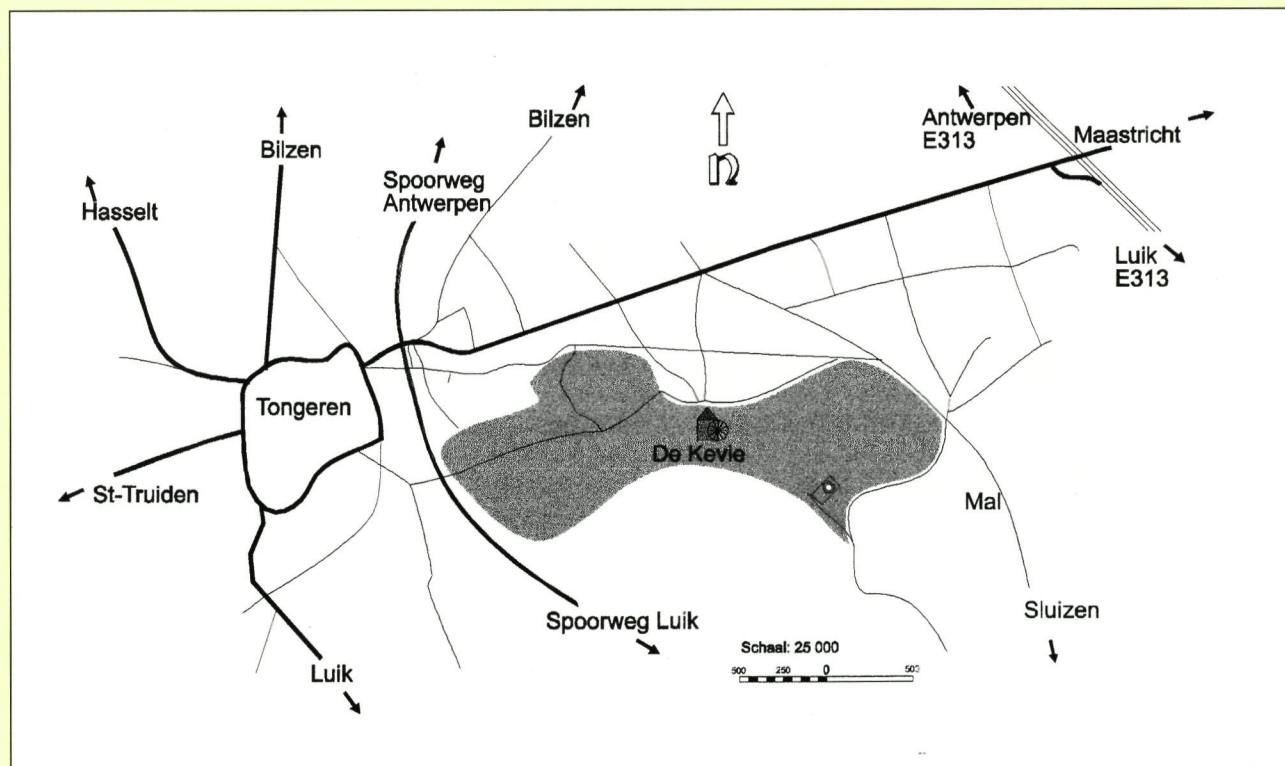
Om aan de barbecue deel te nemen doe je een overschrijving op het reservatenfonds van De Wielewaal Zuid-Limburg, rek. nr. 001-2151259-69. Met de keuze van het gerecht bepaal je zelf welke som je overschrijft. Elk aangeboden gerecht kost 150 F.

1. Gevarieerd vispotje met brood
2. Gemarineerde varkensrib
3. Gegrilleerde kippebout
4. Met spek gebandeerde gehaktrollade
5. Kalkoen-barbecuespit

Groenten, barbecuesaus, rijst en aardappelen naar believe.

Inschrijven vóór 10 juni 1996.

Gelieve in de mededeling de nummers te vermelden van uw gekozen gerecht(en) (vb. 1, 3, 5).

TWEDE VLAAMSE HERPETOLOGISCHE STUDIEDAG

In 1994 organiseerde Hyla de Amfibieën- en Reptielenwerkgroep van de Wielewaal, de eerste Vlaamse Herpetologische Studiedag. Het werd een overrompelend succes mede door de gewaardeerde medewerking van LIKONA, het Instituut voor Natuurbehoud en het Regionaal Landschap Herk en Mombeek. De Tweede Vlaamse Herpetologische Studiedag gaat door in Antwerpen, meer bepaald in een gezellige Aula van het UCA. Universitair Centrum Antwerpen.

Wanneer? 26 oktober 1996. Dit is een eerste aankondiging, meer inlichtingen over het programma en alle praktische inlichtingen in een volgende Wielewaal.

26 oktober: tweede Vlaamse Herpetologische Studiedag.

Men zegge het voort!

Vroedmeesterpad

Foto: R. Willockx

4 MEI: ONTHULLING GEDENKPLAAT SYLVAIN WUYTS

Op 4 augustus vorig jaar overleed Sylvain Wuyts ten gevolge van een ongeval. Sylvain was bestuurslid van Wielewaalafdeling Netevallei waar hij onder meer een van de stuwende krachten was voor de uitbouw van ons reservaat in de vallei van de Grote Nete te Heist-op-den-Berg.

Door zijn laaiend enthousiasme, zijn onbaatzuchtige inzet, zijn kennis van plant en dier, zijn wil om te vechten tegen verloedering... is Sylvain het voorbeeld geworden van iedereen in onze streek die begaan is met het leefmilieu.

Als aandenken wil het bestuur van de afdeling in zijn geliefde Laerbeemden een gedenkplaat onthullen op 4 mei 's avonds.

Iedereen is van harte uitgenodigd. Ofwel kom je om 20 uur naar ons lokaal, Oude Jongensschool, Hallaar, en wandel je mee langs de Neteboorden naar de Laerbeemden, ofwel kom je om 21 uur naar Lo-Dijk (aan de verbrandingsoven). Daar wachten we de groep wandelaars op.

Goed om te weten

Ereprijs "Graaf Léon Lippens"

De "Vriendenkring Graaf Léon Lippens" richt tweejaarlijks een wedstrijd in en dit jaar voor de vierde maal. De prijs komt ondermeer uit het saldo van een fonds van schenkingen aan de Vriendenkring, oorspronkelijk bestemd voor de realisatie van het borstbeeld van wijlen Graaf Léon Lippens, stichter van het Natuurreservaat het Zwin.

Doel

Deze wedstrijd wil ertoe bijdragen jonge auteurs van een ornithologische wetenschappelijke studie, speciaal voor deze gelegenheid ingezonden, te belonen.

Deelnemers

Deze nationale wedstrijd is gericht naar Belgische jongeren tussen 17 en 25 jaar die een bijzondere interesse hebben voor ornithologie. Groeps-werk is toegelaten.

Onderwerp

De keuze van het ornithologisch onderwerp is vrij. De studie moet wel hoofdzakelijk betrekking hebben op onze eigen natuurlijke omgeving. Uiteraard mogen boeken, publicaties e.d. geraadpleegd worden. Het werk moet echter wel een origineel karakter hebben en mag nog niet uitgegeven zijn. Persoonlijke opzoekingen zullen meer gewaardeerd worden dan "boekenwijsheid".

Omvang van het werk

Het werk moet minimaal 20 en maximaal 30 bladzijden getypte tekst bevatten, met een maximum van 28 lijnen per bladzijde. Uiteraard mogen er ook foto's, grafieken e.d.m. in voorkomen.

Bedrag van de prijs

50.000 F.

Jury

Inrichtend comité: Graaf Leopold Lippens, de hh. Maurice Lippens en Eric Ruyschaert.

Deskundigen: de hh. Walter Rogge-man (Kon. Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen); Rik Franckx (Ervoorzitter De Wielewaal); Guido Burggraave (Conservator Zwin-natuurreservaat).

De beslissing van de jury is onherroepelijk.

Datum

De studie moet in tweevoud opgestuurd worden voor 31 december 1996 naar de Vriendenkring Graaf Léon Lippens, p.a. Natuurreservaat Het Zwin, Ooievaarslaan 8, 8300 Knokke-Heist.

Prijsuitreiking

Pasen 1997.

Vier seizoenen paddestoelen

De Nationale Plantentuin heeft een nieuwe poster, 'Vier seizoenen paddestoelen', uitgebracht. Deze prachtige compositie toont een gevarieerde selectie van 52 soorten paddestoelen die men tijdens de vier jaargetijden in ons land kan aantreffen.

De herfst geldt nog steeds als het paddestoelenseizoen bij uitstek, maar de poster leert ons dat morieljes en kluijeszwam leert ons dat in de prille lente te ontdekken zijn. In mei verschijnt de eetbare Voorjaarspronkridder, die een paar weken later reeds plaats ruimt voor de eerste boleten en russula's, die na enkele hevige zomeronweders hun hoogtepunt bereiken. Tijdens de herfst prijken honderden soorten paddestoelen in bossen en weiden, maar ook na het intreden van de eerste vorst, houdt het Fluweelpootje nog wekenlang stand en zelfs onder de sneeuw groeien veel bekerzwammetjes ongestoord verder.

Het origineel werd geschilderd door Omer Van de Kerckhove, sinds 1989 werkzaam in de Nationale Plantentuin van België als botanisch tekenaar-illustrator, en ook privé zeer actief in het maken van aquarellen en olieverschilderijen met diverse onderwerpen uit de natuur, zoals vogels in hun biotoop, landschappen, maar ook figuur, stillevens, portret e.d.

Gedurende twee jaar werkte Omer Van de Kerckhove regelmatig (ongeveer 500 werkuren) aan deze poster.

Karakteristieken:

- origineel in één stuk gemaakt, volledig met aquarel geschilderd;

- paddestoelen afgebeeld op ware grootte, gedrukt op dezelfde grootte als het origineel;
- de paddestoelen zijn natuurgetrouw en in hun specifieke habitat weergegeven;
- code: zowel de botanische naam als de Nederlandse naam werden voor elke paddestoel vermeld. Nederlandstalige versie: Nederlandse, Engelse en Duitse naam. Franstalige versie: Franse, Spaanse en Italiaanse naam.
- poster van 100 x 66 cm.

Prijs: 330 F (inclusief verzendingskosten)

Bestellingen: Nationale Plantentuin, Domein van Bouchout, 1860 Meise, de heer R. Verleyen, tel. 02/269 39 05, fax 02/270 15 67. Men betaalt na ontvangst van de poster en van de bijgevoegde factuur.

Tentoonstelling: "Aspirine en andere verhalen"

Geneeskrachtige planten in de kijker. Van 7/4/96 tot 3/1/96.

Aspirine?...

Honderden soorten planten verschaften voedsel, kleding en onderdak aan de mens zolang hij al bestaat. Duizenden plantensoorten worden door de mens gebruikt om hun medicinale eigenschappen. Alle primitieve beschavingen hebben een grote kennis van het plantenrijk en putten geneesmiddelen uit de natuur.

Voor de mens in de moderne samenleving is geneesmiddel gelijk aan 'pil', een synthetisch vervaardigd product. De inspiratie voor deze chemische geneesmiddelen is echter bijna steeds afkomstig uit de natuur.

De herkomst van het aspirientje, één van de meest populaire geneesmiddelen, is daarvan een treffend voorbeeld. Eerst gebruikte men extract van wilgenschors als koortswerend middel. Later isoleerde en identificeerde men de werkzame molecuul, het salicylzuur. De volgende stap was de synthetische bereiding van salicylzuur.

Herfsttijloos

Copyright Nationale Plantentuin Meise

Het geval kinine is zeer gelijkaardig. De bast van de kinaboom bevat de koortswerende stof kinine, een efficiënt middel tegen malaria. Eenmaal men de structuur van kinine achterhaald had, is men overgegaan tot het produceren van synthetische kinine-achtige producten als nivaquine.

De Nationale Plantentuin van België beschikt over een grote collectie geneeskrachtige planten, met meer dan 330 verschillende plantensoorten. Deze zijn ten dele samengebracht in een openlucht-thematuin Geneeskrachtige Planten, waar de planten geordend zijn naar werkzame bestanddelen. Veel andere medicinale planten bevinden zich tussen de tienduizend soorten uit het Plantenpaleis.

Dit jaar krijgt de 24 are grote tuin met geneeskrachtige planten, aangelegd in 1982, speciale aandacht. Het jaar-thema 1996 van de Plantentuin staat dan ook in het teken van de geneeskrachtige planten. Doorheen de kassen van het Plantenpaleis (van 7 april tot 3 november 1996) en de tuin met geneeskrachtige planten in de Openluchtverzamelingen (van 8 juni tot 3 november 1996) zullen tentoonstellingspanelen de bezoeker informeren over de macht van de plant aan de hand van aspirine en andere verhalen...

Openingsuren plantentuin:

Park en tuin: zon- en feestdagen van 9 tot 18 u. Maandag t/m zaterdag: 9 tot 17.30 u.

Openluchtverzamelingen en Plantenpaleis:

Zon- en feestdagen: 13 tot 17.30 u., sluiting 18.00 u., ma., do. en zat.: 13 tot 16 u., sluiting 16.30 u. Gesloten op vrijdag.

Nationale Plantentuin van België, Domein van Bouchout, 1860 Meise, tel. 02/269 39 05, fax 02/269 15 67

Met handen en voeten in de natuur

Al jaren organiseren we met de JNM enorm toffe natuurkampen voor alle geïnteresseerde jongeren. Naast natuurstudie-, initiatie-, milieu- en piepkampen doen we ook werkkampen.

Iedereen heeft zijn mond vol over het tekort aan echte natuur, het gebrek aan ruimtelijke ordening, de verloederings van ons milieu. Er zijn helaas maar weinig mensen die echt bereid zijn om hier iets aan te doen. Als je nog door mooie stukjes natuur wil kunnen wandelen, moet je eerst eens zorgen dat ze blijven bestaan. Op beheerswerken kan je je handen uit de mouwen steken en actief meewerken

aan het beheer van de reservaten van vnl. Natuurreservaten vzw en De Wielewaal vzw.

Heb je ooit al van een gritsel gehoord? Maakte je al eens een frisse duik in nog bezwembaar natuurlijk water? Heb je het genot van een volle dag keihard hooien, zeisen en plaggen al meegemaakt? Weet je hoe lekker eten kan smaken na een volle dag hard werken?

Nee? Dan moet je zeker eens met ons meegaan! Het zou geen vakantie zijn als je elke dag je acht uren zou moeten kloppen, plaggen, hooien, zagen... Het werken wordt afgewisseld met de nodige moddergevechtjes, zwempartijtjes, excursies...

Tijdens het werk sta je heel dicht bij de natuur; je zal verbaasd zijn hoeveel er te ontdekken valt tijdens en tussen de werkzaamheden!

In een gezellige sfeer kan je aldus een handje (of hand) toesteken in de natuur. En laten we natuurlijk het kampvuur niet vergeten te vermelden dat iedere avond de sfeer nog wat oplicht.

Naast de werkkampen organiseren we ook gecombineerde studie- en werkkampen. Deze kampen (je kan het al raden) bestaan uit een combinatie van natuurstudie en beheerswerk. Op de werkdagen wordt wel even inten-

sief gewerkt als op een gewoon beheerskamp, maar er wordt ook tijd gemaakt voor vele excursies.

Heb je zin om met ons mee te gaan?

Meer info over de kampen kan je steeds verkrijgen op ons bondssecretariaat, Kortrijksepoortstraat 140, 9000 Gent, tel. 09/223 47 81, fax 09/223 28 05.

Namens de jeugdbond, Elke Verdoodt, Jan Van Hove

Louis-Paul Suetens: nieuwe voorzitter Stichting Leefmilieu

Tijdens haar Algemene Vergadering van 13 maart 1996 heeft de Stichting Leefmilieu vzw, werkend onder auspiciën en met de steun van de Kredietbank, Prof. Dr. Louis-Paul Suetens tot voorzitter verkozen met ingang van 1 mei 1996 in opvolging van Dr. Guido R. van Gheluwe die de leeftijdsgrens heeft bereikt. Deze laatste werd tijdens dezelfde bijeenkomst tot Ere-voorzitter benoemd.

Guido van Gheluwe, ere-advocaat en ere-secretaris-generaal van de Sociaal-Economische Raad voor Vlaanderen, die in 1991 Dr. Paul Knapen als voorzitter opvolgde, leidde gedurende vijf jaar de Stichting.

Zijn opvolger, Prof. Dr. Louis-Paul Suetens (°Antwerpen, 1936), is reeds sinds 1972 beheerder van de Stichting Leefmilieu en tevens lid van het Dagelijks Bestuur. Hij is momenteel Rechter in het Arbitragehof en Buitengewoon Hoogleraar aan de Rechtsfaculteit van de KU Leuven. Hij was en is nog steeds nauw betrokken bij diverse instellingen en fondsen rond milieu en het bouwkundig erfgoed. In 1982 won hij de Elisabeth Haubprijs voor Milieurecht en bij Koninklijk Besluit van 21 juli 1989 werd hij in de adelstand verheven met de persoonlijke titel van Baron.

Nieuw: het Fietsrouteboek!

Omdat er tot nu toe geen boek bestond voor fietsroutes langs de pareltjes van natuur die België en omstreken herbergt, brengt de Jeugdbond voor Natuurstudie en Milieubescherming een fietsrouteboek uit dat U leidt naar de mooiste plekjes van België en omstreken...

JNM'ers verplaatsen zich bijzonder veel met de fiets: tijdens excursies, op kampen, tijdens het gewoon dagelijks vervoer. Hierdoor kennen zij vaak

naast natuur-waardevolle gebieden ook de kleine gezellige wegen waar rustig en veilig gefietst kan worden. Op die manier wordt in het fietsrouteboek bij elke route een aantal typische landschappelijke, natuurlijke, folkloristische en zelfs culinaire eigenaardigheden van de streek meegegeven.

Het is duidelijk dat elke route is opgesteld met als doel de mooiste parels van de natuur aan te doen.

Alle fietsroutes beginnen met een inleidende streekbeschrijving. Volgende aspecten komen per route aan bod: geologie, historische ecologie, algemeen landschappelijk beeld, landgebruik, historische merkwaardigheden en folklore. Daarna wordt alle praktische informatie gebundeld in een technische fiche: afstands-, vertrek- en eindpunt, biotopen, gebruikte kaarten, winkels, slaapplekken, streekspecialiteiten en fietsenmakers. Vervolgens begint de routebeschrijving. Deze wordt opgesplitst tot een juiste en duidelijke wegbeschrijving en een kort intermezzo bij de natuurgebieden of merkwaardigheden. De routes vertrekken en eindigen aan een Belgisch station. Door de combinatie van trein en fiets wordt een milieuvriendelijk toerisme gepromoot.

Het fietsrouteboek is te verkrijgen in de JNM-winkel (Kortrijksepoortstraat 140, 9000 Gent) voor de prijs van 440 F. Een spotprijs! Dit boek bevat naast een uitgebreide routebeschrijving ook nog kaarten, afgedrukt in twee kleuren.

Voor meer info over dit boek of bestellingen kan je terecht op ons bondssecretariaat op tel. nr. 09/223 47 81 of op fax nr. 09/223 28 05.

Inge Brichau, Jan Van Hove

In Memoriam veldornitholoog Johan van den Steen (1929-1996)

Op 8 februari 1996 overleed Johan van den Steen, één van de mentors van de naoorlogse Zeeuws-vlaamse veldornithologie. Samen met een aantal andere - intussen nationaal en internationaal bekende - veldornithologen uit Vlaanderen en Nederland haalde hij Zeeuws-Vlaanderen uit de vergetelheid en loodste een ganse schare van 'jongeren' binnen in de huidige 'moderne' veldornithologie.

Johan van den Steen was een zeer knap ornitholoog die zichzelf in het veld had gevormd in een tijd dat er

nauwelijks een veldgids of behoorlijk optisch materiaal op de markt bestond. Hij bleef trouwens gans z'n leven zweren bij de 'Petersons' waarvan hij een eerste uitgave bezat. Aldus verlichtte hij op 30 mei 1957 bij Philippine de eerste onbevestigde waarneming van de Poelruiter voor Nederland. Z'n enorme kennis - vooral over vogelgedrag - bracht hij in de hem typische verteltrant over tijdens de vele honderden vogeltochten en lezingen die hij leidde en waarbij hij duizenden van ons heeft laten genieten van de natuur en haar vogels. Hij schreef ook bijdragen voor diverse lokale, regionale en nationale Nederlandse en Belgische vogeltijdschriften. Zo o.m. publiceerde hij alleen of samen met anderen over de Braakmanpolder (Giervalk 1961), de eerste Zeeuwse overwinteringsgevallen van de Waterpieper (Wielewaal 1969) en het eerste broedgeval van de Cettis Zanger in Nederland (Limosa 1977). Als veldornitholoog was Johan voor zichzelf zeer kritisch ingesteld vooral als het om broedgevallen of buitengewone soorten ging. Dat maakte hem tot de geknipte man voor de nederlandsstalige sectie van de Belgische Homologatiecommissie waarvan hij zo maar eventjes 15 jaar het secretariaat waarnam. Wat hij gedurende die periode aan bergen werk verzet heeft kan ondergetekende zelf getuigen. Van 1978 t/m 1982 was hij redacteur van het Vlaamse ornithologische maandblad De Wielewaal en daarbuiten was Johan ook nog vele jaren voorzitter en stuwende kracht van de Gentse Vogelwerkgroep van De Wielewaal en in die hoedanigheid heeft hij in 1979 en 1985 ook twee avifauna's over het gewest Gent en de kanaalzone geredigeerd.

Maar vooral was Johan in binnen- en buitenland bekend als conservator - zeg maar het hart en de ziel - van het staatsnatuurreservaat Canisvliet in Sas van Gent (Zeeland). Zelfs de mooiste gebieden die hij op z'n buitenlandse reizen bezocht konden niet tippen aan "zijn" Canisvliet. Van 1945 (!) tot in zijn laatste levensdagen bezocht hij minstens wekelijks de Canisvliet en sleet er uren in een zelfgemaakte schuilhut. Velen van ons liet hij er genieten van het intieme leven van de vogels, zetten er hun eerste stappen in de veldornithologie of ontdekten bij zichzelf de liefde voor de levende natuur.

Toen begin van de jaren zestig het gebied dreigde verloren te gaan door ka-

naalwerken en ruilverkaveling was hij het - als enige - die figuurlijk voor het behoud van 'Kreek- en weidengebiet Canisvliet' heeft gevochten. Gedurende meer dan 30 jaar hield hij deze strijd vol daarin intussen bijgestaan door de 'Werkgroep behoud Canisvliet', de 'Vogelwacht De Steltkluut' (waarvan hij beide stichtend lid was) en een aantal intieme vrienden. 'Vriend en vijand' erkende in hem de onverdroten nimmer aflatende correcte strijder voor zijn zaak en hij werd daarvoor dan ook op gepaste wijze gehuldigd o.m. door de gemeentebesturen van Sas van Gent en Zelzate en de plaatselijke Heemkundige Kring. Ook de Nederlandse en Belgische pers berichtte regelmatig over 'Canisvliet een grensgeval' zoals de toepasselijke titel van een boekje uit 1974

luidt. Al in 1968 verscheen van zijn hand een eerste werkje over Canisvliet, nadien gevolgd door jaarlijkse rapporten en honderden brieven, nota's en artikels over het wel en wee van de natuur op Canisvliet en de noodzaak tot behoud, bescherming en beheer.

Zijn 'missie', zijn 'levenswerk' heeft vruchten afgeworpen en hij heeft gelukkig toch nog mogen beleven dat de Nederlandse overheid intussen is overgegaan tot aankoop van aangrenzend gebied met het oog op het herstel van wat in de jaren zestig is verloren gegaan. Ieder van ons die Johan gekend heeft - en ondergetekende had dit voorrecht 37 jaar - rouwt om zijn vroegtijdig heengaan, maar vindt ook loutering bij het feit dat z'n droom werkelijkheid is geworden. Canisvliet

is gered... maar zijn redder is niet meer.

Met Johan van den Steen verdwijnt een van de pioniers van de Zeeuwse en Vlaamse veldornithologie. Een voorbeeld voor ons allen is heen gegaan. Wij zullen hem missen.

F.L.L. Tombeur, Brusselsesteenweg 420, 9050 Ledeborg.

BOEKBESPREKINGEN

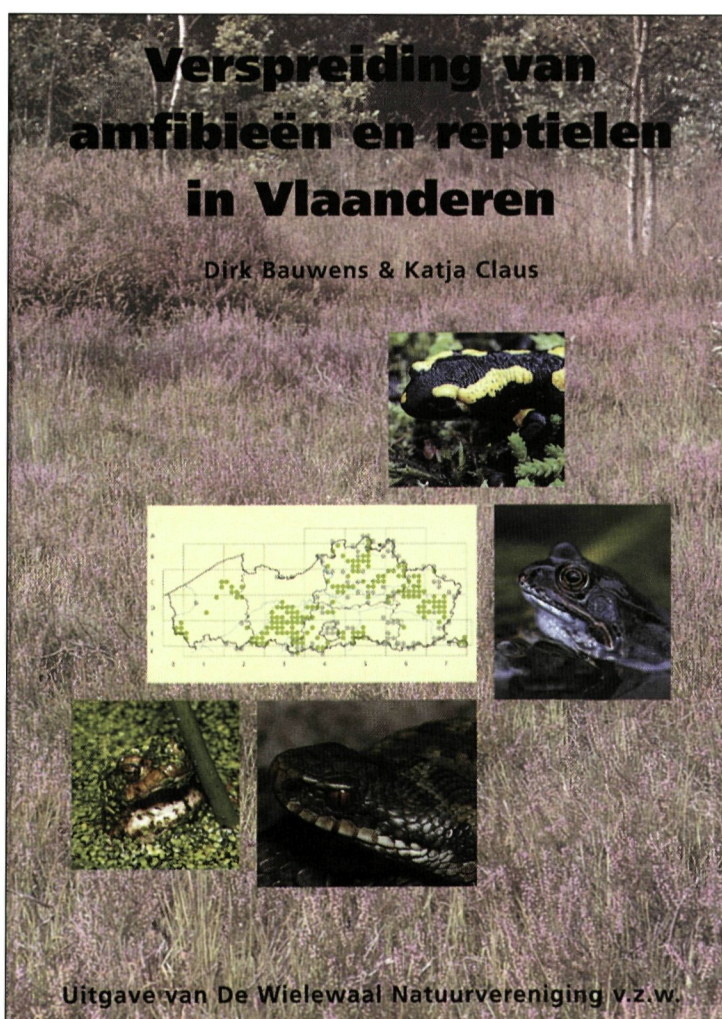
Aankondiging van het boek "Verspreiding van amfibieën en reptielen in Vlaanderen" (auteurs: Dirk Bauwens & Katja Claus)

Tijdens de afgelopen jaren verschenen een ganse reeks werken die een samenvatting geven van de verspreiding van verschillende groepen planten en dieren in Vlaanderen (o.a. hogere planten, vlinders, loopkevers, vogels). Tot op heden ontbrak een dergelijk overzicht voor de inheemse amfibieën en reptielen, twee diergroepen die recent op een toenemende belangstelling kunnen rekenen. Met dit pas verschenen boek willen de auteurs, Dirk Bauwens en Katja Claus, deze leemte opvullen.

In het eerste deel wordt een overzicht gegeven van de belangrijkste studies die tot op heden in Vlaanderen verricht werden aan deze diersoorten. Daarna volgt een beschrijving van enkele algemene kenmerken van de levenswijze van amfibieën en reptielen.

Het belangrijkste deel van het boek bestaat uit de bespreking van de verschillende soorten. Per soort wordt een korte beschrijving gegeven van de kenmerken waaraan je ze kan herkennen. Ook wordt een beknopte samenvatting gegeven van de kennis over levenswijze en habitatgebruik. Hierbij worden de resultaten van recente en vaak gespecialiseerde studies ter beschikking gesteld van een breed publiek.

De nadruk ligt, uiteraard, op de verspreidingskaart en de bespreking ervan. De gegevens voor het opmaken van de kaarten hebben betrekking op de periode 1975-1994. Ze zijn voor een belangrijk deel afkomstig van talrijke natuurliefhebbers die hun waarnemingen doorstuurden als reactie op een enquête uitgevoerd door HYL, de amfibieën- en

reptielenwerkgroep van De Wielewaal Natuurvereniging v.z.w.

Daarnaast werden ook de resultaten van inventarisaties, die verricht werden in het kader van specifieke studies, en waarnemingen gepubliceerd in tijdschriften en rapporten opgenomen. De getoonde verspreidingskaarten zijn dus gebaseerd op een zo volledig mogelijke gegevensset.

De verspreidingsgegevens worden vervolgens gebruikt om de actuele status van de verschillende soorten te bepalen. Dat leidt tot het opstellen van een "Rode Lijst" van de amfibieën en reptielen in Vlaanderen. Hieruit blijkt duidelijk dat, zoals vele van onze inheemse planten- en diersoorten, ook amfibieën en reptielen lijden onder de steeds toenemende druk van allerlei menselijke activiteiten op de oppervlakte en de kwaliteit van de natuur. Van de 19 soorten die beschreven worden, zijn er twee (de Ringslang en de Geelbuikvuurpad) recent uitgestorven in Vlaanderen; de Adder en de Boomkikker zijn met uitsterven bedreigd; voor ongeveer de helft van de soorten varieert de status tussen zeldzaam en bedreigd en slechts 26% is momenteel niet bedreigd.

Tot slot worden de oorzaken van de achteruitgang van deze twee diergroepen besproken en geven de auteurs enkele algemene en soortgerichte maatregelen voor het behoud en de bescherming ervan.

Het boek richt zich in de eerste plaats tot een brede kring van natuurliefhebbers. Daarom is het opgesteld in een vlot leesbare stijl, waarbij het gebruik van vakjargon zoveel mogelijk vermeden werd. Daarnaast bevat het talrijke interessante gegevens en overzichten voor de gespecialiseerde amateur en voor biologen. Het boek bevat ook nuttige informatie voor instanties die belast werden met het opstellen van milieu-effectrapporten of van soortgerichte beleidsmaatregelen zo

als beschermingsbesluiten en -plannen. Aangezien het een overzicht geeft van het huidige verspreidingsgebied, vormt het tevens een basis om in de toekomst mogelijke verschuivingen in de verspreiding en/of wijzigingen in de status van soorten vast te stellen.

Deze uitgave van De Wielewaal Natuurvereniging v.z.w. met mooie kleurenfoto's en illustratieve tekeningen, kost 750 F + verzendingskosten en is te bestellen bij: De Wielewaal v.z.w., Graatakker 11, 2300 Turnhout, tel. 014/41 22 52

Een gedocumenteerde Rode lijst van de dagvlinders van Vlaanderen

Begin maart verscheen in de reeks "Mededelingen van het Instituut voor Natuurbehoud" de Rode lijst van de dagvlinders van Vlaanderen. Hieruit blijkt nog maar eens dat het niet goed gaat met de Vlaamse natuur: maar liefst twee derde van onze dagvlinders is immers al uitgestorven of in meerdere of mindere mate bedreigd.

De Rode Lijst bestaat uit drie grote delen: in de algemene inleiding bespreken de auteurs kort de Vlaamse wetgeving inzake dagvlinders en plaatsen ze de Vlaamse dagvlinders in een internationaal perspectief. Na een bespreking van het algemene doel en gebruik van Rode Lijsten, gaan ze in op de gebruikte methode om deze Rode Lijst samen te stellen. Deze methode bestaat erin het aantal uurhokken (5 km x 5 km) waarin een soort voorkwam in de periode 1901-1980 te vergelijken met het aantal uurhokken in de periode 1981-1985. Vanwege het grote verschil in inventarisatie-intensiteit wordt het aantal uurhokken per periode gecorrigeerd met behulp van zogenaamde referentiesoorten. De mate van achteruitgang en de huidige zeldzaamheid bepalen vervolgens in welke Rode Lijst-categorie elke soort terechtkomt. Tot slot van de algemene inleiding, komen de Rode Lijst-categorieën en -criteria aan bod.

In deel twee vinden we de eigenlijke Rode Lijst van de Vlaamse dagvlinders terug: van de 70 inheemse soorten zijn er 21 "Uitgestorven in Vlaanderen", 8 "Met uitsterven bedreigd", 6 "Bedreigd", 7 "Kwetsbaar", 4 "Zeldzaam", 1 "Onvoldoende gekend" en 23 "Momenteel niet bedreigd". Van alle 47 uitgestorven of bedreigde soorten komen vervolgens de volgende items aan bod: determinatie, verspreiding, ecologie, status, bedreigingen, beschermingsmaatregelen en aanvullende referenties.

In de algemene bespreking geven de auteurs aan hoe een beter beheer van de verschillende leefgebieden (vooral heide, schrale graslanden, bossen en moerassen) en een vlindervriendelijke landinrichting kunnen bijdragen tot het behoud en eventueel herstel van populaties van bedreigde dagvlindersoorten. Hierbij wordt uitgebreid ingegaan op de haalbaarheid en wenselijkheid van herintroducties van bedreigde dagvlinders in Vlaanderen. De verge-

lijking van de Vlaamse Rode Lijst met de Rode Lijsten uit de buurlanden toont voorts dat heel wat gemeenschappelijke dagvlinders in heel Noordwest-Europa bedreigd zijn.

"Een gedocumenteerde Rode lijst van dagvlinders van Vlaanderen" door Dirk Maes & Hans Van Dyck is 154 bladzijden dik en geïllustreerd met een vijftiental kleuren- en zwart/wit foto's. Het boek kost 450 F en is te bestellen bij het Instituut voor Natuurbehoud, Klinkstraat 25, 1070 Brussel, telefoon 02/558 18 11, fax 02/558 18 05, e-mail: instnat@vub.ac.be.

TE KOOP

Een gedocumenteerde Rode Lijst van de zandloopkevers en loopkevers van Vlaanderen van K. Desender, D. Maes, J.-P. Maelfait en M. Van Kerckv oorde. Te bestellen bij Instituut voor Natuurbehoud aan de prijs van 450 F.

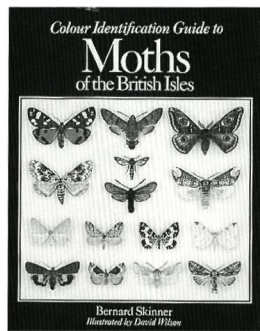
Tel. 02/558 18 11
Fax 02/558 18 05
t.a.v. Dirk Maes

TE KOOP

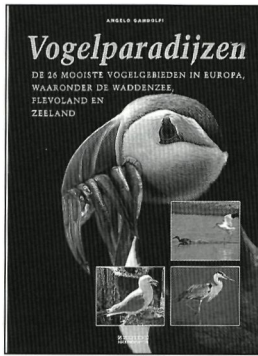
In Wielewaalhuis: Verrekijker, Viking, 8x tot 32x -50. 6.000 F
Tel. 03/605 39 50 (Hendrickx)

BOEKHANDEL

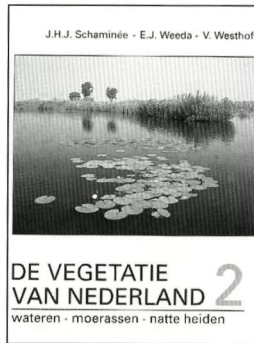
Nieuwe uitgaven

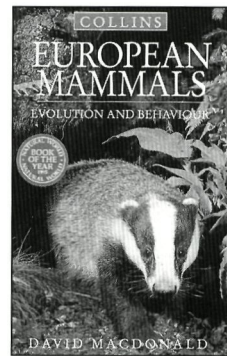
1.895,- F

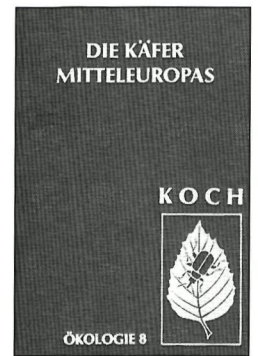
798,- F

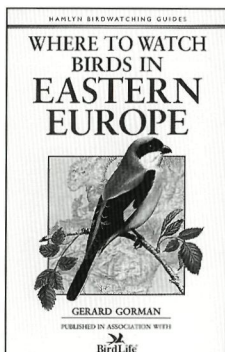
2.095,- F

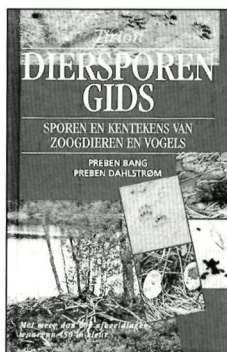
795,- F

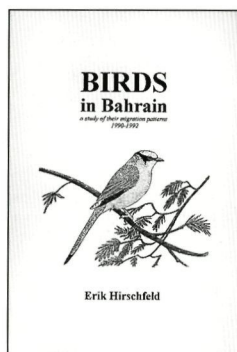
4.995,- F

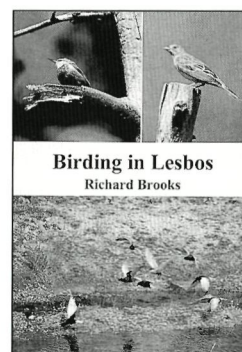
1.350,- F

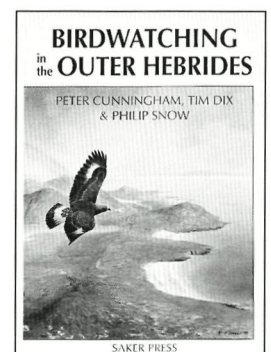
895,- F

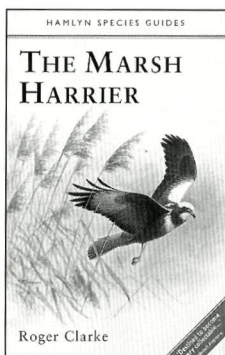
695,- F

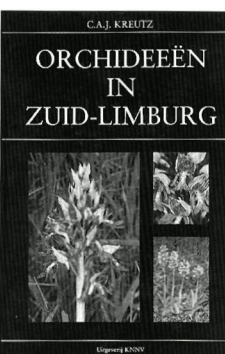
1.195,- F

495,- F

995,- F

1.395,- F

- Brooks R.; 1995; *Birding in Lesbos*; Brooks, De Publi.; 143 blz.; 1.195 F
- Lauwers J.; *De Noordzeevissen*; Natuur en wetenschap; 68 blz.; 480 F
- Lauwers J.; *De Noordzeeschelpen*; Natuur en wetenschap; 49 blz.; 480 F
- Clarke R.; 1995; *The Marsh Harrier*; Reed Book Services; 126 blz.; 995 F
- Yeatman-Berthelot D., Jarry G.; 1995; *Nouvel Atlas des Oiseaux Nicheurs de France, 1985-1989*; Société Ornithologique de France; 776 blz.; 3.350 F
- JNM; 1995; *Fietsrouteboek*; JNM; 133 blz.; 495 F
- Kreutz C.A.J.; 1992; *Orchideeën in Zuid-Limburg*; KNNV; 304 blz.; 1.395 F
- Skinner B.; *Colour Identification Guide to Moths of the British Isles*; Viking; 267 blz.; 1.895 F
- Carwardine M.; 1995; *Whales, Dolphins and Porpoises, The Visual Guide to all the world's Cetaceans*; Dorling Kindersley; 256 blz.; 895 F
- Hirschfeld E.; 1995; *Birds in Bahrain*; Hobby Publ.; 124 blz.; 695 F
- JBU; *Zeeboek - Determinatietabellen voor Flora en Fauna van de Nederlandse Kust*; 238 blz.; 595 F
- Gandolfi A.; 1995; *Vogelparadijzen - De 26 mooiste vogelgebieden in Europa*; Zuidboek Producties; 240 blz.; 798 F
- Woodcock M.; *Birds of India, Nepal, Pakistan, Bangladesh & Sri Lanka*; Collins; 176 blz.; 395 F
- Bang P., Dahlstrøm P.; *Tijon Diersporen Gids - Sporen en kentekens van Zoogdieren en Vogels*; Tijon; 244 blz.; 895 F
- Schaminée J.H.J., Weeda E.J., Westhoff V.; 1995; *De Vegetatie van Nederland, deel 2 - Wateren, Moerassen, Natte heiden*; Opulus Press; 360 blz.; 2.095 F
- Kock K.; 1996; *Die Käfer Mitteleuropas - Ökologie 8*; Goecke-Evers; 295 blz.; 4.995 F
- Bauwens D. & Claus K.; 1996; *Verspreiding van amfibieën en reptielen in Vlaanderen*; De Wielewaal Natuurvereniging v.z.w.; 192 blz.; 750 F
- Gorman G. 1994; *Where to watch Birds in Eastern Europe*; Hamlyn Guides; 214 blz.; 1.350 F
- MacDonald D.; 1995; *European Mammals, Evolution and Behaviour*; Harper Collins; 352 blz.; 795 F
- Gosney D.; 1995; *Finding Birds in Southern Portugal*; Gostours; 34 blz.; 295 F
- Cunningham P., Dix T., Snow P.; 1995; *Birdwatching in the Outer Hebrides*; Saker Press; 78 blz.; 495 F
- CD - *Fôrets Mayas - Mayan Forests*
- *Loups en liberté - Wailing Wolves*
- *Le Monde des singes 1 - Primate World 1*
- *Nuits Africaines - African Sounds at Dusk*, 950 F

PROVINCIALE PRAKTIJKDAGEN ALS OPVOLGING VAN DE STUDIEDAG MET ALS THEMA BEKEN

FOTO: J. VANHEUVERS WYN

Voor de eerste maal zorgt De Wielewaal voor de uitwerking van haar studiedag aan de hand van een aantal praktijkdagen. Deze staan onder begeleiding van Natuur- en Milieu-educatie De Wielewaal. De praktijkdagen gaan door op:

ZONDAG 5 MEI:

Rond het beekherstelproject de Vuylbeek te Watermaal-Bosvoorde (Brussel en Brabant).

Samenkomst: 9.00 u. aan de vijver van Bosvoorde aan de Terhulpensesteenweg, dichtbij de Kattenberg (einde: tussen 17.00 u. en 18.00 u.).

Begeleiding: Ghiselle Waeyenberg (VUB), Frederik Vanlerbergh (VUB) en Joris Bracquené.

In de voormiddag brengen we een bezoek aan het beekherstelproject de Vuylbeek (de VUB begeleidt dit project) en nemen stalen van macro-invertebraten.

In de namiddag onderzoeken we macro-invertebraten aan de VUB en bepalen we de biologische waterkwaliteit.

ZATERDAG 18 MEI:

rond de Dalemansloop te Kasterlee (Antwerpen).

Samenkomst: 09.00 u. op de Markt te Kasterlee, naast de kerk (einde: tussen 17.00 u. en 18.00 u.).

Begeleiding: Carine Wils (UIA), iemand van de VLM te Herentals en Joris Bracquené.

In de voormiddag brengen we een bezoek op het terrein met bijzondere aandacht voor de structuurkenmerken van de beek en de staalname van macro-invertebraten.

In de namiddag: uiteenzetting over bekenbeleid in de provincie Antwerpen en onderzoeken van macro-invertebraten in de Mast (school) te Kasterlee. We bepalen eveneens de biologische waterkwaliteit.

ZATERDAG 8 JUNI:

Rond het beekherstelproject Eerdekensbeek in het Wielewaalreservaat Bos te Ename (Oost-Vlaanderen).

Samenkomst: 09.00 u. aan de kerk te Ename (einde tussen 17.00 en 18.00 u.)

Begeleiding: Guido Tack (conservator Bos te Ename), Ugo Sansen (begeleidingscommissie Bos te Ename) en Joris Bracquené.

In de voormiddag bezoeken we het beekherstelproject aan de Eerdekensbeek en nemen stalen van macro-invertebraten.

In de namiddag onderzoeken we de stalen van macro-invertebraten en bepalen de biologische waterkwaliteit.

ZATERDAG 22 JUNI:

Elsloo (Nederland) rond het plaatselijk beekherstelproject (Limburg).

Samenkomst: 09.00 u. aan het kasteel van Elsloo waar het plaatselijke IVN-lokaal gelegen is (einde tussen 17.00 u. en 18.00 u.)

Begeleiding: Laurent Verschuere (RUG), Gubbels (Waterschap Sittard) en Joris Braquené.

In de voormiddag geeft de heer Gubbels een uiteenzetting rond beekherstel in Nederland en rond het plaatselijk project in het bijzonder. We bekijken dit project in het veld en nemen stalen van macro-invertebraten.

In de namiddag determineren we de macro-invertebraten en bepalen de biologische waterkwaliteit.

Inschrijven voor de provinciale praktijkdagen kan door storting van 250 F op rek. nr. 000-0319785-73 van De Wielewaal Turnhout, met vermelding van 'praktijkdag provincie x'.